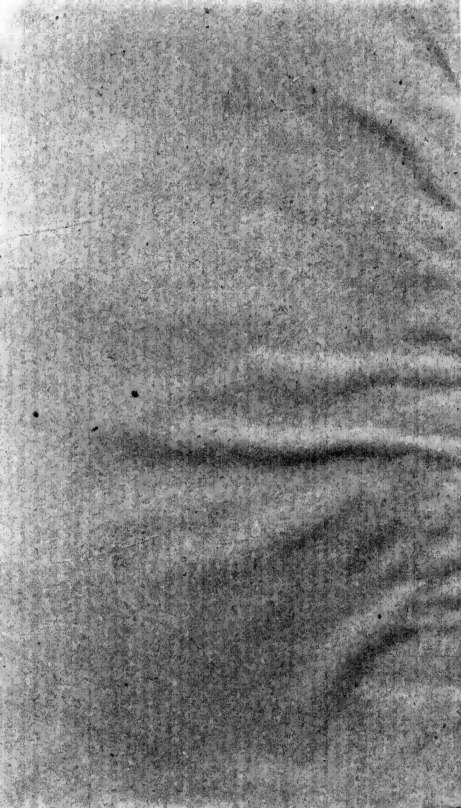

Nov 26
1884

DE NATVRA
ET INCREMENTO
NILI.

Libri Duo.

*In quibus inter disputandum plures alie
questiones physicae explicantur.*

Authore P. IOANNE BAPTISTA
SCORTIA Genuensi Theologo
Societatis IESV.

Nunc primum prodeunt triplici Indice locupletati.

LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. DC. XVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE ARMY

WASHINGTON, D. C.

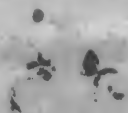
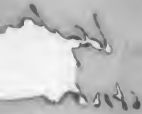
1918

1918

...

...

...

...

...

...

IVLIO NIGRONO
SOCIETATIS IESV
IOANNES BAPTISTA

SCORTIA.

S. P.

VM ante duos & tri-
ginta annos in nostra
illa nobili Academia
Patauina, vt nosti,
Iuli charissime, iuue-
nes simul versare-
mur, te non tantum hortante, sed penè
impellente, & cogente de Nilo dispu-
taui, etsi nunquam in publicam lucem
opusculum putarem exiturum. Sed qui
fueras author, vt scriberetur, fuisti
etiam, vt euulgaretur: statim enim ma-

nuscriptū per te in multorū illustrium
Philosophorū, & amicorū deuenit ma-
nus, satis benigno, & hilari vultu exce-
ptū. Post emissos autem de Missæ sa-
crificio libros, cū in prima iuuetute,
etiam dictata, & scripta senex perseru-
tarer, ad manus etiam venit, quod de
Nilo scripseram; legi itaque iterum at-
tentē, diligenter expendi, nec omnino
improbauī. Vidi tamen operi vltimam
limam deesse, vt honestiūs prodire in
publicum posset. Quare denuō singu-
la sub iudicium reuocaui, expoliui, &
de nouo adieci non pauca; adeō vt pe-
nē opusculo euenerit, quod ipsi Nilo
singulis annis in auctu solet euenire.
Quin etiam, vt Nilus diu vnico alueo
progressus, tandem initio Deltae in
duos sese findit ramos; ita huic de Ni-
lo disputationi accidit. Cū enim an-
tea vnico contineretur libello, iam
nunc in duos diuisa est; in quorū al-
tero

tero de natura Nili agitur, in altero de
eiusdem incremento. Hos igitur duos
de Nilo libellos amice ab amico acci-
pe, qui olim magna lætitia, & volupta-
te ab eodem vnicum excepisti. Vale.
Genuæ 3. Kal, Septembris 1616.

A 3 Ad

Ad Lectorem in Authoris lau-
dem Epigramma P. Andreae
Blanci Soc. I E S V.

Quisquis es, attonitus magni miracula Nili
Qui legis, & causas discutis, atque modos.
Hoc potius mirare, leui quòd SCORTIA cymba
Enatat immensas, flumine maior, aquas.
Cursusque, flexusque, & multiplices labyrinthos
Explicat, atque auctus, initiúmque docet.
Dignũ opus est Liguris mundũ reserasse secundũ;
Dignum etiam Nilo ponere posse caput.

Mutius

Marius Vitellescus Societatis IESV Præpositus Generalis.

CVM Opus de natura Nili à P. Ioanne Baptista Scortia, nostra Societatis compositum, tres eiusdem Societatis quibus id commissum fuit, recognouerint, & in lucem edi posse probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, si ita iis ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus Romæ 6. Augusti. 1616.

MARIUS VITELLESCUS.

*Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV in
Prouincia Lugdunensi.*

EGO Bartholomæus Iacquinotius Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi Præpositus Prouincialis, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij. 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus nostræ Societatis compositos absque superiorum eius permissione imprimant, permitto HORTATIO CARDON Lugdunensi Bibliopola, vt Opus quod inscribitur, *De natura & incremento Nili libri duo, auctore P. Ioanne Baptista Scortia Genuensi Theologo Societatis IESV*, ad sex primos annos imprimere, ac liberè diuendere possit. Datum Lugduni die 7. Iulij M.DC.XVII.

B. IACQUINOTIUS.

APPROBATIO,

IOANNES CLAVDIUS DE VILLE in sacra Theologia Magister, & in S. Pauli Lugdunensis Canonicus, & in hac Lugdunensi Diocesi, à Domino Dionysio Simone de Marquemont Illustrissimo, & Reuerendissimo Archiepiscopo librorum Censor designatus: fidem facimus, nos Opus in scriptum, *De natura & incremento Nili libri duo, auctore P. Ioanne Baptista Scortia Genuensi Theologo Societatis IESV*, perlegisse, nihilque in illo aduersus sanam Catholicæ Apostolicæ ac Romanæ Ecclesiæ doctrinam tradi animaduertisse. Lugduni apud S. Pauli die 10. Iunij 1617.

DE VILLE.

R. D. D. de Meschatin la Faye huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes Canonicus, & Camerarius Ecclesie Lugdunensis, in summa Domborum Parlamenti Curia Consiliarius, Galliarum Primate Officialis, & in Archiepiscopatu Lugdunensi Vicarius Generalis, visa Theologorum approbatione: Opus quod inscribitur, *De natura & incremento Nili libri duo*, auctore P. Ioanne Baptista Scortia Genuensi Theologo Societ. IESV, ut in lucem edatur, facultate concedo. Lugd. 15. Augusti 1617.

MESCHATIN LA FAYE.

*Summa Præilegij à Christianissimo
Galliarum Rege concessi.*

LUDOVICI XIII. Gallie & Navarre Regis auctoritate sancitum est; atque patentibus literis cautum, ne quis in Regno suo, aliisve locis ditioni sue subiectis, intra proximos annos decem à die impressionis primæ inchoandos ac numerandos excudat, vendat, excudendum, vendendumque quovis modo & ratione conetur librum, qui inscribitur, *De natura & incremento Nili libri duo*, auctore P. Ioanne Baptista Scortia Genuensi Theologo Societ. IESV, præter HORATIVM CARDON Bibliopolam Lugdunensem, aut illos, quibus ipsemet concesserit. Prohibitum insuper eadem auctoritate Regiæ omnibus suis subditis, eundem librum extra Regni sui limites imprimendum curare, vel quempiam, ubicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac instigare sine consensu dicti HORATI CARDON. Idque omne sub confiscatione librorum, aliisque pœnis originali diplomate contra delinquentes expressis. Datum Tuxonibus die 19. Aprilis 1616.

De mandato Regis.

Signatum,

BERRYER.

INDEX AVTHORVM,
QVORVM TESTIMONIA

in his de natura & incremento
Nili libris citantur.

A

Brahamus Orte-
lius.

Achillinus.

Ægydius Romanus.

Ætius.

Alazenus.

Albertus Magnus.

Alcimus Auitus.

Alexāderib Alexandro.

Alexāder Aphrodisæus.

Aloysius Cadamustus.

Alphraginus.

Alphonſus Abulensis.

S. Ambrosius.

Ambrosius Catherinus.

Americus Vesputius.

Ammianus Marcelli-
nus.

Anastasiſus Nicænus.

Anastasiſus Synaita.

Andreas Baccius.

Andreas Cifalpinus.

Apollonius Tyaneus

Apulcius.

Aratus.

Archimedes.

Aristides.

Aristophanes.

Aristoteles.

Arrianus.

Asclepiodorus.

S. Athanasius.

Athenæus.

Auerroës.

Auicenna.

S. Augustinus.

Augustinus Eugubinus.

Aulus Gellius.

Ausonius.

Author libri de causis &
prop. elem.

Author libri de Mun-
do.

A 3 Author

Author libri de Nilo.

B

Basiliius.

Beda.

Benedictus Pereria Soc.

I E S V.

Bernardus Mirandulanus.

Beroaldus.

Biblia sacra.

Budæus.

C

Cæsarius.

Catullus.

Cedrenus.

Christianus Ardichomius

Christophorus Clavius.

Claudianus.

Cleomedes.

Cælius Rodiginus.

Columella.

Cornelius Celsus.

Cornelius Tacitus.

D

Damianus Goës.

Diodorus Siculus.

Dion.

Dionysius Afer.

Dioscorides.

Drogo Episcopus Ostiensis.

E

Ennius.

S. Epiphanius.

Euripides.

Eusebius Cæsariensis.

Eustathius.

F

Fernelius.

Flaminius Nobilis.

Franciscus Alvarez.

Franciscus Patritius.

Franciscus Petrarca.

Franciscus Valesius.

Franciscus Vicomercatus.

G

Gabriel Falopius.

Galenus.

Gaspar Contarenus Cardinalis.

Georgius Agricola.

Gerardus Mercator.

S. Gregorius Nazianzenus.

S. Gregorius Nyssenus.

H

Hannibal Rosseli.

Hegesippus.

Helio

Heliodorus.
Heraclitus Ponticus.
Herodotus.
S. Hieronymus.
Hieronymus Burius.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Fracastorius.
Hieronymus Maggius.
Hieronymus Olcaster.
Hippocrates.
Hirtius.
Homerus.
Horatius.

I

Iacobus de Forliuio.
Iacobus de Valentia.
Iamblicus.
Ioannes Barrius.
Ioannes Boccatius.
Ioan. Baptista Ramnusius.
Ioan. Bapt. Vilapandus
Soc. I E S V.
Ioannes Boterus.
Ioannes Buridana.
Ioannes Cantacuzenus.
Ioannes Cassianus.
S. Ioannes Chrysostomus.
S. Ioannes Damascenus.
Ioannes Gonzales.
Ioannes Goropius.

Ioannes Iandunus.
Io. Leo Africanus.
Ioan. Lucena Soc. I E S V.
Ioannes Nouiomagus.
Ioannes Petrus Maffeus
Soc. I E S V.
Ioannes Philoponus.
Ioannes Picus Mirandulanus.
Ioanes Pineda Soc. I E S V.
Ioannes Regiomontanus.
Ioannes Scotus.
Ioannes Stobæus.
Ioannes Zonaras.

Ioseph. A costa Soc. I E S V.

Iosephus Iudæus.
S. Irenæus.
S. Isidorus Hispalensis.
Isocrates.

Iulianus Apostata.
Iulius Capitolinus.
Iulius Cesar Scaliger.
Iulius Frontinus.

Ius Ciuile.
Iustinus Martyr.

L

Lactantius Firmianus.
Laërtius.
Leo Bapt. Albertus.
Lycophon.
Linconiensis.
Litteræ annuæ Soc. I E S V.

Louanienses DD.
Lucretius.
Lucanus.
Ludouicus Buccaferrus.
Ludouicus Comes Nugarolæ.

M

Macrobius.
Maluenda.
Marcus Ant. Sabellicus.
Marcus Tull. Cicero.
Marsilius Inguem.
Martialis
Maximus Tyrius.
Melchior Canus.
Mercurius Trismegistus.
Methodius.
Moyfes Bar-Cephas.

N

Nicephorus.
Nicolaus Godignus.
Nicolaus Copernicus.
Nicolaus Lirantis.
Nonnus.

O

Olaus Magnus.
Olympiodorus.
Oribasius.
Origenes.
Orus.
Ouidius.

P

Parmeno Poëta Bizatius.
Paulus Burgenfis.
Paulus Diaconus.
Paulus Egineta.
Paulus Iouius.
Paulus Orosius.
Paulus Venetus.
Pausanias.
Petrus de Abano.
Petrus Martyr Gózales.
Petrus Nonius.
Philippus Pigafeta.
Philo ludæus.
Philostratus.
Pierius Valerianus.
Pindarus.
Plato.
Plautus.
Plinius I.
Plinius II.
Plutarchus.
Pomponatius.
Pomponius Mela.
Pontanus.
Porphyrius.
Proclus.
Procopius.
Priscianus.
Ptolemæus.
Quintilianus.

Q

Q. Cur

Q. Curtius.

R

Rabanus.

Rabbi Auenazer.

Rabbi Dauid.

Rabbi Moyfes.

Raphaël Volaterranus.

Relatio itineris in Syriã

N. de Federicis Brixiani.

Rogerus de Baccò.

Ruffinus.

Ruffus Ephesius.

Rupertus Abbas.

S

Seneca Philosophus.

Seneca Poëta.

Seruius.

Sextus Empiricus.

Silius Italicus.

Simplicius Philosophus.

Sirianus.

Solinus.

Sophoclis Interpres.

Sozomenus.

Stadius.

Strabo historicus.

Strabo Fuldenfis.

Suetonius.

Suidas.

Symmachus.

Syrenius.

T

Tertullianus.

Theodoretus.

Theophilus.

Theocritus.

Theodoricus Rex Italiae.

Theophrastus.

Thienensis.

S. Thomas Aquinas.

Themistius.

Tibullus.

T

Valerius Flaccus.

Varro.

Vatablus.

Vgo de S. Victore.

Victorius.

Vitellio.

Vincentius Bellouacensis.

Vibius Sequester.

Virgilius.

Vitruuius.

Vlpianus.

Wolphangus Lazius.

Z

Zeno.

Zezes.

Zimara.

ELEN

ELENCHVS CAPITVM
VTRIVSQUE LIBRI
de natura & incremento Nili.

LIBRI PRIMII.

	<i>Propositio & ordo disputationis.</i>	<i>pag. 1</i>
Cap. I.	P <i>De variis Nili nominibus.</i>	2
Cap. II.	<i>De Nili origine.</i>	9
Cap. III.	<i>De Nili cursu.</i>	26
Cap. IV.	<i>De Nili ostiis.</i>	30
Cap. V.	<i>De Nili magnitudine.</i>	32
Cap. VI.	<i>De Nili aqua bonitate & praesentia.</i>	34
Cap. VII.	<i>Nilus quantum conferat ad Aegypti fertilitatem.</i>	43
Cap. VIII.	<i>Nilus Solisque munere Aegyptum non inremisere.</i>	50

LIBRI SECVNDI.

Cap. I.	Q <i>Vibus symbolis veteres Nili incrementum significarent.</i>	56
Cap. II.	<i>De tempore incrementi Nili.</i>	58
Cap. III.	<i>De magnitudine incrementi Nili.</i>	66
Cap. IV.	<i>An incrementum Nili solum sit à diuina providentia absque secundis causis?</i>	71
	Cap.	

Elenchus capitum.

- Cap. V. *An Nilus aestate crescat quòd aqua ex Septentrione fluat ad ferèdam opem aestuanti Ægyptio?* 74
- Cap. VI. *An incrementum Nili fiat ab Ægypti solo sabuloso ex se aquam effundente, & exsudante?* 77
- Cap. VII. *An Nilus nullis aquis auctus exundet aestate quòd minus à frigescente terra in cavernis consumatur?* 79
- Cap. VIII. *An augeatur aestate Nilus quòd Sol remotior sit, minusque illius aquas absumat?* 85
- Cap. IX. *An augeatur Nilus, quòd ab astrorum radiis suspendantur aqua, absque additione novarum aquarum?* 86
- Cap. X. *An augeatur Nilus quòd in Solstitio hyemali vapores eleuati in cavernis Æthiopiae tunc in aquam concrecant?* 93
- Cap. XI. *An Nili incrementum sit ab Atlantico Oceano à ventis vehementius agitato?* 96
- Cap. XII. *An incrementum Nili fiat ab eliquatis niuibus in Æthiopia?* 121
- Cap. XIII. *An incrementum Nili sit ab Etesis Nili cursum inhibentibus?* 124
- Cap. XIV. *An Nilus crescat ob arenam congestam ab Etesis ad eius ostia?* 126
- Cap. XV. *An incrementum Nili fiat ab Etesis propellentibus in Æthiopiae nubes, ibique in aquam resolutas?* 129
- Cap. XVI. *An Nilus aestate Solstitio crescat quòd tunc hyems sit apud Antichithones, unde oriatur & ad nos destinat?* 131

Elenchus capitum.

- Cap. XVII. *Nili incrementum esse ab aquis pluviis in
Æthiopia hyeme cadentibus.* 133
- Cap. XVIII. *Cur non citius, aut tardius fiant pluvia au-
gentes Nilum.* 142
- Cap. XIX. *Undenam suppetant in Æthiopia vapores
tantorum imbrium materia.* 144
- Cap. XX. *An eodem die quo incipiunt in Æthiopia
pluvia, incrementum deprehendatur
apud Memphim?* 147

DE NATURA ET INCREMENTO NILI.

LIBER PRIMVS.

Propositio, & ordo disputationis.

DISPVTATVR de Nilo, cuius
tanti facta est à sapientibus cog-
nitio, vt quæsierit Lactantius Firmia-
nus lib. 3. diuin. Instit. c. 8. num cœ-
li, & Nili fontis cognitio hominem
beare possit, quòd non solùm pulchra difficulta
sint, vt Academicorum magister & princeps Pla-
to in Hippia maiore, Cratilo, & secundo, quar-
to, & sexto de Rep. libro scriptum, testatùmque
reliquit, sed vicissim difficulta cognitione com-
prehensa, suauia & pulchra esse putentur, cum &
cognitio mali sit bona, & morbi salubris, & ama-
ri dulcis, & infelicitatis iucunda, naturali vti sua
intellectu quod suauis, & vtile est, à molesto &
inutili secernente; vniuersam disputationem ita
B distri

distribuemus, vt hoc primo libro de Nili nominibus, origine, cursu, ostiis, magnitudine, bonitate aquarum eius, fertilitate, & terræ motus immunitate, quas affert Ægypto, disputemus; altero verò de illius aestiuo tempore contra quam cæteris penè accidit fluminibus, incremento, quod nobis potissimum in hac disputatione propositum est, cuiusque causam soli Deo cognitam censuit D. Irenæus lib. 2. c. 47. quam breuissimè disseramus.

De Nili nominibus.

CAPVT I.

PRINCIPIO igitur Nilum variis, ac diuersis nominibus appellatum esse certum est apud omnes. Dicitur enim Ægyptus ab Hom. lib. 4. Odyss. & aliis, vt videre est apud Diodorum Siculum lib. 1. Plutarchum lib. de fluminibus. c. 16. Ammianum Marcellinum lib. 22. Porphyrium in lib. qq. Homericarum, & Eustathium in lib. 4. Odyss. eodemque modo vocari in lib. Genes. cap. 15. putat D. Ambrosius lib. 2. de Abraham. cap. 10. Cuius appellationis causam eam esse dicit Nearchus apud Strabonem lib. 15 quòd Ægypti solum factum sit à Nilo deferente limum è superioribus partibus Æthiopia. Quod etiam scripserat Herodorus lib. 2. Aristoteles lib. 1. Meteor. vltimo. & Proclus in Timæum Platonis: & refert ex eiusdem Homeri sententia Plinius lib. 2.

lib.2.c.35. & Sen.lib.7.nat.qq.c.26.olim à Pharo infula in Ægyptum diei, & noctis nauigationem fuisse, cùm iam illi cohæreat.Oceanum eundem nominat Hecataeus, & alij apud Diodorum Siculum lib.1.vt obseruauit etiam Pierius Valerianus lib.46.c.1.fortè quòd adeò inundet Ægyptum tempore incrementi, vt speciem maris referat, vel potiùs, vt scribit Seneca, septem maria ob totidem eius ostia. Aquilam dixere alij apud Diodorum loco cit.Pierium Valerian.lib.19.c.de Nilo, & Cælium Rodiginum lib.20.c.13.ob miram videlicet velocitatem cursus eius, de qua inferiùs c.1. Osirim alij ex Plutarcho lib. de Iside, & Osiride, & Æliano lib.10.c.46. Tritonem Lycophron in Cassandra, vt ex Apollonio docet Plinius lib.5.c.9. Sirim alij, vt ibid.docet Plin. Solinus c.34.Raphaël Volaterranus lib.12.c.de Ægypto, & canit Dionysius Afer lib. de situ orbis,

Siris ab Æthiopum populis cognomine fertur.

quam denominationem Eustathius ibidem factam putat ab *εἶρω*, id est, *ordino*, quòd certo ordinatòque tempore crescat, etsi aliàs ita dictum velit quòd per Sirium stellam exundet. Qui Syenem inhabitant (abest Syene ab Alexandria, teste Plinio lib.2.c.73.passuum millibus 625.) Versum nuncupant, vnde Dionysius lib. de situ orbis,

Versum cultores Nilum dixere Syenes.

Num etiam dixisse veteres tradit Orus lib.1. & Pier.Valer.lib.1.c.13.Itèq; Dyrin, vt testatur idè Pierius lib.46.& Tacuin, ex Ioanne Barrio: atque etiam Abacuin, quod fluminum patrem designat, ex Paulo Iouio lib.18.Melonem quoque

ab originis obscuritate vocant Seruius in lib. 1. Æneid. & alij apud Plutarchum lib. de fluminib. Maluendam lib. de Paradis. c. 3. & Ioannem Bocacium lib. de fluminib. & lib. 7. de Genealogiis. c. 10. inter quos Ausonius litteras à Cadmo apud Græcos inuentas, ex Zenone in Epigram. Herodoto in Terpsichore, Sexto Empyrico lib. 4. Pyrrhoneorum, & Plinio, papyrus, quam copiosam producit Nilus, vt dicitur c. 7. atramentum scriptorium, & calamos Cnydos, qui ex Plinio lib. 16. probatissimi habebantur, ænigmaticè describens dixit:

Cadmi nigellas filias,

Melonis albam paginam,

Notasque firmæ Sepiæ,

Cnydósque nodos prodidit.

Parmeno Poëta Bizantius apud interpretem Pindari in Pythia, Athenæum lib. 2. & Eustathium lib. 4. Odysl. Iouem Ægypti eū nominat, eo quòd Nilus in Ægypto imbribus Iouis Pluij proportionem respondeat. vnde Tibullus,

Te propter nullos tellus tua postulat imbres

Arida, nec Pluuio supplicat herba Ioui.

eadem nomine vocat Zezes, & alij apud Diodorum Siculum. Quare Ægyptij Nilo solemne festum quotannis publicè celebrabant, in quo omnes accederent ad Theatra, & epularentur, in itaque communi chorea Nilo eosdem canerent hymnos, quos Ioui decantabant, quasi Nilus eis Iouis opus, vt cæca putabat antiquitas, exequeretur, vt scripsit Aristenæt. Eodè spectabat superstitio illa & idololatria, quòd cum Nili aquæ

Nilus
diuinis
honorib.
cultus.
V. Helic.
lib. 9. Æ-
thiop.

vina

urna deferretur in templum, omnes in genua pro-
cumberent, vt videre est apud Alexandrum ab
Alexandro lib. 4. cap. 17. & quod in vrbe, quæ à
Crocodilis, quorum ingentem copiam gignit
Nilus, ex Æliano lib. 1. de Var. hist. Plinio lib. 8.
c. 10. & Macrobio lib. 2. Satur. nomen inuenit, in-
signi cultu & honore Nilus coleretur, eidemque
vti Deo sacrificaretur, vt scribit Eusebius lib. 4. de
vita Constantini. c. 25. Heliodorus lib. 9. Æthio-
piæ, & D. Chrystomus homilia de tribus pœ-
nīs, quæ est 13. ex illis 17. quas nuper ex Græco
vertit Fronto Ducæus Societ. IESV. Quin etiam
vt victor ac Princeps Deorum omnium coleba-
tur; indeque erroris manauit origo, vt scribit
Ruffinus lib. 2. hist. cap. 26; quod cum Chaldæi
Ignem Deum suum circumferrent, vt cum cæte-
rarum Prouinciarum Diis conflictum haberet
ea conditione, vt qui vicisset, ab omnibus crede-
retur Deus: cumque reliquatum Prouinciarum
Dij corrumperentur ab igne, quippe qui consta-
rent ex auro, argento, ligno, similibusque materia,
quæ ignis vim non ferebat, Canopi Saætos
callidum quiddam excogitauit. Hydriæ fieri so-
lent in Ægypto fictiles, vndique crebris & mi-
nutissimis foraminibus patulæ, quibus turbida
aqua desudans defecacior & purior redditur.
Harum ille vnã cera foraminibus obturatis, va-
riisque pictam coloribus aqua repletam statuit
in Deum; & excisum veteris simulachri, quod
Menelai gubernatoris fetebarur, caput desuper
positum diligenter aptauit. Adsunt post hæc
Chaldæi, itur in conflictum, circa hydriam ignis

accenditur, cera, qua foramina fuerant obturata
 resoluatur; sudate hydria ignis extinguitur, Sacer-
 dotisq; fraude Canopus Chaldaeorum victor præ-
 dicatur. Vnde ipsum Canopi simulachrum perexi-
 guis pedibus attracto collo, & quasi sugillato, ven-
 tre tumido in modum hydriae cum dorso æquabiliter
 tereti formari ceptum est Est autem Canopus præ-
 cipuum ostium Nili, vt docet Aristot. lib. 1. Meteor.
 sum. 4. cap. 2. Quare haud mirum si eundem flu-
 uium sanctissimum appellarit Mercurius Trif-
 megistus Ethnicam superstitionem sequutus in
 Asclepio. cap. 9. Dicitur verò in sacris litteris, vt
 Isaia c. 23. & Ieremiae c. 2. Sichor, & turbidum si-
 gnificat, vt confirmat D. Hieronymus ibidem,
 quod Nilus cœnosus sit, & limum deferat, vnde
 ei nomen factum est, vt sentit Nearchus apud
 Strabonem, Heliodorus lib. 9. Æthiop. Isidorus
 lib. 13. Etym. c. 21. Seruius lib. 9. Æneid. Nonnus
 & Eustathius in Dionysium Alexand. lib. de
 situ orbis, & ex recentioribus Ioannes Bocca-
 cius lib. de fluminibus, & Ioannes Goropius in
 Niloscopio, asserentes Nilum ita dictum quod
 νέα ἵλὺς, id est, nouus limus, ab eo quorannis defe-
 ratur. Quare etiam singulis annis agrorum limi-
 tes solet confundere, & nunchos, nunc illos pos-
 sessores ditiores reddere, qua de re Hieronymus
 Maggins lib. 1. c. 10. Herodotus lib. 2. Diodorus
 Siculus lib. 1. M. Tullius lib. 2. de nat. Deorum,
 Strabo lib. 17. Iulius Frontinus lib. 1. de contro-
 uersis limitum, & Ulpianus lib. 1. §. ripa. ff. de flu-
 minibus. memineruntque eiusdem rei in Nouellis
 Imp. Theodosius, Valens, Arcadius, & Hono-
 rius

Nilus a-
 grorum
 limites
 in auctu
 confun-
 dit.

rius sub Tit. de Alluionibus, & palud. & lib. 3. Cod. eodem. & Theodoricus Rex Italiæ apud Cassiodorum lib. 3. epist. 52. ad virum Consularem illis verbis. *Quid isti facerent si Ægyptiacis partibus praesiderem? ubi Nili fluminis superueniente diluio indicia finium vastissimus gurges abradit, & indiscreta terra facies redditur, ubi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec iunc ad arma concurrere debuissent.* & paulo post. *Hanc* (nempe Geometriam à Chaldæis primùm inuentam) *post Ægyptij non dissimiliter animi feruore calentes propter augmenta Nilotica, quæ singulis annis viciua inundatione patiuntur, ad dimensionem terra, & recuperandas formas finium transtulerunt, vt fieret arte distinctum, quod liigiosa confusioni videbatur obnoxium.* Tamen si Diodorus lib. 1. & Volaterranus lib. 12. c. de Ægypto, velint Nilum ita dictum à Nileo Ægypti Rege. Sunt apud Solinum c. 34. Vitruuium lib. 8. c. 2. Plin. lib. 5. cap. 9. Pomponium Melam lib. 1. c. 3. qui circa Meroëm læuo alueo Astaborem nominent, quod aquam è tenebris profluentem denotat; dextero verò Astupasem, seu Astapum. Sed magis probo sententiam Eratostenis apud Strabonem lib. 17. Ptolemæi lib. 4. & Ioannis Barrij in sua Asia decad. lib. 10. c. 1. asserentium hæc duo flumina esse diuersa à Nilo, & in illum influere. Astapus enim, vt scribit Ptolemæus, promanat ex Coloc palude, quæ iacet sub Æquinoctiali; habetque longitudinis gradus 67. ex recentioribus verò 71. Astabores autem est gradibus quinque ultra Æquinoctialem, longitudinis autem veteribus gradibus 70. recentioribus verò gradibus 75.

Nilus
plures
recipit
amnes.

eumque à Nilo distinguit Heliodorus lib. 10. Æthiop. Ex quibus constat errasse Hieronymum Cardanum lib. 2. de subt. c. 21. negantem vlla flumina in Nilum influere, quod etiam constat ex Aristotele scribente lib. 2. Meteor. Danubium, & Nilum maxima esse flumina eorum, quæ in hoc mare illabuntur, eo quòd multorum amnium excipiant fluxus loco & longitudine eorum cursibus interceptis, & Philippo Pigafeta lib. 2. de Regno Congi. c. 10. Similiter ex prædictis putat decipi Vitruuium, dum lib. 8. c. 2. sentit, Coloëm paludem circumdare Meroëm. Denique plures Patres existimant Nilum Geonem in sacris litteris nuncupari vt Cæsarius dial. 3. qq. Theolog. Ambrosius lib. de Paradiso. c. 3. & lib. 2. de Abraham. c. 10. Augustinus lib. 8. de Gen. ad litteram. cap. 7. & lib. 2. de Gen. contr. Manich. Anastasius Synaita in Hexam. lib. 1. & 8. Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolyicum, & Alcimus Auitus Viennensis Archiepiscopus, qui lib. 2. de mundo. c. 9. fluuiorum Paradisi ortum describens canit.

Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus

Dicitur, ignoto cunctis illustrior ortu,

Cuius in Ægyptum lenis perlabitur vnda.

Omitto cæteros tum veteres, tum recentiores, quos quisque videre potest apud Maluendam in lib. de Paradiso. c. 28. 29. Quo item nomine vtuntur Æthiopes aliqui hoc tempore, vt scribit Franciscus Alvarez in Itinerario. c. 135. Cuius sanè nominis eam vim esse existimat Moyse Bar-Cephias Syrus Episcopus in lib. de Paradiso, quòd extra ripas egressus agros inundet. Idem enim

Geonis
etymon,
& diuer-
sitas.

est Syris *Gah*, quod *fluendo inundare*. Zonaras autem *multum*: Rabanus *præruptum*; Anastasius Synaita lib. 8. Hexameron, *exinanitorem*: Philo denique lib. 1. Allegor. leg. *pectus* seu *cornu petam* significare putant. Alij tamen Authores graues, vt August. Eugubinus, Hieronymus Olcafter, Benedictus Pererius, & alij, vt sequenti cap. dicemus, Geonem à Nilo distinguunt. & est etiam nomen commune & monti proximo Sioni, ex Occidentali plaga, & fonti etiam Gihon dicto, & illius radice versùs Caluarie montem erumpenti, cuius superior scaturigo Gihon superior dicitur; inferior ad partem Australem Gihon inferior, seu Rogeb, qui irrigabat conclusum hortum Regium; qua de re Christianus Ardichomius in sua Ierusalem. c. 189. 225. 236. Ioannes Pineda lib. 2. de rebus Salomonis. c. 2. & Villapandus tom. 3. lib. 1. de Vrbe. c. 16. & lib. 2. c. 17. Illud postremo tanquam coronidis loco adiiciemus, quod scribit Heliodorus lib. 9. Æthiopiae, litteris, quæ in Nili nomine continentur in calculos distributis confici trecentas, & sexaginta quinque vnitates, quot etiam dies colligit annus. nam N. 50. E. 5. I. 10. A. 30. O. 70. & Σ. 200. designant. ex quo etiam factum est, vt veteribus Nilus annum significaret. Sed hætenus de nominibus.

De origine Nili.

CAPVT II.

REGINIS Nili cognitio maximè fatigauit antiquos, vt notauit etiam Franciscus

Petrarcha in fine Itinerarij Syriaci. Et quidem de Alexandro, Sefostre, & Cambyse testatur Lucanus, cùm lib. 1. belli Pharfalici canit:

*Summus Alexander Regum quem Memphis
adorat,*

*Invidit Nilo, misique per ultima terra
Æthiopum lectos, illos rubicunda perusti
Zona poli tenui; Nilum videre calentem.*

Veni ad Occasum, mundi que extrema Sefostris,

Et Pharios currus Regum cervicibus egit.

Antè tamè vestros amnes, Rhodanumq;, Padumq;.

Quàm Nilum de fonte bibit. Vesanius in ortus

Cambyses longi populos peruenit ad aui,

Defectusq; epulis, & pastus cœde suorum

Ignoto te Nile redit. —

Nec aliud percunctatus est idem Alexander, cùm in Ægyptum ad Ammonis venisset oraculum, quàm quo loco fluendi Nilus exordium caperet, vt litteris mandauit Maximus Tyrius oratione 25. Ptolemæi quoque Reges Ægypti, præsertim verò Philadelphus, vt scribit Strabo lib. 17. qui rerum cognoscendarum studiosissimi fuerunt, plures miserunt (etsi frustra) qui fluminis originem indagarent. Quos imitatus est Nero Cæsar, qui ad eandem perquirendam duos misit Centuriones, quos se alloquutum scribit Sen. lib. 6. nat. qq. c. 8.

1. Prima igitur sententia est Herodoti lib. 2. & 4. Solini c. 34. & aliorum, qui haud sciri posse putauerunt. Vnde Ammianus Marcellinus lib. 22. *Origines (inquit) fontium Nili, sicut adhuc factum est, postera quoque ignorabunt aetates.* Paritérque

Claudianus Epigram. de Nilo:

*Secreto de fonte cadens, qui semper inani
Quarendus ratione latet, nec contigit ulli
Hoc vidisse caput, fertur sine teste creatus.*

Eadem de causa dixit Tibullus lib. 1.

*Nile pater, quamam possum te dicere causa,
Aut quibus in terris occuluisse caput?*

Et Lucanus lib. 10.

*Nullaque non atas voluit conferre futuris
Notitiam, sed vincit adhuc natura latendi.*

Ad hoc idem alludit Aufon. Epigr. 10. cum ait;

Inueniet fontes hic quoque Nile tuos.

Omitto Horatium lib. 4. Carm. Ode 14. Ouid.
lib. 2. Metamorph. Procopium Cæsariensem lib.
1. de reb. Gothorum, & alios, quibus condonan-
dus error, quòd ante patrum nostrorum memo-
riam ob arenarum deserta, immanitatem fera-
rum, Solis ardores, mercimoniorum carentiam,
fluminisque longitudinem interiores, & ultimi
Africæ tractus minùs noti essent. Sed iam Lusitani
nauigandi peritia tota Africa circumuecti,
extremaque ora occupata, sibi aditum ad Abyssi-
nos, aliòsque populos in Africæ meditullio ape-
ruerunt, Nilique fontes lustrarunt. Sed unde
nam oritur?

Est igitur altera sententia, oriri ex Paradiso
terrestri, ex quo etiam orientur Tygris, Euphra-
tes & Ganges; quamuis deinde huius sententiæ
authores nõ omnes eodem modo explicent: nam
Philo lib. de Opificio sex dierum, & lib. 1. Alleg.
leg. Origenes in Genes. Methodius in dial. cui
nomen *Aglaophon* apud Epiphanium in Ancora-

1.

10, D. Ambrosius lib. de Paradiso: c. 3. volunt id esse intelligendum allegoricè. eos tamen pluribus confutat Anastasius Synaita q. 24. in Scripturam, Chryostomus in Genesim, Hieronymus in cap. 10. Danielis, Theodoretus ibidem, Epiphanius in Ancorato, Augustinus lib. 13. de Ciu. cap. 21. Isidorus lib. 14. Etymolog. Iosephus lib. 1. de Antiquit. c. 2. Beda in Epist. 2. ad Corinth. cap. 12. S. Thomas p. 1. q. 102. art. 1. & Abulensis in c. 2. Gen. à quæst. 15. ad 20. intelligunt secundum litteram, & veram historiam. Verum horum aliqui fontem, ex quo hæc quatuor flumina nascuntur, autumant cum Platone in Phædone, esse Tartarum, voraginem nempe circa medium terræ ingenti spatio porrectam, abundantem ab initio mundi dulcibus aquis, quasi alterum Oceanum, imò eo latiore, quo plus terra in altum, seu profundum patet, quàm Oceanus, qui vix alicubi duorum milliarium excedit altitudinem, ex Scaligero & nautis, qui in medio Oceano bolidè fundum deprehendunt; & ratione ipsa: mare enim occupat eum locum, quem debuisset occupare terra in montes exaggerata, si terra fuisset perfectè rotunda, vt rectè explicat Damascenus lib. 2. de fid. c. 9. & 10. & Philoponus lib. 2. de gen. tex. 37. At vix vllus mons reperitur, qui duorum milliarium altitudinem ad perpendicularum attingat, cum ipse Pelion Græciæ mons, omnium ferè altissimus, non excedat, Plinio teste lib. 2. c. 65. mille ducentos quinquaginta passus ad perpendicularum; profunditas verò terræ sit vsque ad centrum, complectaturque millia-

ria 3579. ex sententia Ptolemæi, vel ex opinione Alphragani 3245. cùm tamen superficies vtriusque elementi penè sint pares. Ita Rupertus Abbas lib. 2. Com. in Gen. cap. 29. vbi etiam nomine *Paradis* vniuersam terram intelligit, quod etiam scripserat cap. 24. quod etiam putat probabile Hugo de S. Victore in Annot. in Gen. Improbatur tamen huiusmodi commentum de Tartaro ex quo flumina scaturiant Aristoteles lib. 1. & 2. Meteor. ex eo præcipuè, quòd si aquæ, quæ perenniter toto vno anno (ne dum seculis omnibus, vt ponderat Gregorius Nyssenus) fluit, factò ante oculos receptaculo in quo, recipiatur, copiam consideres futurum sit, vt terræ magnitudinem sua mole superet. Addit Nyssenus in Hexam. contra eandem subterranei lacus fictionem, tunc nullam assignari posse causam, qua sursum ad orificium, & fontis scaturiginem aqua possit ascendere, cùm sua natura sit grauis, & dehit à quo eleuetur in altum. *Quamòbrem* (inquit) *cùm reperienda sit causa, qua primæ aquæ natura constituatur, magis consentaneum est eam in ipsos fontes conferre, quàm sub terra lacus consingere. Quorum ratio statim commentitia ab aqua natura deorsum tendente labefactetur, & conuellatur. Quomodo enim sursum fluet, quod deorsum vt fluat naturam habet?* &c. Vt etiam improbari debet in eo, quod sentit Paradisum totam terram esse, neque enim Deus, cùm Adam de Paradiso eiecit, de vniuersa terra eiecit, sed de peculiari quodam deliciarum loco: nec fluxius, qui egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, quique in quatuor capita diuiditur,

ditur, aliò fluebat quàm super terram. Ioannes Nouiomagus in librum Bedæ de natura rerum, *fomis* nomine mare ipsum esse credidit; malè tamen, vt inferiùs euidenter ostendemus de Nili incremento disputantes, eo quòd mare sit depressius origine fluminum, quippe quæ in mare prolabatur, eadèmq; futura sit prima origo omnium fluminum, & non solùm illorum quatuor, quorum meminit Moyses Gen. c. 2. si mare sit fluuiorum initium. D. Augustinus lib. 8. de Gen. ad litteram c. 7. Theodoretus in Gen. q. 19. & Abulensis in c. 2. Gen. à quæst. 15. ad 20. & in c. 26. q. 2. scribunt, Nilum etiam cum aliis tribus ex vno Paradisi fonte oriri, sed terra absorptum post longa etiam maris spatia rursus emergere in Africa. Quæ sanè sententia superioribus est probabilior, cum idem accidat Alphæo, qui in Peloponneso mersus sub mari longissimo tractu fluit, & in agro Syracusano in fontem Arethusam definit, vbi redduntur, quæ in Alphæum iaciuntur. Sicut etiam quæ Athenis in Æsculapij fonte merguntur, in Phalerico rursus emergunt. quæ de re Solinus c. 9. Stobæus ser. 62. Vibius Sequester, Plinius lib. 2. c. 103. lib. 31. c. 5. Seneca lib. 3. nat. qq. c. 26. Virgilius lib. 3. Æneid. Ouid. lib. 5. Metamorph. & Albæ fluuius in Carniola terra absorptus erumpit tandem in fontibus Timauis, ex Wolph. Lazio, Abrahamo Ortelio, & aliis: & Tygris eripitur ex oculis, vt ait Seneca epist. 104. & actò per occulta cursu integræ magnitudini iterum redditur. Quin & Pausanias lib. 2. asserit, à multis constanti fama Nilum Euphratem credi, qui

qui terra absorptus tandē scaturiat in Æthiopia. Sunt tamen contra hanc sententiam non leues difficultates, ob quas plures viri graues & eruditi negarunt Nilum esse fluuium illum, quem Moyses Gen. 2. Geonem vocat ortum ex Paradiso, vt Augustinus Eugubinus, Hieronymus Oleaster, Benedictus Pererius noster in c. 2. Gen. Comestabularius Armeniæ in litteris ad Regem Cypri tempore Innocentij IV. apud Vincentium Belloacentem lib. 31. c. 92. vbi scribit, se cum exercitu Indiam versus iter agentem transiisse Geonem, qui ex Paradiso oritur. addique possunt ex Philosophis Auicenna 1. Can. fen. 2. d. 2. cap. 6. & Author libri de causis & propt. elem. in fin. qui Geonem in Asia ponunt, & in Oceanum Meridionalem influere scribunt, contra quam accidar Nilo, qui in Africa fluit, & Septentrionem versus. Et primò sanè sacræ litteræ Nilum appellare solent flumen Ægypti, vt Deut. 15. & alibi, non flumen Æthiopiæ, eoque magis confirmatur, quia si Gen. c. 2. Moyses designare vellet Nilum, dixisset potius Ægyptum alluere, quam Æthiopiæ, cum velit per terras Iudæis notissimas Paradisi flumina describere; Iudæis autem multo notior erat Ægyptus, quippe qui tunc ex ea egrederentur, quam Æthiopiæ. Secundò, Nilus proprio nomine in factis litteris, vt Isaiæ c. 23. & alibi Sichor vocari solet, & non Gihon. Quod si dicas Ieremiæ cap. 2. pro eo, quod nos legimus; *Quid tibi vis, vt bibas aquam turbidam?* Septuaginta vertisse; *Quid tibi vis, vt bibas aquam Gihon?* curâ sermo sit de Nilo, qui turbidus fluit, ideo Geonem,

nem, & Nilum eundem esse: quod sanè argu-
 mentum firmissimum esse putat Epiphanius in
 epistola ad Ioannem Ierosolymitanum. Respon-
 dendum erit, in textu Hebræo & Chaldæo eo
 loco non esse *Gihon*, sed *Sichor*, quæ vox *nigrum* &
turbidum significat; estque Nili epithetum ob
 turbidam, quam vehit aquam, vt ibidem aduer-
 tit D. Hieronymus. vnde coniectura est in trans-
 latione L x x. illo loco Ieremiæ mendosè legi
Gihon, pro *Sichor*. Tertio, Cus regio, quam præter-
 fluit Geon, quamque *Æthiopiam* transtulimus,
 est regio Arabiæ: nam Madianitæ & Cusæi sunt
 iidem, tum quia vxor Moylis de Madian, Hebrai-
 cè dicitur Cusith, etsi interpret *Æthiopissam* ver-
 terit; tum quia apud Abacuch tentoria Madi-
 anæ & Cusæ vnâ eandemque gentem signifi-
 cant. At Madianitæ & Israëlita sunt Arabes
 Schenitæ, qui sub tentoriis habitant, vt paulo
 post dicitur. Quòd si dicas, ex Gen. cap. 2. Geon
 alluit Æthiopiam; cum igitur id solus Nilus
 præstet, Geon, & Nilus idem fluuius erunt. Re-
 spondeo ex Strabonè lib. 7. Plin. lib. 5. Seneca in
 Hercule furentè, scena 1. Isidoro lib. 14. Erym.
 cap. 5. & aliis, duas esse Æthiopias, alteram Méri-
 dionalem vergentem ad Occasum, quam Nilus
 peragrat; alteram Orientalem, quæ Arabiam, &
 Mesopotamiam attingit; & ex Solino c. 6. & A-
 bulensi in c. 5. epistola D. Hieronymi ad Paulin.
 est Meridiana pars Asiæ, quæ versùs Occiden-
 tem coniungitur Africæ, & excurret secundùm
 longitudinem Asiæ ad Orientem; in eaque ni-
 grescit hominum color ob Tropici Cancrì vici-
 nitatem,

nitatem, vt Æthiopum Africae, deque hac tantum loquitur Moyſes, & conſequenter Geon eſt prope Meſopotamiam. Et quidem conſtat ex diuina Scriptura aliquam Æthiopiam eſſe Syriae & Paleſtinae vicinam : tum quia, vt dictum eſt, Moyſis vxor fuit Madianitis, Exod. c. 2. & tamen Num. 12. appellatur Æthiopiffa; neceſſe igitur eſt, vt regio Madianitica in Scriptura veniat nomine *Æthiopia*, vt argumentatur S. Auguſtinus q. 20. ſuper Num. Lyranus, & Varablus in cap. 12. Num. tum quia in Cantico Abacuch Æthiopes & Madianitæ pro eadem gente ponuntur, vt ſentit etiam Rabbi Dauid, cum in Cornucopiae docet, Madianitas, & Iſmaëlitas eandem gentem eſſe, eoſque eſſe Æthiopes ex Arabia, & Saba os: tum quia lib. 2. Paral. cap. 21. & Pſalm. 71. & 86. Æthiopes, Arabes, Sabæi, & Paleſtini tanquam finitimi recenſentur: tum denique quia lib. 2. Paralip. cap. 12. & 14. habemus, Æthiopes feciſſe impreſſionem in Iudæam, cum tamen id haud poſſit intelligi de Meridionalibus, inter quos eſt maxima diſtantia. Non videtur igitur G'hon, de quo loquitur Moyſes c. 2. Gen. eſſe Nilus, ſed alius quiſpiam fluuius circa Meſopotamiam. Quanquã id nobis in hac diſputatione haud iure negotium facere poſſit, quippe qui eam Nili indagemus originem, quæ eſt in Africa veteribus occulta, vt ſuprà docuimus, non quæ in Aſia, ſi vlla ſit, cum Nili incrementum nobis præcipuè in hoc libro propoſitum, non poſſit ex Aſia, ſed ſolum ex Africa prouenire; aliàs eodem ſimul tempore, ac modo etiam alia flumina Aſiæ, ma-

ximè verò Euphrates, Tygris & Phison, quæ cum Geone in origine communicant Gen. c. 2. in incrementum paterentur, quod falsum est; quod dixerim contra opinionem Abulensis in Gen. cap. 26. q. 2. existimantis Nili incrementum & decrementum fieri ob virtutem aliquam naturalem, quam consequatur in exitu Paradisi de quo profluat. Sed inde ortus est error, quòd existimet in partibus Meridionalibus Africæ nullas fieri pluuias, nubes nullas ob summos, quos fingit calores: vnde eam Zonam putat inhabitabilem, quod à veritate alienum esse, vt deinde etiam dicemus, experientia comprobauit: & Abulensis videtur sibi ipsi contrarius; nam Gen. cap. 2. q. 18. ita scripserat. *Notandum tamen quòd licet Nilus in aestate augetur; non tamen in omni terra, sed in Ægypto solum, & in Libya; non autem in Orientalibus partibus decursus sui in Asia, vt Paulus Orosius innuit libro primo de Ormesta mundi.* quæ sanè non coherent cum cap. 26. q. 2. nobis tamen plurimum fauent. Quin etiam Phison, qui terrâ Euilath circuire dicitur, iure videri potest non esse Ganges, tum quia inter Gangem, Euphratem & Tygrim immensa est distantia, cum hi, teste Q. Curtio lib. 5. Strabone, & Plinio, in Armeniæ montibus oriantur, ille autem in India ex Imao seu Caucaſo, cum tamen Phison reliquis vicinus esse debeat, vt qui ex eo fonte, & flumine flueret, quod Paradisum irrigabat, tum quia Euilath quam Phison alluit, non est regio in vltima India, vbi est Ganges, sed est vicina Palestinæ & Syriæ, cum lib. 1. Reg. c. 15. habeamus, Saülèm persequutum esse

esse Amalechitas ab Euilath vsque ad Sur: constat autem Amalechitas Palestinis fuisse vicinos; & Gen. c. 25. legamus, Ismaëlem habitasse ab Euilath vsque ad Sur, quæ respicit Ægyptum introëuntibus Assyrios. At Ismaëlitas Palestinis fuisse propinquos constat ex pluribus sacræ Scripturæ locis. Idem colligimus ex eo quòd Chauila, quæ corruptè dicitur Euilath, à Cauila qui eam habitauit, dicta est. At Gen. cap. 10. Cauila & Ophir fratres dicuntur habitasse à Messa vsque ad Selper montem Orientis, Messa autem regio est in Arabia deserta; vnde Ptolemæus Messanæos, & Esitas, qui & Hussitæ, cuias fuit Iob, vt dicitur initio illius libri: *Vir erat in terra Hus nomine Iob;* ponit in Arabia deserta Idem colligitur ex Lxx. in cap. vlt. Iob. Eusebio lib. 1. de præp. cap. 4. Plinio lib. 5. cap. 13. Olympiodoro initio Carenæ in Iob, Abulensi in cap. 20. Num. Selper autem mons est Babylonix, quare necesse est, vt terra Cauila, seu Euilath, à Cauila fratre Ophir dicta, sit regio, quæ ab Occasu habeat Messam, vbi attingit Euphratem, & ab Ortum montem Selper. Consentit etiam Strabo, qui Caulatæos, qui sunt Cauilacæi, Nabathæos, & Agræos inter gentes Arabes recenset. Non igitur Cauila, seu Euilath est India, aut Phison Ganges. Quare cum Euilath in Asia sit, non in Africa, vt ex dictis constat, manifestè falluntur Rabbi Salomon, & alij, qui apud R. Moysen Maimonem, & R. Abenezra Phisonem Nilum esse putauerunt. Sicut etiam (vt hoc quoque per transfennam attingam) minùs rectè existimauit vir alioquin de Cosmographia

Gangis
fitus.

optimè meritis Girardus Mercator, Gangem non esse fluuium illum, qui in sinum Bengalensem influat, & vnà cum Indo flumine, & Oceano Meridionali Indiam humanæ linguæ similem efficit, sed alium quempiam prope urbem Cantonem in Sinis; id enim falsum est, tum ex recentiori Sinenli Tabula, tum quia fluuius ille apud Bengalas, & incolas Regis Mogorris Gangis retinet nomen; vt testes sunt oculati Patres Societatis IESV, qui apud Mogorrem Regem degunt, & in vastissimis illis regionibus Euangelium prædicant, in annuis litteris anni 1591. 1595. Et quidem occasionem errandi sumpsit Girardus ex Ptolemæo, qui cum Plinio lib. 6. c. 22. & aliis veteribus Geographis insulam Ceilani è regione oræ Piscariæ Taprobanam nominauit, vt etiam notauit Ioannes Barrius in sua Asia, & Ioannes Lucena Soc. IESV in vita B. Francisci Xauerij. Cùm igitur ille vltra veterem Taprobanam, id est, Ceilanum, Gangem ponat, existimauit Girardus vltra Somatram, quæ malè à neotericis *Taprobana* appellatione insignitur, Gangem ponendum esse, quod facere commode non potuit nisi in Sinis. Sed vt ad rem nostram redeamus, si in re tanta, tantisque viris disceptatoribus reliquus est dicendi locus, Tygris, Euphrates, Phison, & Gihon videntur flumina Mesopotamiæ, & adiacentis regionis, quorum illa antiqua nomina retinuerint, posteriora amiserint, vt sæpe solet accidere, teste D. Augustino q. 20. in Numeros.

Tapro-
bana
quæ.

3.

Tertia opinio fuit Iubæ Regis apud Ammianum

num

num Marcellinum lib. 22. Solinum c. 34. Plutarchum lib. 4. de plac. c. 1. quem sequutus est Dion in Epit. Seueri, & Vitruuius lib. 8. c. 2. qui sentiunt, Nilum oriri ex Atlante Mauritaniae monte, vbi Oceano propinquat. Falluntur tamen, Atlas enim maior, ne dum minor, vbi Oceanum prospectat, Ptolemæo teste, Mauritaniam Getuliamque interiaceret in octauo gradu longitudinis; altitudinis verò ab Æquinoctiali grad. 26. At fontes Nili inde distant in longitudine grad. 47. & altitudinis 38. vt ex sequentibus patebit. Neque verò dicas, Iubam, Dionem & Vitruuium *Atlantis* nomine intelligere omnes illos Africae montes, qui continui sunt, si enim id sensissent, haud dixissent oriri in Mauritania, sed in Æthiopia, & minùs improprie sumpserint *Atlantis* nomen.

Quarta opinio fuit Custodis templi Minervæ in vrbe Sai, qui apud Herodotum sensit oriri ex palude quapiam inter vrbes Elephantinam & Syenem, cuius etiam meminisse videtur Pausanias lib. 5. cum ait, eos qui supra Syenem, vel ad Meroem profecti sunt, narraſſe, Nilum paludem quandam ingressum, inde tamquam è continenti terra elapsum per Æthiopiam inferiorem & Ægyptum decurrere. Sed & hic deceptus est, vt etiam ex Strabone lib. 17. Seneca lib. 6. nat. qq. c. 8. & Paulo Oroſio colligi potest, cum longè supra Elephantinam vrbes, & Syenem, & Meroem Nilus fluat: oritur enim ad 12. grad. ultra Æquinoctialem, vt inferiùs dicemus. Sicut etiam decipitur in eo, quòd paludem ponat inter vr-

bem Elephantinam & Syenem; nulla enim alia est palus, quàm Nilus ipse, qui insulam efficit.

5. Quinta Pauli Orosij lib. 1. de mundo existimantis oriri ex littore incipientis maris rubri. Sed experientia cum errasse docet: nusquam enim Nilus littus maris Erythræi adit, sed è contrà è media Africa fluit, & quæ ultra Barnagassi Regnum flumina decurrunt; recipit supra Meroëm. Neque existimes nomine *maris rubri*, Oceanum Meridionalem intelligendum, cum fontes Nili ab eo longissimè absint, vt ex sequentibus patebit.

6. Sexto verò loco Sacetdotes Ægyptiorum, teste Diodoro Siculo lib. 1. & Plutarch. lib. 4. de plac. cap. 1. cum vniuersum terrarum orbem tres in partes diuiderent primam quam nos incolimus, alteram ob nimios ardores inhabitabilem, quod etiam sensit Aristoteles lib. 2. Meteor. sum. 2. c. 2. Cicero lib. 1. de nat. Deorum, Plin. lib. 2. c. 68. Eratostenes dum apud Heraclitum Ponticum in Allegoriis Homeri ait,

Mundi
Zonæ.

*Quinque autem Zona rotunda circumuoluuntur,
Dua quidem glauco sunt obscuriores cyano:
Vna verò sabulosa, torrida que & rubens,
Verberata flammis, quoniam eam partem
Sibi subiectam perpetuò ardentes radij torrent.
Reliquæ due, &c. —*

Virgilius lib. 1. Georgicorum canens,

*Quinque tenent calum Zone, quarum una corusca
Semper Sole rubens, & torrida semper ab igne.*

quem imitatus Ouidius lib. 1. Metamorphos. inquit,

— *toridemq;*

——— *totidemq; plaga tellure premuntur,*

Quarum qua media est, non est habitabilis estu.

Et Claudian. Proserpinæ telam describens lib. 1.

Addit quinque plagas: mediam sub tegmine rubro

Obsessam feruore notat: squallebat adustus

Limes, & assiduo succubant stamina Sole.

Vitalésque utrinque duas, quas misis oberant

Temperies habitanda viris, &c. ———

Quod tamen falsum esse experientia ipsa postea declarauit, non solum in Africa, sed & in India & in America. Tertiam nobis oppositam ultra Tropicum Capricorni; ex hac postrema Nilum fluere, & incrementum accipere, cum Sol nobis æstatem attulerit, oppositis autem è regione hyemem effecerit, arbitrabatur. Haud tamen omnino verè, cum deinde ipsa experientia constiterit, Nili fontes intra Tropicos contineri, vt infra ostendemus.

Ultima igitur, vera & omnino indubitabilis sententia est, scaturire Nilum in Æthiopia loco edito, ex quo etiam, vt postea dicemus, originem capit Zuama, quæ opposito cursu à Nilo in Oceanum Meridionalem exoneratur, & Coanza, quæ influit in Atlanticum, ad radices montium inter Regnum Goyamum, Congense, Caffatense, & Monomotapæ, qui ab incolis, vt habet Paulus Iouius lib. 18. Cardanus, & Franciscus Alvarez, Beth appellantur, ab aliis Caffates, à Theophrasto montes Lunæ, quòd sua altitudine videantur Lunam attingere, à Promatho Samio, Aristotele lib. 1. Meteor. sum. 4 cap. 1. & Authore libri de Nilo montes argenti, fortè, vt placet

Olympiodoro, & Ludouico Buccaferro in eundem locum Aristotelis, quòd inde effodiatur argentum. minúsque in hac re probo Philippum Pigafetam lib. 2. de Regno Congi. c. 10. & Ioannem Boterum p. 1. lib. 3. c. de Nilo, qui Lunæ montes magis Australes asserunt, nempe sub Tropico Capricorni, cù Theophrastus, & alij antiqui noverint, & nominarint montes Lunæ; qui tamen terras sub Tropico haud cognouerunt, vt constat ex antiquis Geographiæ Tabulis. Probatur igitur veritas huius sententiæ testimonio oculati & fide dignissimi Daudis Regis Æthiopiæ, qui in litteris datis anno 1521. ad Emanuelem Lusitanix Regem, & aliis datis anno 1524. ad Pontificem Romanum, allatisque Clementi VII. Bononiam, vbi cum Carolo V. Imp. aderat, à Francisco Alvarez, lectisque coram Cardinalibus & vniuerso populo anno 1533. die 29. Ianuarij, quæ habentur impressæ apud Damianum Goës libro de moribus & releg. Æthiopum, & Ioann. Baptistam Ramnufium in fine Æthiopiæ peregrinationis Francisci Alvarez, scribit se in Æthiopia imperitare multis Regnis, & in primis Regno Goyamo, ex quo Nilus habet originem. Item Antonius Fernandus Societatis IESV, qui diu in Æthiopia vixit, & tandem sanctissimè obiit, in epistola inde scripta, quam ponit Nicolaus Godignus lib. 1. de reb. Abyss. c. 11. ait. *Magna huius piscis (scilicet torpedinis) copia in Nilo reperitur ad extremos Prouinciæ Goyamæ fines. vbi palus est fundo carens, perennes habens atque mirabiles ebullientium aquarum scaturigines. Hic Nilo principium est.* Illud autem

autem notauerim ex recentioribus duas videri
origines Nili, alteram quidem lacum in 12. (si
eius medium accipias) gradu altitudinis poli An-
tarctici; longitudinis verò grad. 55. ex quo oritur
etiam Zuama, quæ alluit Regnum Monomota-
pæ, & in Oceanum Meridionalem influit bipar-
tito alueo, quorum alter exoneratur septuaginta
milliaribus prope Sofalam; alter, cui nomen
est à Spiritu sancto, in 27. gradu ultra Tropi-
cum Capricorni, longitudinis autem grad. 63.
& Coanza, quæ prope Angolam in Regno Cõ-
gi fertur in Oceanum Occidentalem, quæ Pto-
lemæo, & antiquioribus prorsus ignota fuerunt.
Alteram verò originem esse sub Æquinoctiali
longitudinis etiam grad. 55. & est lacus diametri
stadiorum 1700. quo, eodem Antonio Fernando
teste, nullus maior, aut par esse putatur in orbe
terrarum, & à superiori in cum vno die cum di-
midio Nilus fluit. Ex hoc in Septentrionem fluit
Nilus, in Occidentem Zaire; cuius ostium, ex
Pigafeta lib. 1. de Regno Congi. cap. 4. & Ioanne
Botero, pater 28. passuum millibus: ex annis
verò litteris anni 1582. Patrum Societatis IESV,
qui ibi in Christi fide disseminanda laborant,
triginta sex millibus, adeoque violentus in mare
fertur, vt disiectis marinis fluctibus, in mari diu
seruet proprium alueum, adeò vt nautæ inter
marinas aquas ad octuaginta passuum millia à cõ-
tinenti aquas potabiles ac dulces hauriât; alluitq,
Congi Regnum in 6. gradu. ultra Æquinoctialem,
longitudinis verò grad. 42. vt ex relationibus
mercatorum, qui in eo Regno mercimonia exer-

cent, Boterus, Pigafeta, & alij docent: etsi Ioannes Barrius decad. 1. lib. 10. c. 1. ex eodem lacu Zaire, & Zuama vnà cum Nilo oriri scripserit. hactenus de Nili origine.

De Nili cursu.

CAPVT III.

NILI cursus (quicquid senserit Paulus Orosius lib. 1. de mundo) si excipias eius initia, in quibus, ex Antonio Fernando loc. cit. paucis diebus versùs orientem Solem fluit, & flexus omnibus fluminibus communes, semper est à Meridie in Septentrionem; vnde Lucretius lib. 6. suæ Philosophiæ cecinit:

*Ille ex æstifera parte venit amnis ab Austro
Inter nigra virum percocto secla colore,
Exoriens penitus media ab regione dici.*

Claudianus Epigr. de Nilo,

*Qui rapido tractu mediis elapsus ab Austris
Flammifera patiens Zona, Cancrique calennis,
Fluctibus ignotis nostrum procurrit in orbem.*

Quod etiam scripsit Vibius Sequester, Philostrat. in Imaginib. Lucanus lib. 10. Plutarchus lib. de Iside & Osiride, & Auicenna lib. 1. Can. fen. 2. d. 2. cap. 16. vbi ex eo quod à Meridie deferatur in Septentrionem, scribit, Nili aquam attenuari optimamque fieri, aquis videlicet contractis, domitæque illarum violentia cæli calore, & longo cursu, quo fit, vt rarissimæ & penè aëreæ redantur,

dantur, nec dissimiles ab aqua cocta, quæ calore ^{Aqua} ignis tenuior, rarior, atque utilior redditur, ex ^{cocta} sententia Galeni lib. 6. Epidimiorum, & Alexan- ^{melior.} dri Aphrodisæi in qq. nat. Et ante hos sic scripserat Plinius lib. 31. c. 3. *Neronis Principis inueniunt est decoquere aquam, utroque demissam in niues refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit sine vitis niuis. Omnem utique decoctam utiliore esse conuenit. Itemque calefactam magis refrigerari subtilissimo inuenio. Vniuse aqua remedium est si decoquatur ad dimidias partes.* hæc ille. Penè itaque decoquitur Niliaqua, longoque cursu fit optima. Fluit autem longissimo terrarum tractu, nempe ad vigintiquatuor stadiorum millia, omittis eius flexibus, ut aduertit etiam Franciscus Vicomercatus in lib. 2. Meteor. Aristotelis, cum à priori fonte ad eius ostia intercipientur gradus 44. In eoque fluxu, teste Diodoro & Plinio, intercipit fermè septingenta sinfulas, plerasque cultas & habitabiles, quarum præcipua est Meroë, in longitudine stadiorum tribus millibus, ex Herodoto, & Heliodoro lib. 19. Æthiop. & mille in latitudine; quæ abest ab Alexandria, teste Plinio lib. 2. cap. 73. 1250. milliariibus. Et magna sanè diuini Numinis prouidentia tanta aquarum copia tantam terræ plagam excurret, ut nimirum calidissimæ plagæ temperaret excessus, & uiuentibus vitam alimentaque præberet. eo namque sublato, regio illa omnium esset infelicissima, & arenarum desertum. Ex longo huiusmodi fluxu fieri credit Iulius Cæsar Scaliger exercit. 48. ut Nilus non edat auras, ut ait Plin. lib. 5. c. 9. Ammianus Marcellinus lib. 27. ^{Auras non edit Nilus.}

Helio

Heliodorus lib. 2. Æthiop. & Strabo lib. 17. quòd humor ille & vapor longo cursu attenuetur, unde in aërem sublatus non potest conuerti in auram, quippe cùm aër sibi similem auram exceptam diffundi in se ipsum facilè patiatur. Quamquam non improbem sententiam Hieronymi Cardani existimantis id fieri, quòd vapores ex Nilo eleuati consumantur à Sole antequam conuertantur in auram, cùm Nili cursus sit sub Sole uehementissimo. Cursus eius uelocitas omnino est mira, ob quam Aquilam appellatum diximus, Diodoro teste lib. 1. cuiusque meminit Plinius lib. 5. c. 9. ubi etiam in Catadupis sagittam arcu emissam superare sentit; etsi, quia sine strepitu fluit extra cataractas, dicat Claudianus in Panegyrico Manlij,

Lene fluit Nilus; sed cunctis omnibus extat

Velior: nullas confessus murmure vires.

Illud verò fabulosè omnino à Plinio lib. 5. cap. 9. Orosio lib. 1. de mundo, Abulensi in Gen. cap. 2. q. 16. aliisque ueteribus creditum, Nilum se subitus terram condere, iterumque postea emergere, ut constat de Ana, seu Guadiana in Betica, & aliis, de quibus superiori capite diximus, quos sequutus Pontanus dixit in Meteoris,

Condit & in latebris Nilus, post liber apertis

Insultat campis, septeno & gurgite feruit.

Nilus enim nullibi se in terris condit, sed alueo semper conspicuo fluit, ut iam ætate nostra docuit experientia, Pigafeta, cæterisque consentientibus; quamuis aliquando profundissimis terræ hiatus veluti absorptus ita ripis constringatur,

vt locis aliquot passu vno transiri queat, vt scribit idem Antonius Fernandus apud Nicolaum Godignum lib. 1. cap. 11. Ruit tamen, seseque præcipitat in cataractis, vt etiam euenit aliis pluribus fluminibus, vt in Hircanis montibus quædam tam altè in mare Caspium præcipitant, teste Strabone, vt subiectum littus relinquunt intactum, & transeuntibus peruium: præcipitat ex eodem etiam in Pamphylia ex alta rupe Cataractes fluuius: præcipitat Tybure Anienis in loco, qui dicitur Infernus, & in agro Reatino totus Velinus lacus, perpetuæ, quam ob id faciunt auræ cum Sole, Iridis admirando spectaculo. Immensum autem fragorem in cataractis ruens Nilus reddit ex aquarum ad scopulos allisione, vt dicemus etiam lib. 2. cap. 14. quod & Velinus lacus præcipitans facit, & Hypanis Scytharum fluuius, ob quam causam dicitur à Virgilio lib. 4. Georg. vers. 370. *sonans*. Scimus etiam in aliquibus specubus in Hispaniola insula tanto cum sonitu, & fragore fluuios præcipitare, vt ad quinque inde milliaria sentiantur. Vener quoque lacus in Gothia, teste Olao Magno, præcipitans ad viginti quinque milliaria strepitum mittit: qui etiam ad Botnicum mare in abditissimis cauernis ad eò vehementes strepitus fieri scribit, vt nauæ, qui accesserint, nisi assiduo remigio fugiant, ipso strepitu aut stupidi, aut surdasti reddantur, aut etiam intereant. Quare non insulsè Sophoclis interpretes scribunt ex sententia Homeri; flumina taurino capite fingi ob strepitum & mugitum tauri proximum. qua etiam de re videndus Ælianus

Aquarū
strepitus.

lib. 2.

lib.2.c.34. de Var.hist. vbi & quæ flumina, & à quibus populis taurinis capitibus sint figurata, docet. Illud in aquarum strepitu notauit Aristoteles sect.11. probl.10. aquam frigidam maiorem facere sonitum quàm calidam, quòd frigida grauiùs cadat, leuiùs calida, quippe quæ calore rarior sit, & aère permixta. Querenti autem an Nili cursus aliò auerti possit, respondeo, sententiam esse Ioan. Cantacuzeni lib. 4. cap. 15. & Æthiopum, teste Antonio Fernando apud Godignum loc. citato, posse, sed ipse dubitat. Existimarem ego posse quidem magnam aquarum eius copiam auerti in aliorum fluminum alueos, de quibus egimus in fine cap.2. sed non omnino exsiccari, cum multa flumina in illum tamquam depressiorem locum influant.

De Nili ostiis.

CAPVT IV.

QUONIAM de Nili origine eiusque cursu disputauimus, iam de ostiis & fine illius disseramus. Nilum septem ostiis in mare procurrere, sicut etiam totidem Danubius, Padus & Indus exonerantur, testis est Author libri de Mundo. cap.2. Plinius lib. 5. cap.9. Solinus c.34. Strabo lib.17. Ammian. Marcellinus lib. 22. Seneca lib. 4. nat. qq. cap. 2. Herodotus lib. 2. Pomponius Mela lib.1.c.5. Theocrit. in Europa, Dionys. Afer lib. de situ orbis, Virg. dum canit

— & septem turbant trepida ostia Nili.

Valer.

Valer. Flacc. lib. 8. Argonaut.

—— *aut septem proiectus in arces*

Nilus. ——

Catullus Ode ad Aurelium & Furium,

Sive qua septim geminus colorat

Æquora Nilus.

Ômitto Staium lib. 8. Thebaid. Ouid. lib. 3. 5. 9.
16. Metamorph. Claudianum Epig. de Nilo, & ex
Patribus Drogonem Episcopum Hostiensem ser.
1. de Passione Domini, & Ioan. Cassian. Collat.
18. c. 1. Quare miratus sum contra tot, tantôsq;
viros Hannibalem Rosseli lib. 5. in Pimandrum
Mercurij Trismegisti Com. 11. dial. 5. c. de Africa
scribere, Nilum nouem ostiis mari infundi: neq;
his contentum, post duas pagellas tria addere; nã
c. de Nilo ita ait. *Delatus in locum, qui dicitur Delta,*
tamquam à vertice scinditur in duodecim fuenta que
descendum in mare Mediterraneum; cùm citati om-
nes septem tantùm legitima ostia Nilo tribuant.
Qua in re Nilus Volgæ cedit, quæ orta ex Sarmatia
duobus & septuaginta ostiis præceps fertur
in mare Caspium. Sunt autem Nili ostia in tri-
gesimosecundo gradu altitudinis poli Arctici,
longitudinis verò gradibus 65. 66. 67. Eorum no-
mina ex Herodoto, Plinio, Ammiano Marcelli-
no, & aliis sunt hæc; Heracleoticum, siue Cano-
picum, quod præcipuum est; cætera enim ma-
nu facta videntur Aristoteli lib. 1. Meteor. sum.
4. capite secundo, Sebeniticum, Bolbitinum,
Phaniticum, Mendesium, Taniticum, & Pel-
lusiacum, quorum aliqua aded magna erant
Senecæ tempore, vt maria videri dixerit. No-
stra

stra iam tempestate tria tantum videntur digna consideratione, Heracleoticum prope Rosetum, Bolbitinum, & Pellusiacum prope Damiatam, quorum primus & ultimus alueus efficiunt Delta, quod in circuitu penè trecenta colligit passuum millia. Scripsit Alexander ab Alexandro lib. 4. c. 17. Reges Babylonios aquas ex Istro & Nilo inter gazas solitos asservare ad suam ostendendam potentiam, quippe qui per tot terrarum spatia, & inuias regiones illorum undas aduehere potuerint.

De Nili magnitudine.

CAPVT V.

NILVS adeò aquis abundat, vt scripserit Aristoteles lib. 2. Meteor. Nilum & Istrum maximos esse fluuiorum, qui in hoc mare influant. Inter hos autem excedit Nilus ex Ausonij sententia, cum scribat Epigram. 4.

*Illyricis regnator aquis tibi Nile secundus
Danubius. — —*

& Silius Italicus lib. 16.

— — — vt flumina Nilus,

Vt pater Oceanus Neptunia cerula vincit.

Idemque sensit Gellius lib. 10. cap. 7. & Symmachus epist. ad Ausonium. vbi enim totus simul fluit, magnæ profunditatis est, & decem millibus passuum latitudinis. Eidem in aquarum copia cedunt celeberrimi fluuij, Tygris, Euphrates, Tanais,

nais, & Boristenes. Quare ex regula Aristotelis lib. 1. Meteor. sum. 4. c. . . necesse fuit, vt originem caperet ex magnis montibus. Cùm enim fluuio- rum ortus sit ex vapore in montium cauernis in aquam à frigiditate densato, vt lib. 2. dicetur, so- lùm verò magnis in montibus magnæ & per- amplæ cauernæ, ac specus possint contineri, fit, vt magna flumina, vt Nilus est, ex magnis mon- tibus, quales sunt Lunæ & Caffatum, vberi & larga vena scaturiant, & capiant initium. Talis tamen ac tantus fluuius Galieni temporibus pe- nitus exaruit, vt scripsit Nicephorus lib. 6. c. 19. Vincitur tamen in magnitudine & aquarum co- pia ab Indo, & Gange, vt testatur Arrianus lib. 5. & 8. de rebus gestis Alexandri. Vincitur ab Ore- liano noui orbis flumine, cuius tanta est aquæ abundantia, vt docet Iosephus Acoſta, qui diu in ea regione vixit, in lib. de rebus noui orbis, vt in fine ad nonaginta quinque leucas (continet leuca passuum tria millia, seu stadia viginti qua- tuor) pateat, ad eò vt in medio nauigans non nisi cælum & aquam conspicias. Vnde meritò dixit Hieronymus Cardanus esse maximum totius or- bis flumen. Vincitur denique, vt taceam de Zai- re, de quo diximus in fine c. 2. ab Argenteo flu- uio in eadem America, qui ostio patente ad quadraginta leucas ad eò violentus currit in O- ceanum, vt nauæ priusquàm tellurem ex alto conspiciant, dulces latices hauriant, vt scripsit Ioannes Petrus Maffeus lib. 2. historiarum Indi- carum.

De Nili aqua bonitate & præstantia.

CAPVT VI.

V, etiam
c. 3.

Aqua
pluuia
optima
congruo
tempore
collecta.

Aqua
fontana
bona.
Aqua
puteana
quando
bona, &
quando
mala.

IAM verò quem locum inter aquas fluuiales obtineat Nili aqua, ex eo patet, quòd scribat Galenus & Ruffus omnibus fluminum aquis anteferendam esse. Et Ætius cùm dixisset lib. 3. fluuiales & stagninas aquas omnes esse malas, vnam excipit Nilum aquam, quam virtutibus omnibus dicit præditam, quòd in potu iucunda sit, & dulcis, non diu moretur in aluo, sitim facilè extinguat, nullamque molestiam afferat, quamuis frigida bibatur, ad concoctionem & digestionem sit utilis, & corpus concinnum reddat, robustum & bene coloratum. Et si Ætium in eo minùs probem, quòd fluuiales aquas malas censeat. Quamuis enim concedant pluuiali (dummodo, vt docet Hippocrates, silente caelo, absque ventorum procella, & tonitruorum impetu, ne multas exhalationes habeat raptim collectas, aut quasi incendiis exusta sit, colligatur) quòd pluuialis sit tenuis, leuis, dulcis, & concoctu facilissima, Sole sursum eleuante tantum quòd dulce & tenuissimùm est, & si nocturna, vel Aquilonia sit, vt inonet Theophrastus lib. 2. de causis plant. c. 2. 3. 4. & 8. sit simul egregiè frigida. Itèmq; fontana, quippe quæ adhuc sit pura, & retineat naturalem bonitatem; præstant tamen puteanis (quas maximè probat Plinius lib. 31. cap. 3.) quòd ob commixtionem corruptarum aquarum, imino

immobilitatem, & frigiditatem loci, consueverint esse limosæ, graues & frigida; & adhuc multo peiores, si puteus sit in vitiato solo, non sub dio, nec celebri & frequenti concursu agitetur, aut eò aquæ confluant ex proxima palude, aut vitiata origine. Tum niualibus & stagninis, vt rectè docet Hippocrates, Cornelius Celsus, Plinius lib. 31. cap. 3. Plutarchus lib. de causis naturalibus. c. 33. Columella lib. 1. cap. 5. Auicenna lib. 1. Can. fen. 2. & Leo Bapt. Albertus lib. 10. Archit. c. 6. Ob id vehementer miror Athenæum, qui lib. 2. cap. 2. niuales & glaciales aquas maximè laudat: rectè enim scripsit Hippocrates lib. de aëre, aquis & locis, aquas ex niue omnes esse malas, & Galenus lib. 3. de ratione victus, eas impedire concoctionem, cohibere vrinam, ventriculo, thoraci, pulmonibus officere, neruos lædere, conuulsiones, cruditates, flatus, pleuritides denique gignere. Quod docet etiam ipsa ratio, quia frigidissimæ sunt, turbidæ, crudæ, graues, consumpto quod leue erat, & tenue, vt probat experientia. Vnde Auienus Philosophus apud Macro-
bium lib. 7. cap. 12. q. 13. *Iamdudum (inquit) nosse aueo, cur aqua, quæ obsita globis niuium perducitur ad niualem rigorem minus in potu noxia sit, quàm ex ipsa niue aqua resoluta. Scimus enim quot quæque, noxa epoto niuis humore nascantur. Ibidemque subiicit* Difarius, aquam ex niue resolutam, etiam si igne calefiat, æquè noxiam esse, ac si epota sit frigida, eo quòd niualis aqua non solo rigore pernicio-
sa sit, sed maximè quòd in niuis condensatione tenuissimam sui partem amiserit. Docetque

Aquæ
niuales,
glacia-
les &
stagninæ
pessimæ.

Niuis v- Martialis lib. 6. Epig. 86. niuis vsum vehementer
sus in vetitum à Medicis, dum ait,

potu *Setinum, dommad, niues, densiq, trientes,*

malusa- *Quando ego vos, Medico non prohibente, bibam;*

pud an- & Seneca epist. 78. eundem exprobrans vsum.

tiquos. *O infelicem (inquit) agrum! quare? quia non vino ni-
uem diluit, quia non rigorem potionis suae, quam capaci
scypho miscuit, renouat fracta insuper glacie. & epist.*

*95. Quid tu illam aestiuam niuem non putas callum se-
cunioribus obducere? & tandem lib. 4. nat. qq. cap.*

*vlt. Videbis quosdam graciles, & palliolo focalique cir-
cumdatos, pallentes & egros, non sorbere solum niuem,*

*sed etiam esse, & frustra eius in scyphos suos deiicere, ne
inter ipsam bibendi moram repescant. Sitim istam esse*

*putas? febris est, & quidem eo acrior, quod non tactu
venarum, nec in cuiem effuso dolore deprehenditur. Sed*

*cor ipsum excoquit luxuria, innictum malum, & ex mol-
ti fluidog, durum atque patiens. Eadem est Hippo-
cratis sententia de glacialibus, cum post concre-
tionem nunquam possint in pristinum statum
restitui, secreto iam leui & tenuissimo. quod ex
eo Hippocrates probat, quia si hyeme vas certa
aquae mensura infusa congeletur, soluta glacie
multo minor sit, quam esset ante congelationem,
leuissimo iam ac tenuissimo deperdito. Aristot-
eles etiam apud Gellium lib. 19. cap. 5. reddens
causam cur huiusmodi aquae potus sit insalubris,
sensimque tabem ac morbos visceribus infemi-
net, eandem reddit, quod scilicet subtilior pars
evaporet, relinquatur autem quod graue est, &
deterius. Quos deinde sequuti sunt Alexander
Aphrodisseus in nat. qq. Plinius lib. 2. cap 60. &
lib. 31.*

lib. 31. c. 3. Paulus Egineta lib. 1. cap. 50. Paulus Venetus lib. 1. de gener. tex. 81. & Georgius Agricola lib. 1. de nat. eorum, quæ sub terra fluxerunt. idemque docet quotidiana experientia, cum aqua ex soluta niue aut glacie liquata semper sit turbida, vt notauit etiam Ludouicus Buccaferrus lib. 1. de gener. tex. 55. ideo si niue manus abluas, non solum non purgantur, sed plurimum infordescunt, & niue campi reddantur feraces. Quid? gulæ tumores quibus Ligeris, Duria, & Olij accolæ infestantur, nonne ab eliquatis niuib. gignuntur? vt notauit etiam Iulius Cæsar Scal. & Andr. Baccius lib. 6. c. 26. quod multum crudi & terrestri frigidi contineant. crudum enim resolutioni repugnat, & terrestre frigidum cum aquea humiditate sese musculis gutturis insinuans concrefcit, & gutturosos efficit. Quod & Plinius sensit dum lib. 1. cap. 37. ait, *Guttur homini tantum & suis intumescit aquarum, quæ potantur plerunque vitio.* Errat itaque Athenæus dum putat niualem & glaciale aquam optimam esse, quod sit leuis. Sicut etiam fallitur, dum arbitratur inde fieri, vt glacies supernatet aquæ; nam id est ab exhalatione in glacie inclusa, & aliquibus partibus aëris, quæ miscentur aquæ in concretionem. vnde fit vt in dissolutione niuis & glaci eleuetur quidam fumus, licet debilis sit calor soluens, & minimè aptus generare huiusmodi exhalationem. Quare ea maximè congelari videmus, quæ plurimum exhalationis admixtæ continent, vt pluribus docet Albertus lib. 4. Meteor. tract. 2. cap. 5. Buccaferrus libro primo Meteor. tract. de niue & grandine. & lib. 4. tract. 35.

Gulæ
tumores
vnde.

Quæ fa-
cile con-
gelatur.

& lib. 1. de gener. tex. 55. Flaminius Nobilis lib. 1. de gener. Cardanus lib. 13. de Var. c. 64. & alij, vt sputum faciliùs congelatur quàm aqua, & aqua palustris quàm pluuia, & pluuia quàm fontana, aut putealis. vix enim se nubes coëgerunt in aquam, cùm si superueniat frigus, congelentur in grandinem; pluuia autem multùm habet exhalationis admixtæ. Vt etiam herbæ quædam, quæ multùm continent exhalationis, si ponantur in aqua, licèt modicum sit frigus, statim congelantur, ex Theophrasto lib. 9. de histor. plant. cap. 19. Dioscoride lib. 3. cap. 163. Plin. lib. 24. cap. 13. & 17. Cardano lib. 13. de Variet. cap. 63. Et apud nos vix fit glacies nisi flante Borea, qui est exhalatio sicca. Reperiuntur aliquæ aquæ omni glacie frigidiores, cùm frangant vitrum, nec possint contineri nisi vase æreo, & dentes excutiant, ac torminibus necent, ex Agricola loco cit. Cardano lib. 2. de Subt. & Scaligero exercet. 54. & 58. quæ tamen ob defectum exhalationis non congelantur. & denique necesse sit glaciem mixtam esse, cùm contrarias habeat qualitates, nam & est humida, cùm humectet, & sicca, cùm difficilè terminetur termino alieno; necesse est igitur, vt id sit ab exhalatione admixta.

Quòd si Aristoteles lib. 2. de genet. tex. 21. dicit, glaciem esse excessum frigoris, loquitur ex sententia Zimaræ quoad actionem, cùm ob densitatem magis agat, quàm aqua, vel certè agit de excessu frigoris non simpliciter, sed super illum gradum, qui communiter reperitur in aqua nostra, licèt non excedat naturale frigus aquæ secundùm

cundum se. Sed cur igitur non congelatur mare, ex Plinio lib. 2. c. 103. quod multas continet exhalationes? An & ipsum sæpe congelatur, vt Balticum, & Scythicum nouæ Zemblæ? an ob magnitudinem, vnde etiam lacus à gelu sunt immunes? an ob perpetuam agitationem? an quòd in eo adeò exhalationes abundant, vt iam caleat? ob quam etiam causam non congelatur aqua ardens, ex Cardano lib. 13. de Variet. c. 64.

Itaque, vt ad rem nostram redeam, aquæ fluuiales multo meliores sunt, quàm glaciales, aut niuales. Eadem præstant stagninis & palustribus, de quibus scripsit Ruffus Ephesius esse pessimas. Solis enim actione quod tenue & leue est, sursum tollitur, relicto quod graue & impurum est, perpetuòque calore tostum. vnde facilè vermes, & similia quæ ex putredine oriuntur, generant. Porrò inter fluuiales maximè præstat aqua Nili, cùm eas condiciones habeat, quas ad insignem aquæ fluuialis bonitatem requirit Hippocrates lib. de aëre, aquis & locis, Galenus lib. 3. de ratione victus, & sect. 5. Apho. 26. Oribasius, & alij, nempe quòd satis felici cæli aspectu oriatur, larga vena, niualium, aut noxiarum mixtarumq; aquarum fluxiones quamminimas recipiat, celeri cursu fluat, ideòque Solis calore non amarescat, longissimo terrarum tractu, propter quod attenuetur, & concoquatur, vt ex Auicenna superius diximus, citò permeet, & ventrem non grauet. Quia tamen alucus non ita glareæ & mafculo sabulo diues est, vt non etiam secum limum deferat, necesse est, ne morbos generet, vt ali-

Aquæ
fluuiales
bonæ,
& quæ
optimæ.

quantulum aqua in vasis subsidat, vt Hirtius lib. 1. de bello Alexandrino litteris commendauit. Quod vt citò fieret, & aqua deposito limo statim clarèsceret, solitos veteres infusa aqua turbida in vase, eius orificium & marginem linere amygdala, scripsit Leo Baptista Albertus libro decimo Archit. capite nono. Itaque meritò Eustathius lib. 4. Odyss. cum Heliod. lib. 2. Æthiop. Nili aquam dulcissimam esse dixit, & ob eius bonitatem & præstantiam ex ea tantum bibere Ægypti Reges; sicut Parthorum Reges ex Choaspæ & Euleo solum bibebant etiam in longè distitis regionibus, ex Plinio lib. 31. c. 3. Quare neque mirum si Ptolemæus Philadelphus cum Berenicem filiam in matrimonium tradidisset Antiocho Assyriæ Regi, ad delicias magnis impensis curauerit illi ad potum Nili aquam perpetuò iuppere, vt author est Polybius & Athenæus lib. 2. c. 2. aut si Pessennius Niger, vt Ælius Spartianus scribit, militibus in Ægypto vinum petentibus responderit; quasi Nilus cum vino certaret; *Nilum habetis, & vinum queritis?* Huc pertinet quod ait Ruffus Ephesius, etsi palustres aquæ pessimæ sint, in Ægypto tamen esse salubres, nec putrescere, quòd Nilus æstiuo tempore exundans veteres aquas ex paludum çauernis expellat, & reponat recentes, vt etiam in frigidis regionibus imbres, qui vere, & autumnò pluunt, palustris viginis virus nonnihil eluunt.

Neque tantum in nutriendo Nili aqua probatur, verum etiam in medendo. Vt enim aquæ Abulæ, ex Galeno, & Scotussæ, ex Theopópo ac Plinio

Plinio lib. 3. cap. 2. & aliæ, ex aliis, vlceribus me-
dentur, quia cùm sint aluminosæ, exsiccent; quæ-
dam, vt Ciceronianæ inter lacum Auernum &
Puteolos, oculis prosint, quòd æratæ sint; aliæ
vitilignes tollant, vt lacus Alphionis, ex Varro-
ne, & Alphæi, ex Strabone, aut podagras, vt Cyd-
ni, qui Tarsum præterfluit, quòd, ex Plinio, Sul-
phur contineat, quod medetur articulorū mor-
bis, nonnullæ arteriam purgent, & vocem cano-
ram reddant, vt ex Varrone & Plinio lib. 31. c. 2.
Zamæ fontis in Africa, quòd Sandaracha sint in-
fectæ; plures lædant caput, & inflamment furo-
re, quòd sint bituminosæ; vnde Ouidius,

Aquarū
virtutes
varia.

Ethiopsque lacus, quòd si quis faucibus hausit,

Aut fuit, aut patitur mirum grauitate soporem.

quædam vinum sapiant & inebrient, vt Lyncestis
aqua, ex Plinio lib. 2. cap. 103. Tertulliano lib. de
anima. c. 50. & Seneca lib. 3. nat. qq. c. 20. & fontis
alterius in insula Naxo; aliæ vinum auersentur,
nec si illi infundantur, commisceantur, vt fontis
Dianæ prope Camertum, ex Leone Baptista Al-
berio lib. 10. Archit. c. 2. & vini tædium iis venit,
qui ex Clitorio lacu biberint, teste Plinio lib. 31.
cap. 2. aliæ necent, vt Styx in Arcadia, ex Plin. lo-
co cit. quòd malo succo sint mixtæ; aliæ biben-
tes oues nigras reddant, vt amnis Melas in Beo-
tia, ex eodem Plinio; aliæ efficiant candidas, vt
Clirumnus in Falisco, & Cephisus; aliæ rufas,
vt Xanthus iuxta Ilium, ex Seneca lib. 3. nat. qq.
Aristotele libro de Admirandis audit. Plinio &
Agricola lib. de his, quæ fluunt è terra; aliæ con-
fracta consolident ossa, vt fontis in Corsica, ex

Leone

Leone Bap. Alberto loco cit. vbi aquarum miracula prosequitur; alia denique animantes steriles reddant, vt de Tharra, & aliis scripsit Theophrasto; ita Nili aqua adeò fecundas efficit, Theophrasto, Seneca, & Plinio testibus, vt vno partu fetus plures enitantur. Quod etiam confirmat Ælianus lib. 3. de animal. c. 33. affirmans, Ægyptias vaccas quintuplum fætum aliquando edere, pleraq; binũ ob Nili aquã: ideòq; pastores quibus cura est de augendo pecore, aquam ex Nilo pecudibus infæcundis, vel lactis inopibus præbere. Habemus quoque in quinto ff. lib. tit. *si pars hered. pet. leg. 3.* plures mulieres Ægyptias vno partu septenos fetus enixas; & quandam ab Alexandria Adriano Imp. perductam cum quinque liberis, quorum quatuor eodem tempore peperisset, quintum autem post diem quadragesimum, publica fama testabatur. Accidit n. aliquando superfætatio etiã in humano partu, vt Plinius quoque docet lib. 7. c. 11. nouique ego Genuæ nobilissimam fæminam tertio mense post legitimum puerperium, nouum masculum enixam.

Superfætatio etiam in humana specie.

Quod si quæras cur huiusmodi aqua fecundet animantes? Respondeo cum Theophrasto, id euenire quod Nili aqua nitrosa sit, vnde eam Ægyptij in nitrarias infundunt, vt nitrum efficiant. Etenim aquæ nitrosæ locum conceptioni dicatum abstergunt, & ad conceptum reddunt idoneum. Quod etiam sentiendum est de Sinuessanis in Campania, Thespiarum fontis in Beotia, & Elati fluminis in Arcadia, cum etiã has fæmi

fæminarum sterilitatem abolere scripserit Plin. Solent autem quæ aluminosæ sunt custodire partum, nec pati fieri abortum, vt Lini fontis in Arcadia, eò quòd vuluam parum tenacem roborent & constringant, vt docet Plinius, Seneca, Athenæus lib. 2. c. 20. & Georgius Agricola lib. 2. de his quæ fluunt ex terra.

*Quantum ad Ægypti fertilitatem
Nilus conferat.*

CAPVT VII.

PLVRIMVM adiuuenti ad fertilitatem Ægypti Nilum conferre, is facilè intelliget, qui meminerit Nilum censi cor Ægypti, vt docet Orus lib. 1. Sicut enim cor nobilissima summæque necessaria est totius animati corporis pars, ex quo omnis virtus in cætera membra dimanat, vt pluribus docet Aristoteles lib. de som. & vig. c. 3. & lib. 3. de part. anim. cap. 4. ita Nilus eam vim tenet in Ægyptum, vt tota regio eius opibus & virtute pascatur, vt scripsit etiam Ruffinus lib. 2. hist. c. 22. Etsi enim cætera flumina, vt ait Seneca lib. 4. nat. qq. terras abluant, & quasi cuiſcerent, Nilus tamè tanto cæteris maior adeò nihil exedit, aut abradit, vt potiùs sua pinguedine vires adiiciat, dum Ægypti, quæ arena quædam adaggeratio videtur Aristoteli lib. 2. Meteor. illato limo arenas iungit, & ſaburit, ſimulque agros irrigat & ſæcundat. Quam ob
cauſam

causam Herodotus lib. 2. Nilum ἐὸ γαίης ἔσθ' ἰδ' ἔστι, id est, propemodum agricolam, & aratorem, nominat; & Virgilius lib. 9. Æneid. & Valerius Flaccus lib. 5. & 7. pinguem. quod innuens etiam Tibullus, ut alias meminimus, cecinit:

Te propter nullos tellus inua postulat imbres

Arida, nec Pluuio supplicat herba Ioni.

& Proclus in Platonis Timæum scripsit, homines ab inopia & paupertate soluere. Sed audiamus hac de re differentem Plinium Secundum in Panegyrico Traiani. *Ægyptus* (inquit) *alendis augendisque seminibus ita gloriata est, ut nihil imbribus, caloque deberet. Siquidem proprio semper amne perfusa, nec alio genere aquarum solita pinguescere, quam quas ipse deuexerat, tantis segetibus induebatur, ut cum feracissimis terris quasi nunquam cessura censeretur.* Iso crates etiam in Busiride scribit, *Ægypti Prouinciam esse in commodissima orbis parte sitam, omnisque generis bonorum feracissimam, & Nilo immortali muro circumdatam, qui eam non tantum munit, sed insita etiam vi, & liberalitate alat.* Gregorius Nazianzenus orat. 39. ait, Nilum prædicari frugum parentem, spicisque copiosum, & locupletem, atque ubertatem cubitis metientem. Anastasius Synaita Patriarcha Antiochenus lib. 8. Hexam. amœnissimum & frugiferum fluuium dicit, eumque inferiorem regionem Ægypti ditare. Eundem Epiphanius, Eustathius, & Cedrenus auriferum eadem de causa nominant; dicta enim sunt hæc de Nilo, ut Pontani in Meteoris verbis utar, quod sit

Felix fruge noua, facundisque uber aristis.

allusit

alludit enim ad Martialem, qui lib. 10. Epig 74. Nilum spiciferum appellat;

Non hybla, non me spicifer capit Nilus.

Addamus & Ioannem Cantacuzenum, qui Constantinopolitanum rexit Imperium circa annum Domini 1350. & lib. 4. c. 15. sic scripsit *Fertur enim gens magna Iacobi haeresim pertinacissimè complexa Nilum accolere, quam Sultanus Aegypti officijs demereri necesse habet, propterea quòd illa Nilum aliò potest derivare; quòd si fiat, tota Aegyptus & Syria, quae inde assuim aluntur, fame funditus inteream.* Iuvat autem Nilus agros duabus de causis, ex Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. & quòd inundet eo tempore; quo maximè vsta caloribus terra vndam altiùs trahit, tantum hauriens, quantum siccitati annuæ sufficere possit; & quòd turbulentus fluens terras oblimet illato limo ac pingui quod secum detulit, vnde arenoso & sitienti solo & aquam inducit, & terram. Eandem Aegypti fertilitatem Hieroglyphicè innuebat Serapidis seu Nili simulacrum, quod modiù in capite, & cubitum mensurâ aquæ habebat, Alexandriae sublatù Theodosij Magni tempore à Theophilo Patriarcha, vt scribit Suidas. Sicut etiam Constantinus Imp. cubitù quo mensuratur Nilus, non iam in Serapidis templum annis singulis, sed in Ecclesiam portari sanciuerat, vt docet Rufinus lib. 2. c. 30. Socrates lib. 1. cap. 14. & Paulus Diaconus lib. 11. Omitto quæ de eadem vbertate scribit Philostratus in Imaginibus, M. Tullius lib. 2. de nat. Deorum, Plutarchus lib. 4. qq. Coniual. q. 5. Aristides in orat. Aegyptiaca, Iustinus lib. 2. Iu-

lianus Apostata epist. 1. Eusebius lib. 2. de præp. Euang. c. 1. Hegeſippus lib. 1. c. 27. Plinius, Am-
 mianus Marcellinus, Strabo & alij, quem frugum
 prouentum exoptantes Ægyptij, Iſidis ſacra ce-
 lebrâtes magno planctu, veriſque fletibus inun-
 dationem implorabant. Ad quem morem reſpi-
 ciens Starius dixit in Syluis.

— melius votis *Mareotica ſumat*

Coptos, & arifoni lugentia flumina Nili.

Porro iactis poſt inundationem feminibus, ad
 femina conculcanda immittuntur oues aut por-
 ci, ex Diodoro & Plutarcho lib. 4. qq. Conuiual.
 c. 5. aliàs leui vtuntur aratro, ex Plinio, & poſt
 quintum deinde menſem meſſem colligunt. Nec
 ſilendum quod idem Plinius ſcribit lib. 21. c. 15.
 Ægyptum quidem frugum feraciſſimam, ſed
 propè ſolam iis carere poſſe, tanta eſt ex herbis
 abundantia, quas deinde ipſe pluribus proſequi-
 tur, nobiliſſimâque cenſet Colocaſiam, quam
 è Nilo metunt. Nascitur etiam magno Ægypti
 commodo in eiſdem Nili paluſtribus & quie-
 ſcentibus aquis papyrus, vt docet Plinius lib. 13.
 c. 11. brachiali radicis obliquæ craſſitudine, trian-
 gulis lateribus, decem cubitorum longitudine
 in gracilitatem ſaſtigiata, ex qua in tenuiſſimas
 philyras redacta fiebat charta ad epiſtolas & li-
 bros conſcribendos, quæ nunc fit ex linteis con-
 tritis. Sed placet hac de re audire Theodoricum
 Italiae Regem ita Thuſiæ Senatori ſcribentem
 apud Caſſiodorum lib. 12. epiſt. 38. *Pulchrum (in-
 quit) ſanè opus Memphis ingenioſa concepit, vt uni-
 uerſa ſcrinia veſtiret, quod vnius loci labor elegans te-
 xuiſſet.*

xuisset. Surgit Nilotica sylva sine ramis, nemus sine frondibus, aquarum seges, paludum pulchra caesaries, virgultis mollior, herbis durior, nescio qua vacuitate plena, plenitudine vacua, bibula teneritudine, spongeum lignum, cui more pomii robur in cortice est, mollietis in medullis, proceritas levis, sed ipsa se continens, fada inundationis pulcherrimus fructus. Nam quid tale in qualibet cultura nascitur, quàm illud ubi prudentum sensa seruantur? Periclitabantur ante hoc dicta sapientum, cognata Maiorum. Nam quemadmodum velociter potuisset scribi, quod repugnante duritia corticis vix poterat expediri? Ineptas nimirum moras calor animi sustinebat, & cum differebantur verba, tepescere cogebantur ingenia. Hæc ille. Est porro difficultas quandonam papyri vsus cœperit, cum Varro apud Plin. lib. 13. cap. 11. velit cœpisse post Alexandri victorias, ipse verò Plin. ibid. c. 13. velit fuisse etiam ante Numam. Sed id aliis disputandum relinquimus.

Referri possent hoc loco variæ belluæ & ani- Nili bel-
 mantes quas Nilus procreat, maximè verò Hip- lucæ va-
 popotamus vngulis bifidis, dorso, iuba & hinni- ria.
 tu equino, refimo rostro, cauda & dentibus apri,
 immanem habens corporis molem, & adedò va-
 stum os, vt ad cubitum cum dimidio diducat ri-
 ctus. Nocturno tempore ex aquis exeuat huius-
 modi belluæ in agros pascendi causâ, herbisenim
 victitant, ac nisi tunc excubias agant agricolæ,
 vna nocte extremam frugibus afferunt vastita-
 tem. Dum sub aquis sunt, eis nihil audacius, fe-
 rocium canum in morem impetunt homines, &
 immaniter discerpunt. Sic ignem fugiunt, vt
 puerulus vnus accensam facem tenens, multa
 millia

millia in fugam dedat. Earum carnes nulla ferè in re differunt à bouina. Ita de Hippopotamis Antonius Fernandus apud Godignum loc. cit. vbi etiam ait magnam torpedinis copiam in Nilo quoque reperiri, piscis Philosophorum opinionibus & altercationibus notissimi, cui experientia constet tale inesse ingenium, vt si ab aliquo manu teneatur, si immotus maneat, nihil efficiat, sin autem se paululum moueat, aded tenentis corpus eo motu torqueat, vt nerui, arteriæ & quotquot habet in corpore membra, cum stupore ingentem sentiant cruciatum: vbi è manu dimittitur, omnis illicò dolor & stupor recedat. Feruntque exploratum, si inter mortuos pisces torpedo viua ponatur, & inibi se moueat, eos quos tetigerit, interno quodam & arcano motu ita cieri, vt viuere videantur. quod sanè rerum naturas scrutantibus non exiguum facescit negotium in inuestiganda causa huius motus. Nascitur in eodè Nilò Crocodilus bellua sexdecim cubitorum, ex Diodoro Siculo lib. 1. c. 3. & saepe 18. ex Plinio lib. 8. c. 25. ferè hominis vitam æquans, dorso aded squamoso, vt dixerit Aristoteles lib. 1. de hist. animal. c. 10. esse contra omnem ictum inuictam: qui etiam lib. 4. de part. cap. 11. scribit, carere lingua; quòd cùm sit terrestris & aquatilis, vt terrestris quidem linguæ locum habeat, vt verò aquatilis sit elinguis, pisces enim (ait) nullam habent linguam, aut inexplicatam. Quâuis Scaliger exercit. 182. scribat, habere quidem linguam, sed quæ ob exiguitatem multos lateat. Oua parit ad sexaginta, ex Aristotele lib. 5. de histor.

histor. animal. c. 32. expetit auidissimè humanam carnem, ex Plinio lib. 6. c. 20. licèt antequam hominem aggrediatur, ex eodem Plinio, dicatur flere; vnde natum est Prouerbiùm, *Crocodili Lacryma*. Illudque inter cæteras animantes habet peculiare, vt superiorem maxillam moueat, ex Aristotele lib. 5. de hist. anim. c. 11. & Plinio lib. 8. c. 25. Ichneumon exiguum animal immani belluæ dormienti extremam perniciem affert, per os siquidem clanculùm ingressum corrosis partibus interioribus Crocodilum interimit, & liberum foras egreditur, vt Plinius lib. 8. cap. 15. & Plutarchus lib. de animalium comparatione scripserunt. Referri pyramides, quæ orbem terrarum impleuêre fama, quarum amplissimam octo iugera soli obtinentem trecenta sexaginta hominum millia annis viginti construxisse produntur, teste Plinio lib. 36. cap. 12. tres factas annis 78. & mensibus quatuor; nec constat, à quibus Regibus, iustissimo Dei iudicio oblitteratis tantæ vanitatis authoribus. Referri Ægyptius labyrinthus portentissimum sanè humani ingenij opus, vt vocat Plinius lib. 36. c. 13. Sed omittimus, ne constitutos cancellos transgrediamur. Illud omnino mirum; & non omittendum quod refert Plinius lib. 5. c. 9. regnante Amasæ Ægyptum viginti vrbium millibus fuisse inhabitatam; quod cum fidem omnem superare videatur, colligetur enim tanta hominum multitudo, quantam ne ipsa quidem Europa capit, aliqui putant irrepsisse mendum in textû, legendumque duobus vrbium millibus. Sed Diodori tempore adhuc

Pyramides Ægypti.

Ægyptus quot vrbibus olim inhabitata.

tria millia perdurabant, qui etiam ex vna Alexandria Ægypti Reges quotannis vltra sex millia talentorum vectigalibus capere solitos scripsit, quæ si ad aureos coronatos reducantur, efficiunt 3600000.

*Nili Solisque munere Ægyptum non
intremiscere.*

CAPVT VIII.

EGYPTVM nunquam terræmotu concussam Plinius lib. 2. c. 80. aliique viri graues apud Senecam lib. 7. nat. qq. cap. 26. & Vincentius Bellouacensis in spec. nat. lib. 3. tradiderunt, quamquam Seneca nonnumquã motam velit. Huius rei causa hoc capite perquirenda. Principio autem statuendum est, multas variâsque fuisse Philosophorum antiquorum de terræmotu opiniones. Thales enim apud Senecam lib. 6. c. 6. nat. qq. credidit terram veluti nauigium aquis innatare, ideóque ad aquæ motum & ipsam moueri. Quod est maximè à veritate alienum; tum quòd terra sit elementorum omnium grauissima, quare ei locus debeat infimus, ideóque aquis subesse, non innatare: tum quòd in quolibet terræmotu terra tota agigaretur, cum tamen experientia magistra constet apud Senecam lib. 6. c. 25. nec ad ducenta quidem miliaria terræmotum extendi: tum quòd explicadum fuerit Thaleti vndenam contingat aquæmotus,

motus, quo terra tremit; si enim reducat in ventos, vix vnquam terra erit immunis à terræmotu, & constat ante terræmotum præcedere aëris tranquillitatem, vt paulo pòst dicemus. Democritus apud Aristotelem lib. 2. Meteor. c. de Terræmotu, Anaximenes apud Senecam lib. 6. c. 10. & Asclepiodorus ibid. c. 22. putant longo æuo aut humore terræ partes solutas in cauernas cadere, & omne rectum cauatæ vallis commouere, quod & Lucretius docuit, dum lib. 6. canit,

*Terra supernè tremit magnis concussa ruinis
Subter, ubi ingentes speluncas subruit ætas.*

*Quippe cadunt tori montes, magnòque repente
Concussu latè disperunt inde tremores.*

Et merito, quoniam plaustris concussa tremiscunt

Tecta viam propter non magno pondere tota.

Sed & hoc minùs verum est: tum quòd tunc terræmotus esset momentaneus, at sæpe diu durat, vt anno 1570. Ferrariensis ad dies quinquaginta: tum quia hyeme potiùs fieret, quòd tunc maxime abundet humiditas, quàm vere & autumnò, ex Aristotele loc. cit. Seneca lib. 6. cap. 1. & Plinio lib. 2. cap. 80. contrà quàm accidat. Anaxagoras apud Aristotelem & Senecam c. 9. docet, fieri ab igne subterraneo proxima quæque consumente, quæ exesa & adminiculis destituta cadant, & superioribus tremorem afferant, quod Aristoteles non probat, tum quia cùm ignis semper ascendat, & agat, semper terra tremeret; tum quia cùm cessat terræmotus, exhalaret semper ignis; cùm tamen id perrarò accidat. Sed fortè Anaxagoras per ignem exhalationem intellexit, nec ab Ari-

storele re discrepat. Archelaus apud Senec. c. 12. & Straton ibid. c. 1. senserunt, contrarios ventos luctantes in cauernis terræ seipfos premere, & dum fugam quæunt, & claustra conantur efringere, concutere & mouere terram. Sed illud obstat, quòd tunc fieret motus terræ quotiescumque vehementiores venti spirarent, cum tamen è contrà, quando futurus est terræmotus, præcedat aëris quies & tranquillitas, vt scribit Plinius lib. 2. c. 79.

Cæteris rectiùs Aristoteles philosophatus lib. 2. Meteor. Seneca lib. 6. c. 11. & lib. 7. c. 25. qq. nat. Calistenes apud Senecam lib. 6. c. 23. Aueroës, Albertus, reliquique Peripatetici docent, terræmotum fieri ab exhalatione, quæ vi Solis & igniû subterraneorum genita quærit, quippe quæ calida sit & sicca, è terris exitum, eoque motu magis ac magis incalescens tandem, vt sibi patefaciat aditum, & exhalet, ciet terræmotum ac tremorem; adeò vt sæpe ædificia, quæ super cauernas erant, procumbant. Quare regnante Tiberio Cæsare vna nocte duodecim Asiæ vrbes profutæ sunt, vt docet Plinius lib. 2. c. 84. Suetonius in Tiberio. c. 48. & Dio lib. 57. vnde ad eas subleuandas facta est eis ab Imperatore tributorum remissio: & nonnumquam fit, vt parietes quibus fulcitur omne tegimen caui, decidant in illum subteruacantem locum, totæque vrbes & tractus agrorum in immensam altitudinem mergantur; quare etiã sæpe terræmotus amnes magnitudinis notæ conuertit introrsus, alias novos exprimit, prioribus meatibus obstructis, & adaperitis
nouis

nouis, locis faciem mutat, defert montes, subri-
git plana, valles extuberat, nouas Insulas erigit,
vt docet Aristoteles loco cit. Seneca lib. 6. cap. 4.
Plinius lib. 2. c. 80. 82. 84. 85. Cic. lib. 1. de diuinat.
Georgius Agricola lib. 2. de ortu & causis subter-
raneorum, Cardanus lib. 3. de Subt. Vicomercat-
us lib. 2. Meteor. Terræmorum præcedit comi-
tatúrque terribilis sonus, diuersus tamen pro di-
uersitate cauernarum secundùm longitudinem,
latitudinem, obliquitatem & leuitatem. Vt enim
musica instrumenta variè sonant pro diuersitate
longitudinis, latitudinis, leuitatis & figuræ ; ita
contingit in sonis cauernarum ex allisione &
fractione aëris & exhalationis inclusæ, ex Aristo-
tele & citatis. am probatur sententia Peripare-
ticorum, tum, quia cùm sua natura calidum sur-
sum tendat, necessè est etiam vt exhalatio sua
natura calida exitum & ascensum quærat, agi-
tètque quicquid impedit : præsertim cùm calida
inclusa magis ac magis incallescant, vt patet in
calce & musto : tum, quia perspicuè post terræ-
motum aliquando sequitur euaporatio exhala-
tionis aut fumi similis Ecnephiæ, vt accidit He-
racliæ & Hieræ, Aristotele testè ; & nonnum-
quam effluit incensa, ex Seneca lib. 6. c. 4. & ali-
cubi cinis exhalatione illa sulphure aut bitumi-
ne incenso, ex citatis : tum, quia fit tempori-
bus maximè aptis ad exhalationem producen-
dam, vt vere & autumnis quibus calor & humi-
ditas necessariæ ad gignendam exhalationem
regnant, terræque est sufficienter densata, nec fa-
cilè potest exhalare, ex Seneca lib. 6. cap. 1. Ari-

stotele & Plinio locis citatis. Vnde etiam terræ motus sæpiùs euenit noctu, quàm interdiu terræ poros constipante frigore, nec Sole resolvente exhalationem, ex Plinio cap. 80. & Aristot. Quòd si quando fit interdiu, id accidit quòd noua exciterur à Sole exhalatio, quam foras euocare non potest, ob maiorem quantitatem, & ob strictos terræ meatus. tum similitudine motuum præternaturalium in animalium corporibus factorum ab incluso spiritu.

Quærenti igitur cur Ægyptus aut nunquam, aut ferè nunquam intremiscat, respondendum est, tum, quòd calore, & actione Solis nunquam longè positi exhalatio paulatim resoluatur, & foras euocetur. vnde scripsit Plinius lib. 2. cap. 80. *Ideo Gallia & Ægyptus minimè quatuntur, quoniam hic æstatis causa, obest, illò hyemis.* Vt enim loca Septentrionalia ob defectum caloris, quo gignitur exhalatio, rarò intremiscunt, vt Albertus in Meteor. cap. 20. & Olaus Magnus lib. 1. c. 13. docent; ita loca maximè calida vi caloris resoluta exhalatione; quare & Aristoteles in Meteoris docet, Cometas frequentius fieri extra Tropicos, quàm intra, quòd ibi exhalatio materia Cometæ faciliùs resoluatur: tum, vt habet Seneca lib. 6. cap. 26. & Vincentius Bellouacensis in speculo nat. lib. 3. quòd Ægyptus tota ex limo concreuerit. Nilus enim turbidus fluens, secùmque trahens multum limum ex superiori Æthiopia, eum subinde apponit prioribus terris, semperque annuo incremento Ægyptum ultra tulit. Illa igitur creuit in solidum limo, quo pressa erat, arcescente.

scente. Cúmque solido liquidum, & molle duro
semper accesserit, nihil inane interuenire potuit,
nullæque intercludi cauernæ, in quibus coales-
cerent exhalationes, terræmotus efficiens causa.

Quare etiã Ctesiphon Ephesiæ Dianæ tépli ar-
chitectus ad templi fabricam palustre solum ele-
git, ne terræmotum sentiret. Id illis verbis do-
cet Plinius libro trigésimosexto capite decimo-
quarto.

*Magnificentia vera admiratio extat templum
Ephesia Diana ducentis viginti annis factum à tota
Asia. In solo id palustri fecere, ne terræmotus sentiret,
aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atque instabili
fundamenta tanta molis locarentur, calcatis ea substra-
uere carbonibus, deinde velleribus lana. Vt igitur rem
vno verbo concludam, Nili, Solisque munere
Ægyptus immunis videtur à terræmotu. Iam de
eiusdem Nili incremento sequenti libro dispu-
tabitur.*

Templū
Dianæ
Ephesiæ.

DE NATVRA ET INCREMENTO NILI.

LIBER SECVNDVS.

Quibus symbolis veteres Nili incrementum significarent.

CAPVT I.

ICVT veteres flumina variis expressere figuris & notis, vt inter cæteros docet Ælianus lib. 2. de Varia hist. cap. 33. ita etiam variis symbolis Nili incrementum significarunt. Aliquando enim expresserunt Leonis effigie, vt testis est Orus lib. 1. eo quòd ingrediente Sole signum Leonis, Nilus crescat. Aliàs tribus hydriis, quòd eorum sententia triplex esset causa inundationis, prima quidem natura Ægyptiæ terræ, quæ ex se effunderet aquam; Oceanus altera, ex quo incrementi tempore aqua dilabere-

tur

tur in Ægyptum: tertia denique imbres, qui ad Austrinas Æthiopiæ partes eo tempore caderent. Quandoque cælum & terram, quæ magnam aquæ vim effunderent, incrementi Hieroglyphicum statuerunt. Visitur item Romæ in Vaticano Nili statua cum sexdecim puerulis quasi eam scandentibus, manu cornucopiæ tenens, quod incrementum sexdecim cubitorum summam vbertatem ac delicias regioni inducat, à Vespasiano Augusto dicata; sic enim scribit Plinius lib. 36.c.7. *Inuenit eadem Ægyptus in Æthiopia, quem vocant Basaltem ferrei coloris atque duritia; unde & ei nomen dedit. Numquam hic maior repertus est, quam in templo Pacis ab Imperatore Vespasiano Augusto dicatus: argumento Nili sexdecim liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augentis se annis intelliguntur.* Frequenter denique Sphingem, eo quod Sphinx superiori parte Virginem referat, inferiori Leonem, pro Nili inundatione significanda statuerunt. Nilus enim exundat mense Iulio, in quo Leonis, & Augusto, in quo Virginis signa Sol permeat. Notabant autem in Sphingis basi Hieroglyphicis litteris, quæ essent obseruanda in dimetiendis agris inundationis tempore. Docet etiam Plinius lib. 36.c. 13. *Amasim Ægypti Regem Nilo sacrasse Sphingem ex integro marmore, cuius longitudo fuit pedum centum quadraginta trium, altitudo ab imo pectore (iacentes enim Sphinges figurari solitas facile videre est in Capitolio Romano) ad summitatem capitis pedum sexaginta duorum; capitis vero circumferentia duorum pedum supra centum.*

Porro incrementum stato tempore, non est solius Nili, sed illi cum aliquibus aliis fluminibus commune. Nam Plinius lib. 5. c. 26. docet, Euphates etiam crescere, ut etiam aliqua Ponti flumina, ex sententia Theophrasti, Senec. lib. 3. nat. qq. c. 26. Idem euenire Nigro in Africa flumini Nili æmulo, eodemque tempore, & docet Plinius lib. 5. c. 8. & apud omnes in confesso est. Quin etiam Plinius lib. 2. c. 103. tradit, eodem quo Nilum tempore crescere fontem in Insula Delo, & cum Nilo pariter decrefcere, ut etiam lib. 31. c. 4. scribit, Apoloniam in Ponto fontem iuxta mare æstate tantum superfluere, præcipue circa Canis ortum, eoque parcius quo frigidior fuerit æstas. Denique fluuium Pegusiam regionis Indiae ultra Bengalam certo tempore ad triginta leucas exundare scribit Ioannes Petrus Maffeus lib. 16. historiae Indicae. Quo factum est ante paucos annos, ut ad 900. hominum millia hostilis exercitus sub ipso inundationis tempore, primariam urbem obsidentis perierint in ipsa alluione, ut ex litteris annuis Indiae Societatis IESV percepimus.

De tempore incrementi Nili.

CAPVT II.

ILLUD ante omnia est explicandum hoc loco, num semel tantum in anno, an pluries fiat incrementum Nili? Qua in re Abulensis in cap. 26. Gen. q. 2. existimat primò, singulis mensibus

sibus initio Lunationis Nilum augeri & crescere, minùs tamen, quàm fiat æstiuo tempore. niti-
tur autem illo Aristotelis loco lib. 2. Post. cap. 24.
vbi quærens Philosophus cur Nilus decrescente
Luna magis fluat? respondet, quoniam hyber-
nior decrescens est. & propter quid hybernior
decrescens est? quoniam Luna deficit. Sentit se-
cundò, æstiuo quoque tempore, non vnicum, sed
duos fieri notabiles Nili auctus & defluxus, seu
incrementa & decrementsa, alterum quidem So-
le ingrediente initium Cancrì, seu circa medium
Iunij quousque egrediarur idem signum, nempe
circa medium Iulij, & cùm Sol Leonem ingres-
sus accedit ad Caniculam imminuatur paula-
tim, & inter ripas capiat. Alterum autem in in-
gressu Solis in signû Virginis circa mediû Augu-
sti vsq; ad egressum ex eadẽ, reditûq; ad solitam
æqualitatẽ intra ripas Sole permeante signum Li-
bræ. Sed pace tanti viri, vtrumque eius effatum
à communi sententia & veritate alienum est. Et
quidem quod attinet ad primum, id patet quo-
tidiana experientia: neque enim eadem lex est
de menstruo fluxu & refluxu Nili, atque de diur-
no fluxu & refluxu maris; cùm in illo necesse
sit aduenire nouam aquam, vt in cæteris flumi-
num alluionibus; in isto autem satis sit alterari
mare, siue à subiectis exhalationibus virtute Lu-
næ & astrorum excitatis, siue ab aliis causis, de
quibus non nihil inferiùs c. 9. Non fieri autẽ no-
uas aquas in Ægypto in fine cuiusq; mensis cõ-
stat apud omnes, & sequi viderur ex eiusdem do-
ctrina Gen. c. 2. q. 16. vbi (etsi perperam) scribit,
numquam

numquam in Ægypto, vel Æthiopia esse niues aut pluuias, quòd regiones illæ sint calidissimæ. Nec Aristoteles somniauit vnquam quod illi de menstruis incrementis Nili tribuit Abulensis; eius enim propositio non est vniuersalis: non enim ait, singulis mensibus (Lunaribus scilicet) Nilum fluere decresciente Luna, sed est indefinita, Nilum (in suo videlicet incremento) maximè augeri & fluere, cum Luna decrescit, quòd tempus illud hyemis tempori respondeat, cum vtrobique deficiat lumen & calor; vnde, vt anni tempora à Sole, ita tempora mensis à Luna videntur pendere. Quare idem Aristoteles lib. 4. de gener. Animal. cap. 2. Sol (inquit) per totum annum hyemem atque æstatem facit, Luna per mensem id agit, quod ita sit non accessu, discursuque Luna, sed alterum incresceme luce, alterum decresceme. Quod etiam elegantissimè more suo explicat M. Tull. lib. 2. de natura Deorum. Neque Aristoteles (vt hoc etiam notem) id contingere dicit in Lunæ principio aut incremento, vt Abulensis explicat, sed decresciente Luna, quod etiam scripserat loco citato lib. 4. de gen. animal c. 1. vbi ait. *Tempus enim hoc mensis (scilicet decrescantis) frigidius est, & humidius, propter Luna decrementum defectionemq.* Alterum eius effatum minùs quoque verum est, licèt id tenuerit Albertus lib. 2. sent. d. 17. art. 4. Vnicum enim tantùm est Nili incrementum æstiuo tempore, vt videre est apud Herodorum lib. 2. Diodorum Siculum lib. 1. Authorem libri de Nilo, Plinium lib. 2. c. 47. Ælianum lib. 10. de hist. animal. c. 45. Lucanum lib. 10. Senecam lib. 1. nat. qq.

nat. qq. c. 2 Philonem lib. 1. de vita Moyſis, & alios, vt ex ſequentibus patebit. Sed & Caniculæ tempore maximè creſcere & non è contrà decreſcere, ex omnibus penè collige. e potuit, vt Authore libri de Nilo, Plutarcho lib. de iſide & Ofiride, Lucano, Anaſtaſio S. naita, Claudiano, & aliis. vnde factum eſt, vt Ægyptij Leonis Hieroglyphicum pro ſymbolo incrementi Nili conſtituerint, quòd Sole in Leone & Canicula poſito maximè Nilus inundet. Atque hinc apud reliquas gentes mos inualuit vt canales & tubi, qui aquam per terebrata foramina eructant, figurentur in leonina capita. teſte Plutarcho loco cit. & Pierio Valeriano lib. 2. Hieroglyph. vt etiam Sole in Virgine Nilum minui, & non augeri, teſtatur Plinius & Seneca locis cit. ſed dimiſſo Abulenti, iam de incrementi tempore reliqua proſequamur.

Omiſſa igitur opinione Bedæ in lib. de nat. rerum exiſtimantis, incipere menſe Maio, cum nimis à probabilitate, nedum veritate diſcrepet, duæ ſunt hac de re ſententiæ. Prima eſt Authoris libri de Nilo (neque enim librum illum Ariſtotelis eſſe crediderim, vt inferius c. 15. dicetur) ſcribentis, incrementum incipere à Cane, qui, teſte Plinio lib. 2. cap. 47. oritur ingrediente Sole primam Leonis partem, & protrahi vſque ad Arcturum. Idemque ſenſit Ælianus lib. 10. de hiſtor. animal. cap. 2. nec diſcrepat Lucanus volens incipere Sole exiſtente in vltimis gradibus Cancræ, & deſinere circa autumnum; canit enim lib. 10.

Hunc ubi pars cali tenuit, qua mixta Leonis

Sydera

*Sydera sunt Cancro, rapidus qua Syrius ignes
 Exerit, & varij mutator circulus anni
 Egoceron, Cancrumque tenet, cui subdita Nili
 Ora latent: qua cum dominus percussit aquarum
 Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluito
 Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
 Iussus adest, aut usque suos non ante coarctat,
 Quam nox astinas à Sole receperit horas.*

eandemque sententiam repetit paucis interie-
 ctis carminibus. Altera sententia est illorum, qui
 experientia magistra dicunt, incrementum in-
 cipere circa initium Cancri. Ita Herodotus lib.
 2. Diodorus Siculus lib. 1. Seneca lib. 4. nat. qq.
 cap. 2. Ammianus Marcellinus lib. 22. Philo lib.
 1. de vita Moyſis, Helioid. lib. 9. Statius lib. 4.
 Thebaidis, M. Antonius Sabellicus Ennead. 1.
 lib. 3. Hieronymus Cardanus lib. 2. & 21. de Sub-
 tilit. Julius Cæsar Scaliger exercit. 47. Ludouicus
 Nugarola in Timotheo, Ioannes Goropius in
 Niloscopio, Ioan. Bapt. Ramnusius tract. de in-
 cremento Nili, & alij. Consultò autem dictum
 est circa initium Cancri, quòd non omnino de-
 finitus sit dies incrementi singulis annis. Quare
 D. Athanasius in vita S. Antonij ait, dæmones
 cum viderint fieri in Æthiopia pluuias, inunda-
 tionem prænunciare; eaque ratione velle videri
 futura præuidere, & præſagire. Similia scribit A-
 nastasius Episcopus Nicænus q. 23. in Scripturam.
 Supponunt igitur non esse statum definitumque
 diem incrementi, vnde facilè conciliamus inter
 se authores huius sententiæ, cum alij aliū diem,
 omnes tamen circa initium Cancri, nempe ter-
 tium,

tium, quartum, aut quintum diem post ingressum Solis in Cancrum, statuunt initium incrementi. Solito longius tardauit Theodosij Imp. tempore, vt author est Nicephorus lib. 12. c. 37 & Sozomenus lib. 7. cap. 20. Quam rem Ægyptij grauius tulere, indignati præsertim, quòd minus eis liberum esset Nilo sacrificare more patrio. Quare cum Præfectus Prouincialis rem ad seditionem spectare cerneret, indicauit Imperatori, qui dignam Christiano Imperatore sententiam rescripsit: Conducibilius esse veram erga Deum Religionem integram seruare, quam fidei vndas fluminis, & quæ ex eis proueniebat, anniuersariam fertilitatem præferre. Factumque est non multo post, vt ad eò Nilus excreuerit, vt etiam altiora Ægypti loca inundarit. Quin etiam decimo & vndecimo anno Regni Cleopatrz Nilum non creuisse docet Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. & eodem teste, ex Calistene, superioribus faculis non creuit nouem continuis annis: quod & Ouidius lib. 1. de Arte his verbis scripsit.

Dicitur Ægyptus caruisse iuuantibus arua

Imbribus, atque annis sicca fuisse nouem.

Fallitur igitur Author lib. de Nilo, Ælianus & Lucanus, nisi confundant Solstitium cum Canicula, quod ab Antiquis factum contendit Copernicus lib. 3. cap. 11. aut certè velint Caniculæ tempore Nilum abundantius crescere, quod verissimum esse paulo antè ostendimus ex Leoninis tubis, ex Plutarcho lib. de Iside & Osiride. Eadem ita confirmat Claudianus,

Cumque die Titana Canis flagrantior armat,

Et

*Et rapit humores madidos, venasq; calore
Compefcit, radiisque potentibus aſtuat axis,
Nilo bruma venit, contraria tempora mundo.*

Reſidet autem in Virgine paulatim, & penitùs intra ripas capit in ingreſſu Libræ, vt docent Plinius & Seneca locis citatis. Quare non poſſum non mirari Ammianum Marcellinum ſcribentem, Nilum centum diebus crefcere, totidémque decreſcere. Sol (inquit) cùm per Cancrì ſyduſ cape- rit vehi, augeſcens, & ſque ad tranſitum eius in Libyam, diebus centum ſublatus fluens, minuetur poſtea, & miti- gatis ponderibus aquarum nauibus antea peruios, equi- tabiles campos oſtendit. Eiuſdem ſententiæ fuit Anaſtaſius Synaita, dum lib. 1. Hexam. ait. *Incipit enim fluere menſe Iunio, & per eum totum, & poſt ipſum crefcit, nempe Iulio. In Auguſto autem, & toto Septem- bri inſtar maris exundans Ægyptum facit nauigabi- lem, qua priùs erat arabilis. Incipit autem, vt dictum eſt, decreſcere in Octobri, & Nouembri; in menſe autem Decembri, & toto Ianuario redditur priori alueo.* Idem Herodoto tribuit Scaliger exercit. 47. & ita ha- bent vulgati codices, quamuis Plinius, Sabellius, Cardanus, & Andreas Baccius lib. 1. cap. 27. eum pro vera ſententia citent, vt dicemus. Stra- bo anceps eſt: ait enim aquam in æſtate ultra quadrageſimum diem permanere, poſtea paula- tim decreſcere quemadmodum creuit, atque in diebus ſexaginta omnino campum denudari, & exſiccari; & quo citiùs exſiccatur, eo citiùs feri. vbi neſcias an quadraginta dies, quibus ait aquã permanere, intelligat poſt abſolutum incremen- tum, an ſint ipſi dies incrementi; ita vt cùm qua- draginta

draginta dies aquæ permaneant, & sexaginta exsiccentur, tempus perueniat ad centum dies; cùmque quando creuerit, eodem etiam decreſcat, pertingat ad ducentefimum diem. Cæteri verò quadraginta, aut quadraginta quinque diebus crefcere, totidémque decreſcere docent; ita vt ſolùm ad nonaginta, vel centum dies Ægyptus aquis operiatur, & exſiccet. Ita Plinius loco cit. Seneca dum ſcribit, omnino in Libra intra ripas capere, Lucanus lib. 10. canens,

—— auctiſque ſuos non antè coarctat

Quàm nox æſtinas à Sole receperit horas.

& ibidem,

—— Nilus neque ſuſcitat undas

Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem

Ante parem nocti Libra ſub indice Phœbum.

Idem ſcribit Io. Leo Africanus lib. 8. c. 4. & lib. 9. cap. 26. Rupertus Abbas in Gen. lib. 2. c. 29. Hieronymus Fracaſtorius tract. de Nilo, M. Ant. Sabellicus Ennead. 1. lib. 3. Cardanus lib. 21. de Subtil. Scaliger exercit. 47. Io. Goropius in Nilofcopio, & tribuunt etiam Herodoto Plinius, Cardanus & Sabellicus. Quare fortè Herodoti locus corruptus eſt.

Porrò aſpides aliâque nonnulla animalia (& conſtat ex Antonio Fernâdo Soc. IESV, qui apud Nicolaum Godignû docet, Æthiopum hyemem in qua fiunt pluiiæ, eſſe tantû à fine menſis Maij ad initium Septembris) incrementum Nili præſentire, & triginta circiter diebus antea longiùs à flumine in altiora loca vnâ cum ſuis fætibus migrare, ſcriptum atque teſtatum reliquit Ælian.

lib.5.de animal.cap. 52.Illud omnia excedens in animalium generationibus miracula suspicit Plinius lib.9.cap.58. deturgente Nilo reperiri musculos inchoato opere genitalis aquæ terræque iam parte corporis viuentes , nouissima effigie etiamnum terrena.

De magnitudine incrementi Nili.

CAPVT III.

DILIGENTER rem hanc notarunt Antiqui,quòd quantum creuerit Nilus, qui loco pluuiæ quorannis facundat Ægyptum,tantum sit spci in annum,vt constat ex hætenus dictis,& licet colligere ex Pharaonis somnio de vaccis ex Nilo ascendentibus,Gen.c. 41. & Isaia cap.25.in Ægypto enim rarissimæ fiunt pluuiæ, ideo si inundatio Nili desit, qua & terra humectetur,& nutriantur segetes, necesse est sequatur sterilitas.Ideoque Seneca lib. 4.nat.qq. cap.2. *Ægyptus (ait) in hoc spem suam habet,proinde aut sterilis annus,aut fertilis est, pro vt ille magnus influxerit, aut paucior. Nemo aratorum aspicit calum.* Non est enim inundatio quorannis eiusdem mensuræ: in anno enim belli Pharsalici inter Cæsarem & Pompeium fuit tantum quinque cubitorum,ex Abulensi in cap. 26. Gen. q. 2.aliquando est 12.aut 13,vel 14.aliàs 15, aut 16.nonnumquam 18.vnde D.Basilius hom.3.in Hexam. Anastasius Synaita lib. 1. Hexamer. & Ælianus lib.10.

lib. 10. de animal. cap. 43. scribunt, Nilum ita inundare, vt maris instar operiat Ægyptum. & Gregor. Nazianzenus orat. 24. *Ægyptum (ait) fluminis ditat, è terra fluens, ac tempestiue maris instar exundans.* & Io. Leo Africanus lib. 8. c. 4. affirmat, incrementi tempore Ægypti vrbes Insulas representare. Ad summam Ægypti fertilitatem, ex Plinio, Ammiano, & Solino c. 34. non debet Nilus altiùs 16. cubitis attolli, ad mediocrem 15. aut 14. quòd si immoderatiùs creuerit, vt accidit imperante Claudio, cum fuit 18. cubitorum, & tempore Iustiniani, cum hanc mensuram excessit, vt testatur Procopius Cæsariensis lib. 1. de rebus Gothorum, aut minùs 14. penuriam minatur Ægypto. Cum enim nimium crescit, ob summam humiditatem culturas moratur agrorum, cum impediuntur agricolæ terram opportuno tempore colere; cum verò parcius, non irrigat omnia, nec præparat ad culturam agrum omnem. Auctus autem Nili, vt scribit Plinius lib. 5. c. 9. per puteos mensuræ notis deprehenditur, Cuiusmodi autem essent docet Heliod. lib. 9. Æthiop. Cum enim Hydaspes Syenen ingressus esset, & quid admiratione, aut spectaculo dignum in vrbe ostendere possent, interrogaret. *Illi (inquit Heliod.) puteum Nilum mensurantem ostenderunt similem ei, qui est Memphi, exscæto quidem, & polito lapide extractum, lineas verò vlna interstitio excultas continentem: incrementa Nili, & diminutiones indigenis monstrat, numero tectorum aut nudarum characterum rationem exundationis, aut defectus aquæ mensurantium.* Notat autem Strabo lib. 17. agri-

colas sæpe supplere sua industria & diligentia
 aquarum defectum ductis aggeribus siue Cho-
 matibus, vt appellat Vlpianus ff. de extraord. crim.
 l. sacularij. qua de re Budæus in poster. annot. in
 Pandectas, & Beroaldus in lib. Apulei de Asino
 aureo. Idemque multo antea scripserat Moyses
 Deut. c. 11. *Terra (ait) quam ingrederis possidendam,
 non est sicut terra Egypti, de qua existi, vbi iacto
 semine in hortorum morem aqua ducuntur irrigua.*
 Quanti verò momenti id sit, constat ex Cod. tit. de
 Nili aggeribus non rumpendis. vbi Theodosius &
 Honorius Imperatores lege sanxerunt, vt Nili
 aggeres rumpentes, vel aquam vltra solitum oc-
 cupantes, flammis eodem loco comburerentur,
 & eius criminis participes deportarentur, ita vt
 numquam supplicandi, vel recipiendi ciuitatem,
 dignitatem aut rem familiarem tribueretur fa-
 cultas. Et quidem hoc Nili incrementum pede-
 rentim & ordinatè fit, vnde prodigij loco est ha-
 bitum, Dione teste in Epitome Vespasiani, quòd
 cùm Imperator esset ingressus Alexandriam, Ni-
 lus amplius quatuor digitis vltra quàm confue-
 uerat, excreuisset, quod antea nonnisi semel fa-
 ctum dicebatur. Pleræque sunt animantes, vt te-
 studines, cancri, crocodili, & aliæ, quæ quanta fu-
 tura sit accessio, præsentiuunt, suâque oua tam pro-
 cul ab alueo condunt, quòd eo anno Nilus cre-
 scens summo auctu pertinget. Quare qui eorum
 oua deprehendunt, quantum eo anno futurum
 sit incrementum, coniiiciunt, vt author est Ælia-
 nus lib. 5 de animal. c. 52. & Plutarchus in fine li-
 bri de animalium ter. & aquat. compar. Vt etiam
 de

de hirūdinibus nidificantibus in excauatis scrobibus in Nili ripa, scribit Plinius lib. 10. cap. 33. nempe multis antè diebus inde migrare, si futurum est, vt Nili auctus nidos attingat. Sed qua, Quomodo animantes possint praesagire Nili auctum & pluuias. inquires, ratione hirundines aliāque animalia id possunt prænoscere? Respondeo, sensu, ex magna aut parua aëris immutatione, vt docet Quintilianus lib. 5. c. 9. Plinius lib. 18. c. 35. & alij: cū enim sensu deprehendunt humidis vaporibus, qui mox in aquam concrenent, aërem repleti, pro diuersitate complexionis aut tristantur, aut latantur. Quare easdem hirundines iuxta aquas volitantes, & eas alis sæpe percutientes portendere pluuias, quibus refrigerentur, docet Aratus, Virgilius lib. 1. Georg. versu 377. Plinius lib. 18. cap. 35. Sic vehemens coaxatio ranarum, ex iisdem, & M. Tull. lib. 1. de diuin. & lib. 15. ad Atticum, Plutarcho lib. de solertia animal. & Æliano lib. 9. c. 13. Itēque frequens gallorum cantus, ex Æliano lib. 7. c. 7. eo quòd calida eorum complexio irroretur: & ex Arato, Virgilio, Æliano, & Quintiliano locis cit. Cicerone lib. 1. de diuinat. Lucretio lib. 5. Claudiano de bello Gildon. & D. Io. Chrysof. hom. 5. in c. 2. Aēt.

Cūm cornix plena pluuiam vocat improba voce.

Muscæ quoque & pulices vltra solitum infestantes prænunciæ sunt pluuiæ, ex Arato, quòd vaporum humiditate pori, quibus illæ, aliāque insecta transpirant, cūm respiratione careant, claudantur. vnde etiam fit, vt sputum, oleum, & similia prohibentia illorum transpirationem, scorpiones & insecta necent. Pluuias quoque solet

prænuñciare magna lapidum humectatio, itémque lucernarum stridor, & earum fungi; sic enim cecinit Aratus,

*Et si nocturnis ardentibus undique testis
Concreſcant fungi, ſi flammis emicet ignis
Effluus, aut lentis ſubſtantia langueat ultrò,
Conuenit inſtantes prænoſcere protinus imbres.*

& Virgilius lib. 1. Georgicorum,

*Nec nocturna quidem carpentes penſa puella
Neſciùere hycnem, teſta cum ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.*

Idémque habemus apud Ariſtophanem in Veſpis, Plutarchum lib. 2. Symp. q. 7. Apuleium lib. 2. de Aſino aureo, omniumque primus, teſte Victorio lib. 33. Variar. cap. 21. ſcripſit Theophrastus in libro de notis ventorum, pluuiæ & ſerenitatis. rationem cur lucernarum fungi prænuñcient pluuiam, reddit Seruius, quia ſcilicet aëris iam humidi craſſitudine reſident excrementa iſta in ſummitate lychni. Itaque ex immutatione aëris præſagiunt animalia varias temporum immutationes. Sed omnem omnino fidem ſuperat, quod alioquin à viris fide digniſſimis, ac diutiùs in Ægypto verſatis accepimus, & apud alios legimus, ſi pridie diei, quàm incrementum incipiat, ex Nilo certa arenæ quantitas capiatur, eiùſque pondus notetur lance; iterùmque ipſo incrementi die lance recognoſcatur, eius pondus tot frumenti granis reperiri grauiorem, quot cubitorum eſt incrementum futurum, licèt optimè in arca clauſa adſeruata fuerit arena. Sed iam de huiuſmodi incrementi Nili cauſis diſſeramus.

*V. Iter in
Syriam
N. de Fe-
dericis
Prixia-
ni.*

An incrementum Nili solum sit à diuina prouidentia.

CAPVT IV.

ARISTIDES in oratione Ægyptiaca causam inundationis Nili vult esse diuinam prouidentiam, quæ in locis illis, in quibus nullæ (vel admodum raræ, vt experientia edocti Seneca, Iulius Capitolinus, & Ioann. Leo Africanus lib. 8. c. 4. scribunt) futuræ erant pluuiæ, Nilum Vicarium suum induxerit, qui statò anni tempore exundans agros ad segetes præpararet. Cuius etiam sententiæ fuit Lucanus lib. 10. docens, quasdam aquas casu è terris erumpere, quasdam autem à Deo initio mundi creatas sub terris, eius ope ad terram irrigandam adduci, in quibus sit adnumeranda Nili inundatio: post confutationem enim opinionum aliorum sic canit.

*Ast ego si tantam fas est mihi soluere litem,
Quasdam, Casar, aquas post mundi sera peracti
Secula concussis terrarum erumpere venis,
Non id agente Deo; quasdam compage sub ipsa
Cum toto capisse reor, quas ille creator
Atque opifex rerum certo sub iure coercet.*

Sed opinio hæc Aristidis haud satisfacit; non enim vniuersalem, & primam tantum causam incrementi Nili quærimus, sed naturalem seu particularem; aliàs pari ratione eandem causam

cuiusque quæsitò possemus reddere, & de
causis secundis haud esse solliciti, ut quærenti cur
ignis comburat, possemus respondere, id fieri di-
uina prouidentia, omiſſa caliditate proxima cau-
ſa combustionis, atque ita de aliis. Accedit, quia
cùm diuina operatio limites & regulas inferio-
ris naturæ transcendat, si incrementum eſſet ab
ipſa diuina prouidentia tamquam particulari
cauſa, non eſſet maius, aut minus ſecundùm tem-
porum varietates & mutationes, contra quàm
fiat. Poſtremò, quia, ut tota Academicorum, &
Peripateticorum Schola fatetur, ſolet Deus in
rerum gubernatione uti ſecundis cauſis, quod
hîc non fieret, ſed perpetuum poneretur in na-
tura miraculum, quod Philoſopho nulla ratio-
ne videtur aſſerendum. Quare ad hoc dicendum
Ariſtides & Lucanus videntur deueniſſe, quòd
proximam ignorarint cauſam; idemque impu-
lit Abulenſem in c. 26. Gen. q. 2. ad ſcribendum,
huius incrementi & decrementi cauſam eſſe vir-
tutem aliquam naturalem quam Nilus confe-
quatur immediatè apud ipſum fontem Paradifi,
de quo pullulat. Sed in eo grauiùs peccat Lu-
canus, quòd impiè cum Epicuro, Lucretio, Em-
pedocle, ex Ariſtot. lib. 2. Phyſ. t. 43. & aliis apud
Lactantium lib. 1. diu. Inſtit. & lib. de Ira, Cle-
mentem Alexandrinum in orat. ad Gentes, Nyſ-
ſenum lib. 8. de Philoſoph. cap. 3. & 4. Iulium Si-
renium lib. 1. de fato. cap. 3. & 7. Alexandrum
lib. de fato, c. 5. Caſum ſtatuat, Deoque neget re-
rum omnium cognitionem & gubernationem,
quod eſt non tantùm contra diuinas litteras

Deut.

Epicu-
reus Ca-
ſus con-
futatur.

Deut.c. 3. 1.Iob.c.21.28.42. lib. 1. Reg.c.16. Isaia
c.29.40.Sapientia c.6.& 12.Marth.c.8.ad Rom.
c.8.ad Hebræos c. 4. quibus Infidelis non credi-
dit: sed etiam contra Philosophos, Platonem lib.
10. de leg. & in Phædro, Trismegistum in Piman-
dro.c.5. Anaxagoram, qui ea de causa ab Aristo-
tele lib. 1. Met. sum. 2. c. 2. sobrius in comparatio-
ne Antiquorum appellatur, Aristotelem lib. 12.
Metaph. tex. 5 1. 52. Senecam lib. de prouid. Plo-
tinum lib. de prouid. Alexandum lib. de fato,
Philonem lib. de Opificio mundi, Iustinum lib.
de Monarchia, & lib. 1. contra Tryphonem, Nyf-
senum lib. 8. de Philosoph. c. 4. Lactantium lib.
1. diu. Instit. & alios; & contra rationem ipsam, vt
patet: tum quia, vt argumentatur Philo loco cit.
Euseb. lib. 8. c. 5. Nyssenus lib. 8. c. 2. Ambr. lib. 1.
Off. c. 13. Saluianus lib. 4. de prouident. Dama-
scenus lib. 2. c. 29. & Lactantius lib. 1. Instit. Deus
est effector omnium, quippe cum res non sint à
se, aliàs se pro fine haberent, non Deum; quod
enim à se est, non alium finem habet quàm se,
cum sibi ipsi sufficiat; ergo & prouisor est: eius-
dem est enim rem producere, & perfectionem ei
dare, atque in finē dirigere, ex citatis, & S. Tho. 1. p.
q. 103. art. 1. & 5. nouit itaque omnia, omnibús-
que prouidet. Nihil igitur fortuitò illi potest ac-
cidere, nihilque illius gubernationem effugere;
tum, quia prouidentia est ratio ordinandorum in
finem. Cum igitur quæcumque in mundo sunt,
certo ordine in suos fines tendant, licet pleraque
non agnoscant, oportet à Deo omnium causa di-
rigi certis mediis in suos fines: vtrumque enim

includit prouidentia, vt docet S. Thomas lib. 3. contra Gentes. c. 94. Quare Deus ita prouident rebus omnibus, vt etiam omnibus det media, quibus sine vlllo dubio finem consequantur. Itaque respectu Dei nullus effectus erit fortuitus, sed & prauisus, & volitus. aut permissus. Ideo Boëtius lib. 5. de Consol. prosa 1. *Quis enim (ait) coërcente in ordinem cuncta Deo, locus vllus temeritati reliquus esse potest?* Ob id paulo post docet, Casum nihil officere diuinæ prouidentiaë verbis illis. *Casus est inopinatus ex confluentibus causis in his, quæ ob aliquid geruntur, euentus; concurrere verò facit causas ordo ille ineffabili connexionem procedens, qui de prouidentia fonte descendens cuncta suis locis temporibusq; disponit.* Videatur ibidem S. Thomas, vt etiam lib. 6. Metaph. tex. 7. & lib. 3. contra Gentes. c. 72. & 92. & Ferrariensis ibidem.* Nullum itaque fortuitum potest esse respectu Dei, omnia videntis, & omnia efficientis, vel permittentis, sed tantum respectu secundarum causarum.

An Nilus astate crescat, quòd aqua ex Septentrione fluat ad ferendam opem aestuanti Ægypto?

CAPVT V.

IOGENES Apolloniates apud Senecam & Authorem libri de Nilo, credidit terram exsiccata à Sole plus humoris ad se adducere; atque vt in lucernis

cernis oleum eò confluit, vbi exurit, sic aquam illò incumbere, quò vis caloris, & terræ æstuantis ardor euocarit. Dicebat autem trahi aquas ex partibus Septentrionalibus semper hybernis per subterraneos cuniculos, quòd omnia sint perforata & inuicem peruia. Ideòq; etiam Pontum in inferius mare assiduè rapidum fluere, non vt cætera maria vltro citiòque æstibus alternatis. quod ni fieret, iam pridem omnia in Ægypto sicca aridàque conspiceremus. Sed nobis hæc opinio fabulosa potiùs quàm naturalis aut vera esse videtur: nam si omnia sunt inuicem peruia, & Pontus & amnes inuicem comineant, cur non omnibus in locis æstate maiora sunt flumina? Quòd si dicat, Ægyptum magis indigere ob continuos Solis ardores: cùm æstate etiam loca cætera magis caleant quàm hyeme, licet minùs quàm Ægyptus, illa flumina etiam, saltem proportionaliter, deberent redundare. Accedit tunc eadem de causà futurũ fuisse, vt in omnibus Libyæ fluminibus idem eueniret, cùm tamen id tantum in Nilo & Nigrìde cernamus. Addo, si incrementum prouenit ex Ponto, futurum vt priùs inciperet versùs ostia Nili, quàm in montana superiori Æthiopia, quod esse à veritate alienum inferiùs ostendemus. Denique aqua non tantum scaturiret in fluminis aluco, vt facit, sed in reliqua Ægypto, quare non opus esset aggeribus Nili aquam in agros deducere. Quòd autem assiduè Pontus fluat in mare inferius non id facit, vt opem ferat adustæ Ægypto, sed ob magna & multa flumina, quæ illum ingrediuntur, & in decli

decliuorem locum fluunt. idque euidentiùs ibi quàm alibi cernitur, quòd Pontus exiguam habeat profunditatem, vt notauit Aristoteles lib. 2. Meteor. c. 1. Neque aded æstuat Africa calore Solis, vt reddatur inhabitabilis, vt sibi fingit Diogenes cum aliis, de quibus diximus lib. 1. c. 2. vt iam experientia constat: breuitas enim dierum, & longitudo noctium maximè temperant ardores, vt ex Cleomede lib. 1. Meteor. c. 8. dicemus hoc eodem libro. c. 17. Quid? nõnne eadem etiam & maiori ratione tunc deberet aqua rapidè fluere ad ferendam opem terræ, & extinguendos ignes, qui in Siciliae Ætna, Vulcano, Lipari, in Insulis Æoliis, in Islandiæ Hecla, in Licię Chimera, multisque aliis locis erumpunt: de quibus Aristoteles lib. 2. Meteor. sum. 3. c. 2. & Sect. 24. Probl. 18. 19. Lucretius lib. 6. Vitruuius lib. 8. c. 3. Author libri de Mũdo, Seruius lib. 3. Æneid. Georgius Agricola in opere de subterraneis, Faloppius lib. de aquis thermalibus. Neque est ad rem nostram exemplum de oleo in lucerna: etsi enim ignis paulatim absumat, & depascatur lychnum oleo aut alia pingui materia intinctum & madidum, sine qua absque interuallo statim consumpsisset, non tamen aliunde nouam euocat materiam præpinguem, quam, consumpta priore, depascatur, vt lychno parcat, sed & ipse marcore deficit, contrà quàm eueniat in Ægypto, ex Diogenis opinione.

*An incrementum Nili fiat quòd Ægyptus
ob raritatem soli sabulosi aquam il-
lam ex se exsudet?*

CAPVT VI.

PLVRES Sacerdotes Ægyptiorum, Ephorus ex Galeno lib. de hist. Philosoph. Diodoro, & Plutarcho, & Timæus, vt colligitur ex Platonis Timæo, Proclo ibidem, & Plinio lib. 5. c. 9. quos sequuti sunt Pierius Valerianus, & M. Antonius Sabellicus, voluerunt, non aliam esse causam incrementi, quàm ipsammet Ægyptum, quæ ob raritatē soli sabulosi aquam effunderet, & quodammodo exsudaret. Sed neque hanc opinionem probare possum: tum quia, vt notat Proclus, raritas terræ non potest aquas generare, nec sursum impellere, sed aliud necessariò exigitur agens, quod eas primùm generet, & deinde genitas sursum emittat: tum, quia non omnes illi terrarum tractus sunt adaggeratio, & solum arenosum, cùm etiam in superiori Æthiopia, vbi per montium angustias & saxa Nilus decurrit, patiarur etiam incrementum; vt ex Seneca & Strabone dicemus inferiùs, quicquid in contrariũ scripserit Abulensis in c. 2. Gen. q. 18. tum, quia flumen aut recipit aquas à terra ipso flumine depresso, aut altiore; non primum, quia cùm aqua sit grauis, non potest ascendere, nisi habeat originem altiore: non enim attolleretur ad
prohi

prohibendum vacuum, cum per aduersarios terra sit admodum rara, plurimumque aeris contineat. Non secundum, quia superficies illa terrae, quae supereminet fluuio, ob perpetuos calores & aestus est arida: tum quia terra fabulosa, rara, perpetuoque tosta Solis ardore, apta quidem est humiditatem, si adiaceat, sorbere, non autem gignere & exsudare, ut & ipsa ratio naturalis dicat, cum siccitas siccitatem, & non humiditatem sibi contrariam debeat procreare, ex doctrina Aristotelis, dum lib. 2. de generat. t. 24. & 25. & alibi agit de elementorum transmutatione; Auerrois initio lib. 4. Met. & Galeni lib. 1. de causis sympt. c. 6. & lib. 2. de temper. c. 2. & 3. & sentit Aristoteles, dum lib. 2. Meteor. sum. 2. c. 2. sic scribit. *Quare necesse est ab exusto loco flantem ueniam esse Austrum. Ille autem locus propter Solis uicinitatem non habet aquas, neque pascua, quae propter liquefactionem faciant Etesias.* Et ostendit ipsa experientia calcis, cineris & pulueris, cum rara & arida sint ueluti spongia, quae adiacentem sorbet humorem, sed nec gignit nec exsudat: tum, quia aliam nulla esset ratio, cur usque ad hybernum tempus in Aethiopia differendum esset Nili incrementum. Eadem enim raritas soli est etiam in Aprili, Maio, & reliquo anni tempore: tum, quia non tantum ex fluminis alueo fieret incrementum & aquarum excrescentia, sed erumperet etiam ex reliquis partibus, nec opus esset aliud in hortorum morem aquas deducere, contra quam fiat: tum denique, quia si Nili inundatio reducenda est in terram exaggeratam, cur in illa adaggeratione facta ab Acheloo in Acarnania,

*Ut id fiat
uide apud
Fracastorij
lib. de
symp.
c. 10.*

naniam, Cephiso in Beotia, Meandro in Asia, & Libyæ desertis, nihil simile cernimus incremento Nili.

An Nilus exundet quòd minùs à frigescente terra consumatur?

CAPVT VII.

QUENIPEDES Chius, teste Diodoro & Seneca, putauit hyeme calorem sub terris contineri; quippè cum specus calidi sint, & patetorum aquæ tepidiores: ideoque Nili venas calore interno exsiccari destitutas aquis pluuiis, quæ reliqua flumina extra Ægyptum iuuare solent. Hanc sententiam putat probabilem etiam Auctor libri de Nilo. Illam tamen refellunt Diodorus Siculus & Seneca: tum, quia si id verum esset, omnia flumina æstate crescerent, omnesque putei abundarent, & magis quam Nilus, quia in multis Europæ, & Asiæ partibus in æstate ob Solis vicinitatem maior sit calor quam in vlterioribus Æthiopiæ partibus, vel ad minimum æqualis: & ob id interiora terræ æquè, vel etiam magis frigescant ratione antiperistasis, quam vbi sunt fontes Nili. At experientia docet oppositum; tum, quia alia Libyæ & Africæ flumina eadem de causâ inundarent, quod tamen non faciunt; tum, quia Nilus non crescit cum est æstas in ea Æthiopiæ parte, vbi originem capit, sed cum est hyems. Non igitur plenissimus Nilus fluit

fluit, quòd terra sub eius fonte minùs caleat, & minùs aquas consumat; cùm tunc ea subterranea loca maximè caleant propter externum frigus ambiens: tum, quia calor ille subterraneus, vel est remissus, vt solet esse in cæteris cauernis & specubus calor, qui fit hyeme à radiis Solaribus, atque ita non poterit consumere aquas; vel vehemens, vt qui fit ab igne subterraneo, vt patet ex aquis thermalib. & tunc Nilus hyeme caleret & ebulliret instar aquarum thermalium, & odorem ac saporem contraheret, non secus ac prædictæ aquæ balneares. quod tamen repugnat experientia. Non igitur fluit æstate plenissimus, quòd tunc calor ille subterraneus remittatur. An autem aquæ puteales & specus subterranei reuerà sint frigidiores æstate quàm hyeme, negat Galenus lib. 3. simp. medic. facult. c. 7. putans sensum falli ob calorem ambientem, vt solet accidere vrinæ, quæ in balneo videtur frigida, extra verò calida. Cæteri verò rectiùs affirmant, tum, quia licèt attemperes quantum velis sensum æstate & hyeme, aquam in puteis æstate senties frigidiorẽ; tum, quia videmus non quamcumque aquam hyeme calidam, frigidam æstate, sed eam solùm, quæ profundos habet puteos aut fontes. Grauis tamen est difficultas in assignanda huius rei causa, nempe cur per antiperistalsim seu ad præsentiam contrarij calor, aliarque qualitates intenduntur, cùm vnum contrarium debeat potiùs remittere qualitatem alterius quàm augere. Et quidem Iandunus lib. 8. Phys. q. 9. Thienensis. tr. de react. Marsilius lib. 1. de gener. q. 17. 18. Paulus Vene

Venetus in *sum. c. 23.* putant, vnamquamque primam qualitatem emittere quasdam species intentionales, quæ inuento impedimento contrarij reflectantur versus suum principium, & actione reflexa illud intendant, verbi gratiâ, hyeme exhalationes calidas genitas astate præcedente in locis subterraneis, transmittere species intentionales quæ inuenientes obstaculum, vel contrarium prohibens reflectantur, & intendant calorem exhalationum à quibus procedunt. Sed obstare videtur huic sententiæ, tum, quòd primarum qualitatum nullæ sint species intentionales, illæque apud Aristotelem habeantur inauditæ, alioquin effectus omnes reales primarum qualitatum possemus attribnere speciebus intentionalibus, non ipsis primis qualitibus: tum, quia si species intentionales possunt intendere qualitatem realem, in quonam distinguuntur à realibus? tum, quia si reales qualitates agendo non possunt producere intensiorè qualitatem quam sint ipsæ, ne res ultra suas vires agat, neque id poterunt earum instrumenta species intentionales, vel si hæc id possunt, cur idem non possunt illæ? Petrus Pomponatius in disputatione de actione vult, qualitatem realem actione reflexa inuento contrario obsistente, se ipsam intendere. Sed huic opinioni repugnat, tum, quòd non videatur possibile calori vt quinque producere per reflexionem calorem vt sex, vel septem, cum, vt dictum est, nihil agat supra suas vires: tum, quia etiam non præfente contrario qualitas se ipsam posset intendere: nam contrarium præfens aut nihil agit.

n illud subiectum, aut si agit, suam, non autem
 d contrariam qualitatem producet. Hippocrates
 A enique lib. de natura fetus, & Sect. 1. Aphor. 15.
 aristoteles Sect. 1. Probl. 29. Sect. 3. Probl. 5. Sect.
 24. Probl. 8. & 13. Lucretius lib. 6. M. Tullius lib. 2.
 de nar. Deorum, Philoponus lib. 1. Meteor. sum.
 3. c. 2. Flaminius Nobilis lib. 1. de gener. c. 7. dubio
 II. Iacobus de Forliuio in Hippocr. Aphor. q. 5.
 Franciscus Vicomercatus lib. 1. Meteor. Franci-
 fcus Valesius lib. 1. contr. c. 5. & Fernelius libr. de
 spiritu & calido innato, rectius existimant calorē
 in antiperistasi augeri, quòd circumobstans fri-
 gus prohibeat calorem transpirare, quippe cum
 vnumquodque suum refugiat contrarium. Ex
 quo fit, vt non euolet pars calidior, quam indi-
 cat figura pyramidalis, & motus ignis, neque re-
 patiatur à contrario externo, sed inuetur potius
 à densioribus lateribus specus aut putei iam con-
 calefactis, & ob densitatem validius agentibus:
 sicut validius agit ignis in materia ferri, aut ligni,
 quàm in arundine ob materiæ densitatem, ex
 Aristotele Sect. 3. Probl. 6. Iisdem de causis acci-
 dit, vt in furnulis Chimistarum, vbi prohibetur
 caloris transpiratio, per inclusionem fiant lique-
 factionis effectus, qui non fierent in quadruplo
 maiori igne aperto, vt testatur Cardanus lib. 2. de
 Subtil. Eadem prohibitio transpirationis facit,
 teste Hippocrate, in aceruis leguminum & tri-
 tici, vt pars inferior, non item superior, calefiat;
 vt magnus fœni cumulus accendatur ab exha-
 lationibus calidis prohibitis transpirare & euo-
 lare: vt etiam, teste Galeno lib. 1. de febr. accidit
 fimo

fimo columbino ob eandem causam: vt ventres hyeme sint calidiores quàm æstate, teste Hippocrate, ob externum frigus constipans poros, & prohibens spirituum exitum: vt fundi vasorum quibus calefacimus aquam, sint tamdiu calidiores, dum aqua frigidiuscula est, & è contrà, cum iam calet, ex Aristotele Sect. 24. Probl. 8. vt nantes in aqua frigida faciliùs famescant: vt calx iniecta in aquam efferuescat: vt manus niue lotæ maximè inflammentur: vt in æstate tempore pluviæ clausa cubacula impedita transpiratione, aut exhalationibus refugientibus circumobstans frigus instar balnei tepescant: vt exhalationes accendantur in nubibus, & in fulgura, aut fulmina cadant, ex Aristotele lib. 2. Meteor. sum. 4. c. 1. & 2. Seneca lib. 2. c. 12. 13. 17. 18. & seq. Plin. lib. 2. c. 43. Quare etiam hyemis tempore per prohibitionem transpirationis propter externum frigus, & pluuias terram constipantes, & meatus exhalationibus claudentes, poterunt subterranei specus & aquæ puteales incalescere. Frigida verò, etsi non exhalent, idèoque eis accommodari non possit prohibitio transpirationis, habent tamen cum calore & aliis qualitatibus, si ambiantur à contrario, vt illud refugiant, vt se colligant, & vniant, ne facilè destruantur à contrario, quippe cum virtus vnita sit fortior, magis agat, & diutius resistat, vt docet etiam Straton apud Senecam lib. 6. nat. qq. c. 13. Hinc fit, vt aqua egrediatur è lignis humidis appositis igni contrarium refugiens: vt aquæ gutta in puluerem iniecta sese vniant, & conglobet, vt pluuia in æstate cadens

sese tueatur & muniat contra vehementem aëris
 calorem, meliùsque resistat, congelietur aucta
 per antiperistalam eius frigiditate; & fiat grando.
 Non igitur mirum si eodem modo & specus, &
 aqua putealis aestiis tempore magis frigeant
 quàm hyeme. nonne simile accidit in peponibus
 calidis, qui parumper Soli expositi facta transpi-
 ratione; ut quotidiana experientia docet; calo-
 rem remittunt? Concludamus igitur hyeme qui-
 dem specus & aquas subterraneas profundiores
 calidiores esse, æstate verò frigidiores, sed inter-
 num illum cauernarum calorem hyeme non mi-
 nuere Nilum. Nec me mouet quod subdit Oeni-
 pedes, & Auctor libri de Nilo, esse etiam in Phry-
 gia puteos, qui hyemè sicci sunt, æstate verò ple-
 ni, quòd etiam Antigonus in libro historiarum
 admirabilium. q. 178. & Aristoteles lib. de admir.
 audit. q. 2. asseruerunt de puteis, qui sunt Mytro-
 poli. Etenim neque id ex subterraneo calore, aut
 frigore accidit, aliàs cum æstate vbique interiora
 terræ magis frigeant, idem cæteris profundiori-
 bus puteis eueniret: sed vel ex niuib; quæ eo
 tempore liquefcunt; quarum aqua per subterra-
 neos cuniculos illò fluit, vel quia æstate ob ni-
 mium calorem terra hiat, & aditum aquis ape-
 rit. Sicut etiam in terræmotibus sæpe continge-
 re diximus in fine lib. 1. ex Aristotele lib. 2. Me-
 teor. sum. 3. c. 2. & Plinio lib. 2. c. 80. veteribus
 meatibus obstructis, & ad apertis nouis.

*An Nilus augeatur æstate quòd tunc Sol
remotior sit, minùsque aquas
illius consumat?*

CAPVT VIII.

SUPERIORI sententiæ est prorsus opposita opinio illorum, qui putauerunt hyeme Solem esse propinquiorem Nilo, eiusque fontes minuere, æstate verò distare longius, eaque de causa Nilum integrum plenissimumque surgere. Meminit huius sententiæ Auctor libri de Nilo, Pomponius Mela, & Plutarchus, qui eam tribuit Herodoto; vt etiam fecit Galenus in histor. Philosoph. illiusque verba lib. 2. ita habent, quicquid velit Cardanus. Hæc tamen sententia nobis non probatur: tum, quia idem eueniret cæteris Libyæ fluminibus, à quibus etiam Sol magis distat quam à Nili fontibus. quod tamen non euenit, teste Auctore libri de Nilo, & ipsa quotidiana experientia. idemque accideret in hyeme, quamuis nullæ fierent pluuia, fluminibus Europæ, cum tamen constet sine pluuiis aut niuibus non augeri: tum, quia nulla est maior ratio cur Nilus augeatur progrediente Sole à Cancro ad Leonem, quam cum à Geminis procedit ad Cancrum, cum etiam tunc Sol æqualiter distet à fontibus Nili: tum, quia cum augetur Nilus, Sol est illi maximè vicinus, cum sit illi perpendicularis, faciliùsque agat in

totum fluuium, quàm cum est in Capricorno, licet sit remotior à Nili fontibus. Quid ? vicinitas Solis Nili fontibus deberet augere, & non minuere fluuium, quòd vigente externo calore, specus & loca subterranea in quibus concrefcunt vapores in aquam, sint frigidiora, faciliùsq; generetur aqua. ideo augendus potiùs quàm minuendus erit Nilus, vt superior sententia asserbat.

*An Nilus augeatur quòd eius aque
astrorum radiis suspendantur
nulla additione aque
facta?*

CAPVT IX.

 LI I putauerunt huiusmodi incrementum fieri quòd ab astrorum radiis aquæ tunc suspendantur absque vlla additione alterius aquæ, vt videre est apud Solinum c. 34. Senecam lib. 3. nat. qq. c. 26. Auctorem libri de Nilo, & Abulensem in cap. 26. Genes. q. 2. Sed hæc aquarum suspensio fabulosa mihi videtur: neque enim astrorum radij eam vim habent in aquas Nili, quam habet magnes in ferrum, vel in paleas succinum. idémque deberet apparere in alijs aquis, non tantùm Africæ, sed etiam Asiæ, & Europæ: vel saltem reddenda erit ratio disparitatis; quod non faciunt huius sententiæ aucto

auctores. Addo, eandem esse distantiam Solis à fontibus Nili dum in Geminis progreditur ad Cancrum, atque cum ab hoc defertur ad Leonem, vt superiori capite dicebamus. Cur igitur non augetur etiam Sole in Geminis? Cur item in reliquo anni tempore non accidit quoque aliquale Nili augmentum? Si enim propter magnum, verbi gratiâ, calorem Solis, vel astrorum suspendentem aquas, fit magnus excessus, & propter maiorem maior, propter remissum fiet etiam excessus, licet remissus, ex regula Aristotelis lib. 2. Top. & tamen nemo vnquam somnauit, ne dum scripsit. Sed fortè authores huius sententiæ dicent; per suspensionem intelligere se astrorum radiis aquas rarefieri, vt videmus euenire in olla ebulliente, in qua actione ignis aqua eleuatur, maiorque videtur quàm ab igne remota. Sed obstant tum argumenta facta, quòd idem paterentur æstate cætera flumina, & quòd augetur etiam Nilus ipse in Geminis: tum, quòd Nili aquæ mensura nunc grauior, nunc leuior appareret pro ratione raritatis & densitatis; neque enim in rarefactione noua materia acquiritur, vt docet Aristoteles lib. 4. Phys. r. 84. tum, quia Nilus ex superiori Æthiopia non deueheret limum in eius auctu: tum, quia etiam si concederemus fieri aliqualem rarefactionem, non posset tamen esse tanta, vt ad 15. 16. 18. & ampliùs cubitus operiret, vt argumentatur Auctor libri de Nilo. Si enim certam aquæ frigidæ mensuram calefacias, non ob id efficias, vt aqua sensibiliber euadat maior. Quare neque Nilus astrorum radiis tan-

tumi, atque adeò diuturnum poterit absque no-
 uis aquis recipere augmentum, præsertim quoti-
 die occidentibus astris. Sed quidni (inquier)
 idem dicamus accidere Nilo semel in anno,
 quod videmus singulis diebus accidere mari in
 fluxu & refluxu Lunæ astrorumque radiis su-
 spensis seu rarefactis absque vlla additione aquis
 marinis? Perbellè sanè, rem omnino certam, re
 omnium incertissima maximè incertam nobis
 reddere satagunt. Cur enim mare fluat & refluat,
 adhuc sub iudice lis est. Vt enim Lunæ astro-
 rumque lumine mare rarefieri, & ob id exunda-
 re, cessante verò rarefactione subsidere & defer-
 uescere putant Auctor libri de Mundo ad Ale-
 xandrum c. 3. Plinius lib. 2. c. 97. Possidonius
 apud Strabonem lib. 3. Auerroës lib. 2. Meteor. c.
 2. Albertus lib. de causis & prop. elem. tract. 2. c. 5.
 Paulus Venetus in sum. Meteor. c. 12. Scaliger
 exer. 25. § 2. Franciscus Vicomer. lib. 2. Meteor.
 Gaspar Contarenus lib. 2. de elem. Mirandulanus
 lib. 3. contra Astrologos c. 15. Hieronymus Bur-
 rius dialogo de fluxu & refluxu maris, & Scotus
 in 1. lib. sent. dum agit de rerum creatione: aut
 certè à Lunæ astrorumque lumine & calore exci-
 tatis, atque attractis exhalationibus impelli &
 repelli mare credidit Heraclitus apud Plutar-
 chum lib. 3. de placitis, eodémque ibidem teste,
 ipsemet Aristoteles; fauèntque, quæ ab eo scri-
 buntur Sect. 26. Probl. 28. & 34. & docuit expres-
 sè Apollonius Tyaneus in epistola ad Indos, &
 tandem ex recentioribus Rogerius de Baccò scri-
 bens, luminis & caloris naturali virtute ex infe-
 rioribus

rioribus partibus maris eleuari versùs superiorē exhalationes, à quibus intumescant, & quasi ebulliant aquæ; vbi autem exhalant, fieri, vt iterum aquæ subsidant, & refluant. Retulerunt etiam æstus maris causam in Lunam Poëtæ, vt Claudianus eum in Panegyri. in Consul. Theod. dixit;

———— *tumidos, quæ Luna recurssis*

Nutriet Oceani. —————

& Silius Italicus lib. 2. Punic.

Cymothoë ea Regna vaga, pelagiq; labores

Luna mouet, Luna immixtis per carula bigis

Fertq; refertq; fretum, sequiturque reciproca Thetis.

Fundamentum huius opinionis ponit Phaurianus apud Gellium lib. 14. c. 1. quod æstus Oceani cum Lunæ curriculo congruat. Ita à soli, cui incumbit mare, natura id euenire existimant Alexander Aphrodisæus lib. 2. Meteor. com. 5. Ioannes Buridana ibidem, Andreas Cifalpinus lib. 3. qq. Peripatetic. c. 5. & Ludouicus Buccaferrus lib. 2. Meteor. lectione 18. & 19. Quorum sententiam confirmare possumus, tum, quia non vbique in mari sit huiusmodi fluxus & refluxus; cum enim sit in mari Adriatico seu supero, non est tamen in Mediterraneo & infero, vt experientia docet. est in Holandia & finitimis prouinciis, non est tamen apud Hispaniolam, Cubam, & urbem nominis Dei noui orbis, vt testis est Petrus Martyr Gonzales de Ouiedo in summario de rebus Indicis: tum quia neque vbi reperitur, eiusdem vbique sit periodi. v. g. Oceanus Gallicus ad Garumnam septem horis fluit, & refluit tantum

quinque, vt scribit Scaliger exerc. 52 & Vicomer. lib. 2. Meteor. com. 4. Ad Caput Rubrum mare quatuor horis crescit, octo verò decrescit, vt refert Aloyfius Cadamustus in suis nauigationibus. In mari Adriatico sex horis accedit, & sex item recedit. In Erythræo mari ab ortu Lunæ vsque ad plenitudinem quatuordecim continuos dies sine intermissione mare fluere, & dies totidem ad eiusdem Lunæ decrementum continenter refluxere se expertum scribit in sua epistol. Antonius Fernandus Soc. IESV apud Nicolaum Godignum lib. 1. c. 11. de Abyssinorum rebus. tum, quia alicubi fluxus & refluxus sequitur ortum, atque occasum Lunæ, alibi non seruat, nempe vbiicumque fluxus & refluxus sunt variarum periodorum, vt ex Scaligero, Vicomercato & Cadamusto modò dicebamus, ideóque non possit in Lunæ radios referri. Strabo denique lib. 1. Solinus lib. 1. c. 25. & Stoici apud Plutarchum lib. 3. de placitis. c. 17. huius motus & æstus causam referunt in naturam maris. Vnde Seneca lib. 3. nat. qq. c. 16. *Quemadmodum quartana ad horam venit, quemadmodum podagra ad tempus respondet, quemadmodum purgatio si nihil obsistit, statim diem seruat, quemadmodum præsto est ad mensem suum partus, sic aquæ interualla habent, quibus se retrahant, & quibus reddant. Quædam autem interualla minora sunt, & ideo notabilia, quædam maiora, nec minùs certa. & quid hoc mirum est, cum videas ordinem rerum & naturam per constituta procedere? Hyems nunquam aberrauit. Æstus suo tempore incaluit. Autumni, verisque, vt solet, facta mutatio est. Tam Solstitium, quam Equino-*
Etium,

Etiam, suos dies retulit. Sunt & sub terra minùs nota nobis iura naturæ, sed non minùs certa. Huic sententiæ consonant, quæ de Mexicana palude scribuntur, quæ cum in vna parte sit dulcis, in alia verò salsa, æstum solùm patitur in parte salsa.

In tanta igitur opinionum varietate gratis assumunt auctores huius sententiæ, quod probare debuissent, nempe fluxum & refluxum à Lunæ radiis euenire. Itémque explicare cur in nouiluniis, quando Luna minùs abundat lumine, mare vehementiùs concitetur quàm in pleniluniis; & cur in Lunæ quartis, nempe septima & vigesima prima, nullus vel minimus sit æstus, ex Fracastorio lib. de diebus criticis. c. 4. & Buccaferro lib. 2. Meteor. lect. 16. Ac denique cur eodem tempore Orientale & Occidentale mare fluant & refluant; si enim enim. v. g. surgente Luna in nostrum hemisphærium, mare illi suppositum illius lumine & calore actum fluit, Occiduum, quod Luna non aspicit, non afficiet; debet igitur mare Occiduum vel quiescere, vel refluere, vt in suis quartis philosophatur Albumazar. At id falsum est; nam & Orientale & Occidentale mare simul fluunt, & simul refluunt. quod in vno tantùm orbis loco obseruari potest, nempe in freto Magellanico: etenim in angustiis illis in quibus Orientale & Occidentale palagus vniuntur, obseruarunt Philosophi diligentes Societatis I E S V simul intumescere, & simul deferuescere. Percunctarar etiam libenter ex Albumazare, Plinio, Auerroë, & aliis, quomodo possint Lunæ, aut Solis radij efficere æstum etiam in parte auersa.

cùm

cùm ob terræ interpositionem non possint eò radij Lunæ pertingere? Dicent fortè, eò quidem non peruenire radios directos, peruenire tamen eosdem reflexos à cælo & astris in quæ inciderant directi. Sed illud obstat, quia in parte maris oppositi Lunæ. v. g. viderentur hi radij Lunæ reflexi, & turgescerent ex reflexione aquas illuminarent, contrà quàm doceat experientia. Dicent, non illuminare, quòd lux sit debilis, & disgregetur in reflexione ad astrorum spherica corpora, quæ non congregant radios incidentes, vt faciunt leuia corpora concaua, sed disgregant. At illud obiiciam ego: tunc multo minùs hi reflexi, & disgregati radij aquas illas poterunt rarefacere, & tumorem atque ebullitionem efficere. Quippe cùm multo facilius sit oriri lucem ex radiis reflexis, minorem tamen quàm ex directis, quàm eorum actione aquas ebullire & rarefieri, alioq; posteriores effectus prouenire. quare si radij illi primù non possunt, nec poterùt secundum. Non videtur igitur à Lunæ radiis esse maris æstus. Quin etià licèt concederemus (neque enim quidquam hac de re nunc definimus) æstù maris fieri à Lunæ radiis, vt contendunt auctores primæ & secundæ sententiæ; negaremus tamen ab eiusdem, vel astrorum lumine Nili incrementum prouenire. tum, quia idem tunc deberet accidere etiam aliis fluminibus, præsertim Libyæ. tum, quia nullæ videntur in Nili auctu ex ortu, vel occasu Lunæ, Solis, aliorumque astrorum, quotidianæ vicissitudines & varietates, vt ex luminis diuersitate variòque situ citati auctores philosophantur de maris fluxu atque refluxu.

An Nilus augeatur, quòd Solstitio vapores eleuati in cauernis in Æthiopia, dum esset Sol in Capricorno, concrescant in pluuiam?

CAPVTE X.

LVDOVICVS Nugarolæ Comes Veronensis in suo Timotheo, seu tract. de Nilo, putat æstate Nilum crescere, quòd cum Sol esset in Capricorno, siue supra Nili fontes, multos sub terra generarit vapores, qui deinde in Æthiopum hyeme Sole in Cancro intra terræ cauernas in aquam concrescant. Indéque sumit argumentum, quòd Nilus in incremento limum secum deferat, ob aquam ex vaporibus concretis in cauernis, inde secum limum deferentem.

Sed neque opinio hæc nobis satisfacit; tum, quia; vt rectè argumentatur Ioannes Goropius in Niloscopio, æstate maius frigus est in cauernis terræ quàm hyeme: vt autem vapores concrescant in aquam, indigent frigore; facilius igitur id fiet existente Sole in Capricorno, cum tunc Æthiopibus sit æstas: tunc igitur, & non existente Sole in Cancro Nilus crescet. tum, quia si vapores eleuantur in cauernis à Sole, dum est super fontes Nili, necessariò quinque mensibus eleuati & suspensi permanebunt; quod non exiguum

guum videtur absurdum vigente frigore in ca-
 uernis. Nam Aristoteles lib. 1. Meteor. sum. 3. c. 1.
 explicans naturam vaporis pluuiæ materiæ à cali-
 ditate sursum eleuatae, ait. *Propè enim existente*
Sole vaporis sursum fluit fluius; cum autem elonga-
tur, aqua deorsum. & paulo post. Cum autem eleua-
tur humidum semper propter calidi virtutem, & iterum
fertur deorsum propter infrigidationem ad terram, pro-
piè nomina passionibus imponuntur, & quibusdam dif-
ferentiis ipsarum. Cum enim secundùm modica feratur,
Gutta: cum autem secundùm maiores partes, Pluuia
vocatur. Ex eo autem quod, in die euaporat quantum
non suspensum fuerit propter paucitatem sursum ducent-
is ipsum ignis ad eam, qua eleuatur, aquam, iterum
cum deorsum feratur, quando infrigidatum fuerit noctu;
 4. *vocatur Ros, & Pruina, &c. Si itaque ex Aristotele*
 discedente Sole infrigidati vapores coguntur,
 quî fieri potest, vt in frigidissimis specubus &
 cauernis quinque continuos menses perdurent,
 & non resoluantur in aquam, vt fit cum infrigi-
 dantur in aëre? tum, quia non videtur posse in
 cauernis illis contineri tot vapores, qui sine no-
 ua continuâque generatione aliorum possint
 Nilum ingentem omnino fluuium, & ad 18. cu-
 bitus Ægyptum inundantem augere. Nec vide-
 mus in media aëris regione nubes ad maximam
 amplitudinem, & simul etiam profunditatem,
 ad quam Nili cauernæ nullam videntur habere
 proportionem, vt. cap. 17. constabit, in aquam &
 pluuias resolutas posse absque continua ascen-
 sione nouorum vaporum agros inundare ad
 paucissima miliaria, & exiguam altitudinem.
 adeoque

adeoque magis, si vera sit sententia Aristotelis lib. 2. de generat. tex. 37. ad efficiendam guttam vnam aquæ, requiri aërem in decupla proportione maiorem. qua etiam de re infra. tum, quia cum Sol bis accedat ad Æthiopes, bisque singulis annis ab eis recedat, Nilus etiam bis quotannis inundaret Sed responder Comes, id futurum fuisse, si Sol in Capricorno ita distaret à Nili fontibus, sicut distat in Cancro; at cum in Capricorno non distet nisi ad 15. gradus in Cancro autem 35. non mirum si Sole posito in Capricorno, non concresecant vapores, vt faciunt in æstiuo Solstitio Sole in Cancro.

Sed huic responsioni officere videtur, primò quidem, quia eodem tempore quo augetur Nilus, crescit etiam Niger, ex Plinio lib. 5. cap. 8. cuius fontes sunt penè sub Æquinoctiali: quare cum Sol æquè ab illius fontibus distet in Tropico Capricorni, & in Solstitio æstiuo, bis in eo saltem accideret incrementum. deinde verò, quia etiam si Sole existente in Capricorno non tantum Nilus cresceret, quantum cum Sol est in Cancro, deberet tamen crescere secundum proportionem, præsertim cum crescat etiam Sole in Leone, vbi non adeò distat.

Ad argumentum verò de limo respondeo, omnes fluuios & torrentes, qui è montibus descendunt, maximè si inundent, secum limum deferre: tenuiores namque partes terræ commiscentur aquæ, & cum ea defluunt. Possètque Comes pari ratione probare, in iisdem Nili caue:nis esse acervos cadauerum bestiarum, cum hæc etiam Nilus

Nilus secum deferat. Quid? nonne etiam Strabone teste lib. 15. Hermus, Caystrus, Meandrus, & Caycus secum limum ferunt, cum eo adaugeant agros: nonne idem contingit Euphrati, ut docet M. Tullius lib. 2. de natura. Deorum, ob quam causam fertilem reddit Mesopotamiam in eam quasi novis agris quotannis illatis: Non igitur id peculiare est Nilo; quare etiam argumentum eius nullum est.

*An Nili augmentum sit ab Oceano
Atlantico?*

CAPUT XI.

AB Oceano Atlantico esse hoc incrementum plures sunt arbitrati, qui ab Etesis eo tempore flantibus altius extollatur, & Nilum ex eo habentem originem adaugeat. Ita sensit Euthymenes Massilensis, teste Plutarcho lib. 4. de placitis. c. 1. Galeno lib. de hist. Philosoph. & Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. dicens, se Atlanticum mare nauigasse, indeque Nilum fluere, cumque maiorem quandiu Etesis tempus obseruant; tunc enim euicitur mare instantibus ventis: cum autem quiescerint venti, & resederit pelagus, inde discedenti Nilo minorem vim esse. Idemque Aegyptiorum Sacerdotes senserunt apud Herodotum lib. 2. Diodorum Siculum lib. 1. & Pierium Valerianum lib. 48. cap. 1. & refer

refertur eadem sententia à Lucan. dū canit lib. 10.

*Rumor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
Exundante procul violentum erum pere Nilum,
Æquoreisq; sales longo mitescere tractu.*

Et redditur verisimilis ex eo, quòd Nilus visus sit aliquando marinam aquam adduxisse. Verùm neque hæc sententia nobis probatur; tum, quia Etesiaë ferius spirant diebus 24. aut 25. quàm crescat Nilus, ex Aristotele, Plinio, & Columella, vt inferius ostendemus. Etesiaë igitur non sunt causa incrementi: tum, quia Nilus augetur etiam quotiescunq; à ventis agitabitur Oceanus Atlanticus, contra quàm accidat: tum, quia Nili fontes non sunt in littore Oceani Atlantici, aut alterius, vt se vidisse fingit Euthymenes, cum iam nimis nota sint Africa littora, sed in altissimis Æthiopiæ montibus, vt superius docuimus, quòd mare non potest ascendere: tum, vt argumentatur Aristoteles lib. 1. Meteor. sum. 4. c. 1. & lib. de plantis. c. 1. ceterique Peripatetici, & Gregorius Nyssenus in Hexam. fontes & flumina fiunt ex densato à frigore vapore in terræ specubus, non à mari. Si enim aqua generari potest in aëre ex vaporibus eleuatis actione Solis ad mediam regionem, ibique densatis à frigore, cur non idem fieri possit in cauernis montium vaporibus eleuatis ex inferiore parte, aut intrusis, ibique ad fornicem aut latera cauernarum refrigeratis? Idemque conuincit experientia: nam si cum ferri fossoribus cauernas & specus ingrediaris, tactu & oculis ipsis cognosces latera & fornices aquam stillare scaturientium fontium materiam & initium. Nec mirum:

H

quem

Seneca
lib. 4.
nat. 99. c.
2. ex
Theophrasto.

quemadmodum. n. (inquit Nyssen. loco cit.) ex im-
 brium guttis collecta aqua torrentes nascuntur, licet gut-
 tas ipsas separatim aspiciens singulas per se pusillum
 quiddam, & pro nihilo habendum existimes; sic & hu-
 moris sensim è terra manantis copia multis fluentis co-
 actis oriuntur flumina. Quare etiam scripsit Ascle-
 piodorus, Philippum Macedonum Regem plures
 rei metallicæ gnaros demisisse in vetus ac de-
 fertum metallum, vt eius scrutarentur venas, an
 auaritia aliquid posteris reliquisset, multisque
 diebus lustrato accensis lucernis toto specu, re-
 tulisse, vidisse se solum magnos fluuios, & im-
 mania inertium aquarum receptacula. Hoc idem
 colligi potest ex analogia lacrymarum. quemad-
 modum enim lacrymæ in oculi angulo lacry-
 mali gignuntur ex spiritu, qui sensu rei tristis vt
 plurimum compressus liquitur, & in aquam di-
 stillat; ita omnino putandum est fieri in fontium
 & fluminum generatione. Afferri ad hoc idem
 explicandum ac probandum potest similitudo
 aquæ alambico à pharmacopolis ex rebus humi-
 dis resolutæ, allata ad hoc idem propositum ab
 Auerroë in Meteor. Sed non immoramur, quòd
 euidenter id demonstrari possit ex natura & æ-
 quilibrio aquæ; & duo tamquam omnino in-
 dubitata suppono. Primum est. Vt flumen de-
 fluat, necesse esse, vt habeat originem seu princi-
 pium altius sine: & vt omittam testimonium
 Aristotelis lib. 1. Meteor. sum. 1. c. 1. Archimedis,
 & aliorum, id ratio conuincit. Aqua enim, vel
 mouetur motu recto, vel circulari; si primû, aut
 locus in quem fluuius labitur, est decliuus, & ha-
 beo intentum; id enim nobis dari petebamus

Flumina
 nō posse
 oriri im-
 mediatè
 à mari,
 sed ex
 montiū
 cauernis
 liquētib
 vaporib.

in supposito; aut accliuus, & tunc fluuius ascenderet contra naturam aquæ, quippe quæ sit grauis, cuius est naturaliter descendere, non autem ascendere rei leuis proprium: aut denique planus; quo dato aqua contra naturam grauis naturaliter ascenderet;

quod ita colligo.

Sit cæli superficies spherica. A

B. C. centrum

mundi D. origo

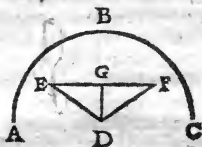
fluminis E. finis

F. ita vt aqua ab

E. fluat per G ad

F. cùm igitur linea ducta à centro D. ad F. sit

longior, quàm quæ ab eodem D. ad G. necesse est fieri aquam factam fuisse viciniorẽ cæli superficiesi A. B. C. & remotiorẽ à centro D. quare fluens à puncto G. ad F. contra naturam grauis ascendet. Ne igitur cogatur aqua fluminis contra suam naturam ascendere, necesse est, vt fluat ab E. versùs D. Sin autem dicatur secundum, nempe aquam moueri circulariter super terræ superficiem, pessimè dicetur, cùm qualitas motiua aquæ sit grauitas, quæ deorsum rectà impellit, vt quotidiana experientia docet, vt omittamus Aristotelem lib. 1. cæli. tex. 7. & seq. Necessariò igitur sequitur verum esse quod supponebamus, vt flumen fluat, exigere principium altius sine: imò eo altius, quo longius fluit; in magna distantia enim exigua decliuitas paulatim redditur inutilis. Ideòque scripsit Leo Baptista Albertus lib. 10. Archit. c. 7. ex Geometris esse necesse

cesse, vt commodè aqua fluere possit, vt singulis octo stadiis locus sit vno pede depressior.

Alterum, quod tanquam indubitatum suppono, est aquam maris sphericam esse, ideòque in æquilibrio; ita vt extrema maris superficies æquè distet à mundi centro; & non alicubi magis, alicubi minùs, contra naturam spherici. Atque vt omittam testimonium Archimedis libro de his quæ vesuntur in aquis proposit. 2. Ptolemæi in Almagesto dict. 2. c. 4. Plinij lib. 2. c. 65. & aliorum, id ratione naturali constat. Cùm enim omnes partes aquæ sint graues, necesse est, vt omnes ad mundi centrum tendât; ideòque sphericè circa centrum disponantur. vt etiam accidit terræ ob suam grauitatem; alioquin necessariò aliqua partes aquæ contra naturam grauis ascenderent, & in sublimi violenter confisterent, vt ex iam dictis deduci potest. Sed maioris perspicuitatis gratiâ afferatur demonstratio Aristotelis lib. 2. cæli. tex. 31. Sit

centrum mundi

A. ex quo ducantur

lineæ rectæ

AB. AC. quæ

deinde alia recta

coniungantur B

C. ducaturque

alia recta ab eodem

A. ad E. secans

in D. basim

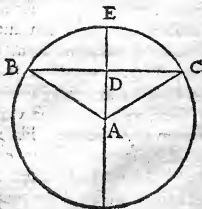
trianguli A.B.C.

ducaturque circumferentia

ab ipso B. ad C. per

E. tunc sic aqua sua natura

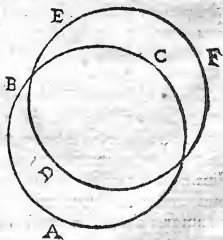
semper defluit ad loca

Et tunc sic aqua sua natura semper defluit ad loca

ca magis concaua & depressiora, seu mundi centro A. propinquiora, vt est D. respectu locorum B. & C. quia A D. minor est linea, quàm sint A B. & A C. aqua igitur defluet ex B. vel ex C. ad D. donec æquetur ad E. qui locus non est decliuor, quàm sit B. & C. solùm igitur manebit aqua, & quiescet circa B. E. C. loca æquidistantia à centro mundi A. quare eius superficies erit etiam sphærica vti linea B. E. C. Quam rem optassem diligenter expensam à Paulo Burgensi in cap. I. Gen. Melchiore Cano, Ambr. Catherino, aliisque nobilibus Theologis, dum aquam altiorem esse terra, diuersùmque globum facere putauerunt, & consequenter aliud esse centrum aquæ à centro vniuersi, ideòque aquæ superficiem non æqualiter vbique distare à cẽtro mundi; eo quòd Deus die tertio dum terram discooperuit congregando aquas, eas fecerit terra eminentiores, eisque aliud centrum constituerit, & quasi aliam sphæram à sphæra terræ; vt. v. g. sit terra A. B. C. & aquæ sphæra D. E. F. non descendere verò, quia sicut propter bonum vniuersi contra suam peculiarem naturam ascendit ad impediendum vacuum; ita non descendit, ne inundando impediat præcipuum mun-

Aquæ & terræ vnus globus.

di finem, hominis conseruationem. Verùm, vt dixi, resaliter se habet. Cùm enim per congregationem aqua non mutauerit naturam, & inclinatio naturalis formam naturamque sequatur, ex Aristotele lib. 2. Phys. cùm antea inclinauerit ad centrum mundi salua consistentia terræ, necesse est etiam, vt nunc remotis impedimentis eodem inclinet. Nec valet quod de duplici appetitu dicunt: vt enim accurrat aqua contra suam naturam quoties est periculum vacui, non videmus tamen eandem refugere, quando est periculum operiendi partem terræ discoopertæ: sed potius ad eam inundandam diffluere, vt docent inundationes maris fluuiorumque in Holandia & Zelandia. quare gratis fingitur hic appetitus. Deinde verò, quia aqua vbique descendit respectu centri terræ & vniuersi, ad angulos rectos, non minùs quàm terra, ergo centrum illius idem erit cum centro vniuersi non minùs quàm terræ: & consequenter non efficiet sphæram distinctam. Tertiò, idem constat ex ecclipsi Lunæ; ex interpositione enim terræ & aquæ resultat umbra vnius tantùm figuræ circularis, non duplicis, vt necessariò eueniret si essent distinctæ sphæra. Quartò, si hæc duo infima elementa haberent sphæras & centra distincta, iam fluxus aquæ à mari, quo per aduersarios gignuntur flumina, esset contra naturam. iam enim transiret à sua sphæra ad sphæram terræ, elongareturque à centro illius, & ad huius centrum approximaret. v. g. dum fluit in locum A. Quintò, in medio mari essemus viciniore cælo, quàm cùm degimus in terra, deoque nobis apparerent astra multo maiora. quod

quod tamen falsum est : nec vbiq̄ue hemisphæ-
rium perfectum apparet, cōtrā quā̄m ab Astro-
logis definiatur. Sextò denique, si aqua peculiā-
rem & distinctā sphæram constituit, vel singu-
la maria & lacus singulas sphæras constituunt, vt
vnam Mediterraneum, aliam Erythræum, vel
omnia simul vnam : non primum, vt experientia
docet, cū̄m Mediterraneum. v.g. magnam habeat
longitudinem, latitudinem autem exiguam, nec
iam maria omnia vnum haberent centrum, vt
statuunt aduersarij: non secundum, cū̄m in mul-
tos sinus à terra diuidantur, atque interfecentur,
ideóque non possint efficere vnam figuram sphæ-
ricam superiorem sphære terræ. Adde, ipsummet
Oceanum continere multas Insulas extra ipsum
prominentes. Ex quo manifestè constat, terram
esse altiorem mari; non autem mare altius terra.
Necesse est igitur dicere terram & aquam vnam
& eandem sphæram constituere, ideóque vtriuf-
que idem esse centrum magnitudinis, cū̄m vnus
sphære vnicum sit magnitudinis centrum, &
idem etiam centrum grauitatis; non quòd aqua
naturaliter debeat tendere in centrum ter-
ræ, cū̄m sit minùs grauis, vnde nisi aliter exigeret
ordo vniuersi ad bonum animantium terrestriū,
aqua terram inundaret, vt modò aër terram &
aquam circundat : sed quia æqualiter deberet
distare à centro, & esse terræ concentrica, licet
non esset in centro, terræ grauissimæ elementor-
um loco. Sicut cælum habet etiam pro centro,
centrum terræ & aquæ, quia ab eo æqualiter
distat.

Obiicienti verò primò D. Basilium Homil. 4.

in Hexam. asserere, experientia compertum esse mare Erythræum esse altius terra, respondeo nunquam id experientia constituisse, nec naturaliter vlla ratione id fieri posse, vt ex dictis atque dicendis constabit; graue enim deorsum tendat suæ naturæ relictum necesse est: Diuóque Basilio obiicimus D. Hieronymum in Psal. 32. & 135. Chrysof. Homil. 9. ad Pop. Antioch. & Damascenum lib. 2. de fide. cap. 9. & 10. qui nobiscum sentiunt. Potest tamen mare in aliquo æstu altiùs attolli peculiari aliquo littore, vt in Holandia & Zelandia vsus ipse docet, vbi incolæ prohibent aggeribus inundationes eius, ne sata & prata, quæ non longè distant, penitùs perdat, sed id minimè accidit in locis paulo remotioribus, cum inde flumina decurrant in mare, tamquam de pressiore locum.

Obiicienti secundò, Dauidem Psal. 103. videri contrarium scribere, verbis illis. *Supra montes stabunt aqua.* & *Terminum posuisti, quem non transgredientur, neque conuertentur operire terram;* respondemus cum Damasceno lib. 2. de fide. cap. 9. & 10. Iacobo de Valentia, & aliis, Prophetam agere de aquis initio suæ creationis, quasi vestibus operientibus terram, sed imperio diuinæ solius voluntatis in locis terræ humilioribus conclusis, vt magna ex parte terra emineret, & redderetur apta ad gignendas herbas & fruges ad animantium sustentationem. Ideóque *supra montes*, id est, terram, quæ iussu Dei exaggerata est in montes, vt in eius cauernis reciperetur aqua. *Stabunt*, id est, stabant aquæ; est enim futurum pro præterito, quo carent Hebræi. & subiungens quid

quid die tertio factum sit, dicit solo Dei iussu quasi increpatione terribili fugisse & recessisse aquas ad decliuora loca & cauernas terræ; ideòque cæpisse apparere editos montes, quasi ascendissent, & simul etiam depressos campos in loco humili, quasi descendissent, cum antea omnia aquis operirentur. Quare à Deo constitutos terminos, altioris scilicet littoris, aquæ non audebunt deinceps transgredi vi sua, & contra Dei voluntatem denuò operire terram. In institutione enim elementorum naturæ aquæ, vt pote graui, iudicidit Deus, vt semper descendat ad loca decliuora. Quare Prophetæ locus aduersariis nullo modo fauet.

Obiicienti tertio, esse naturale guttæ aquæ suscipere figuram sphericam: ergo etiam tota aqua habebit peculiarem sphericam figuram; respondemus primò, experientia constare, id non conuenire aquæ in maiori quantitate. v. g. fluminibus & lacubus, ideo si ex gutta aduersarij probât figuram circularem aquæ, oppositum probamus nos ex fluminibus. Respondeo secundò, in gutta id fieri, tum, quia minorem habet grauitatem quàm appetitum ad sui conseruationem, quæ in vnione consistit. & quia vnio circularis est maxima, ideo gutta sumit per accidens figuram sphericam. quæ ratio cessat in maiori quantitate. tum ex Alberto lib. 2. Meteor. tr. 1. c. 23. quia omnes eius partes æquè graues æquè festinant descendere ad centrum linea breuissima. Vt igitur rem concludam; aquæ elementum constituit vnâ spheram cum terra, & ob id est in æquilibrio; cum in spherâ omnes lineæ rectæ ductæ à centro

Cur aquæ gutta sit figuræ sphericæ.

ad circumferentiam sint æquales, vt patet ex definitione circuli, & sphaeræ Euclidis lib. 1. & 11. ideo nulla pars superficiei maris erit altior altera: cùm id dicatur altius altero, à quo lineæ vsque ad centrum ductæ sunt longiores, quia cùm sit vicinius cælo, remotius est à centro, quàm illæ lineæ, quæ ab alia re ad idem centrum ducuntur.

His duobus suppositis sic argumentor. Fons & origo fluminum est altior sine ex primo supposito. finis est altior mari in quod flumen influit, vel saltem non depressior, aliter enim mare in flumen influeret, retróque flumina fluere, & non in mare; ergo origo & fons fluminum est altior mari in quod influit. At nullibi mare eminentius aut altius est ea parte in quam influit flumen, cùm in figura sphaerica, qualis est superficies maris, vna pars non sit altior altera, circumferentia vbi-que æqualiter distante à centro, ex secundo supposito: ergo mare vbi-que depressius est, eoque magis quo flumen longius fluit. v.g. Nili origine & fonte ad minimum quatuor stadiis & quingentis pedibus, quippe cùm Nilus, vt libro 1. diximus, ad minimum fluat vigintiquatuor stadiorum millibus, non numeratis sinuosis & magnis eius flexibus. Non igitur Nilus, aut vlla alia flumina originem habent à mari, ne tam sublimè contra naturam grauis aqua cogatur ad fontem & fluminis originem ascendere.

Huic euidenti argumento conatus est respondere Scaliger exerc. 46. negauitque sequi quod contendimus, eo quòd pars superior aquæ propellat inferiorem, vnde fit, vt vbi in mari sunt specus & meatus, protrudatur pars inferior à superiore

periore superincumbente; ideóque non naturaliter, vt demonstrat argumentum, sed vi aquam eleuari supra terram, & efficere fontes initia fluminum.

Verùm hæc responsio insolubiles difficultates patitur. Primò enim falsissimum est, elementa in propriis locis grauitare, & consequenter partem superiorem aquæ protrudere inferiorem, vt probat Syrianus, & Ptolemæus apud Simplicium lib. 4. de cælo. tex. 16. ex vrinatoribus ac natantibus, qui in profundo maris non maius onus sentiunt superincumbens humeris, quàm cum sub ipsa tantùm aquæ superficie natant. Idem experiuntur omnes quotidie cum hauriunt aquam è puteis: vas enim aqua plenum non magis grauitat altè in aquam demersum, quàm immediatè sub superficie. quod etiam de aliis elementis docet Themistius apud Aueroëin lib. 4. de cælo. tex. 30. Simplicius lib. 4. de cælo. c. 16. Syrianus & alij, quicquid opinatus sit Petrus de Abano differentia 14. Idemque conuincit ratio: nulla enim datur causa ob quam elementa in propriis sphaeris graitent, aut leuent, cum elementa non moueantur, nisi vt suum assequantur locum. At in sua sphaera iam habent: non est igitur cur moueri debeant. Quòd si Aristoteles lib. 2. de cælo. tex. 29. 30. 39. & Sect. 10. Probl. 45. & Sect. 25. Probl. 23. aliter sentire videtur de aëre, respondet D. Thomas, eum de aëre mixto vaporibus aqueis, aut Topicè fuisse locutum. Sicut etiam ob eandem aqueam humiditatem animalis vox descendit, potiùs quàm ascendat: & ex eius ad terram repercussione fit etiam magis audibilis deorsum,

quàm

Elemēta
in pro-
priis
sphaeris
non gra-
uitare,
aut leui-
tare.

quàm sursum, vbi vox ob aëris immensitatem euanescit. Eadèmq; causa assignanda est quæstio cur, qui in cubiculo sunt exaudiant colloquētes in via, hi verò non audiant confabulantes in cubiculo? Nec Ptolemæus, Themistius, & alij Aristoteli concedunt vtrem aëre inflatum esse maioris ponderis quàm vacuum, si aëre puro, non vaporibus mixto, vt est spiritus & anhelitus animalis, impleatur, aut ob frigiditatem vtris partes aëris in aquam non concrecant, dum impletur. Quare neque nos sub dio & aperto cælo cum totus aër in nos incumbit, maius pondus sentimus, quàm cum paruo in cubiculo inclusi sumus, vbi exiguo aëri subiicimur. At, inquires, lignum centum librarum, & plumbum librarum decem decidentia quamdiu sunt in aëre, velocius mouetur lignum, quàm plumbum, cum autem impingunt in aquam, lignum supernatat, plumbum verò descendit. Quod accidit, ex Aristotele, quia aër in ligno in propria sphaera grauitabat. Respondeo, plumbum in aquam mergitur, non trabs, non quòd aër grauitet in aëre, & non in aqua, sed quia elementa grauià in plumbo magis superant leuià in plumbo, quàm in ligno: nam aqua, quæ est in trabe, in aqua neque trahit sursum, neque deorsum, terra trahit deorsum, aër & ignis sursum: & quia plus est aëris, & ignis in trabe quàm terræ, nō mergitur. In plumbo autem quia est plus terræ, quàm ignis & aëris, mergitur. In aëre verò etiam trabs fertur deorsù, quia aër nec mouet sursum, nec deorsum, ignis rapit sursum, terra & aqua pertrahūt deorsum, & quia plus habet terræ & aquæ quàm ignis solius,

moue

mouetur deorsum. Et licet proportione partium plumbum plus habeat terræ & aquæ respectu ignis, quàm magna trabs, simpliciter tamen longè plus est terræ & aquæ in trabe, quàm in paruo plumbo, & ideo grauior, citiùsque mouetur. Vel certè aër in ligno sustentat, quia non vult descendere sub aquam, vnde ob hoc magna sustinet oneraria aëie autem, quia adhuc non mouebatur extra suam sphaeram, non resistebat elementis descendantibus, vt facit, cùm volunt illud extra suum locum abducere. In plumbo autem immerso non ita resistit, quia ob plumbi densitatem est admodum exiguus. Non igitur aqua, aut alia elementa in suis sphaeris grauitant, aut leuitant.

Secundò verò, quia aqua non potest altiùs ascendere, quàm descenderit, vt & communis sensus, & experientia, & ratio ipsa demonstrat, aliàs enim contra naturam grauium ascenderet. Estque Scaligero afferenda ratio, cur si id fiat in mari, non fiat etiam in puteis, ita vt immisso tubo prominente extra orificium putei, inferior pars aquæ non protrudatur à superincumbente superiore, ita vt absque ductorio fune, aut troclea, & sine vase, absque labore aquam hauriamus. Similique arte absque vllò negotio non possumus efficere fontes perennes altera tubi parte infixâ in inferiori parte vasis aqua repleti, vt superior aquæ pars inferiorem in eam tubi partem possit propellere; altera verò supereminente orificio vasis, & refundente eandem aquam in idem vas, vt iterum fluat.

Tertiò denique pugnancia loquitur Scaliger;

si enim superior pars elementi aquæ propellit
 suo pondere inferiorem, eamque cogit subire
 specus & cauernas, & eleuari in montibus ad
 fontium scaturigines fluminum principia, iam
 aqua vi sua naturali, non autem violenter ascen-
 det in montes; non igitur grauia naturaliter de-
 orsum, & leuia sursum ferentur, contra quam sta-
 tuat Aristoteles lib. 1. de cælo. tex. 9. 10. 11. & ali-
 bi sæpe, vel vni eidemque corpori simplici duo
 contrarij motus competent, contra eundem Ari-
 stot. ibid. & lib. 1. Meteor. c. 2. Conatus est etiam
 respondere Franciscus Valesius lib. de sacra Philo-
 sophia. c. 63. asserens, argumentum omnino con-
 uincere, si supponamus mare quiescere, ac perpe-
 tuò ventis agitari: ob id posse aquam in fundo
 maris protrudi in cauernas terræ, quæ deinde
 emergat in fontes, & efficiat fluminum principia.
 Sed haud melior est hæc Valesij responsio, quam
 fuerit Scaligeri. Illi enim obstant tum argumenta
 facta contra Scaligerum, quamuis enim agites
 aquam profundi putei, nunquam facies, vt per
 rubum sursum ad orificium ascendat: tum, quia
 aqua solùm tantùm ascendit quātùm descendit,
 mare autem non adeò æstuat, vt altissimos mon-
 tes transcendat, quod omnino oporteret, si flu-
 mina & fontes inde fluunt: tum, quia in fundo
 maris aut vix, aut ne vix quidem agitur aqua,
 vnde in tempestatibus pisces ima petūt, vt quie-
 scant, & agitationem vitent: tum, quia supposito
 moueri & agitari, cùm infiniti sint cauernarum
 recessus & anfractus, in ipso penè initio cauerna-
 rum motus omnis cessabit, & quiescet aqua: tum,
 quia si cauernæ. v. g. Medoaci excurrunt ab
 oriente

orientem in occidentem Solem, & ob motū maris Adriatici aquæ ascendunt in montes Euganeos ad orificium fontis, cum flabunt Etesia, aut Boreas, Africus, vel Libycus, Adriaticū mare in contrarium, aut certè in diuersa fluer; quare haud ampliùs poterunt aquæ propelli ad fontem; cessabit igitur Medoaci fluxus: aut certè pro diuersitate agitationis maris variabitur aquarū Medoaci copia & fluxus, quod tamen non sit. Itèmq; cum sæpe mare pariatur malaciam, vel certè non semper ibidem agitetur, non agitato mari ubi sunt specus initia fluminum, per Valesium flumina non fluent. quod repugnat quotidianæ experientiæ.

Frustra denique tentauit argumentum soluere Plato in Phædone in fin. Plinius lib. 2. cap. 56. & D. Basilius Homil. 4. in Hexamer. dicentes, oriri quidem flumina è Tartaro, aut mari, sed spiritu flatūve interiùs mouente aquam sursum impelli ad scaturiginem: tum, quia quæ disputat Aristoteles lib. 2. Meteor. de fluxu fluminum è Tartaro fluctuante, valent etiam contra huiusmodi flatus impulsū: tum, quia mirum videtur si ab hoc spiritu impelluntur aquæ, cur si ponatur fistula, quæ ex fundo maris superemineat, similis spiritus non impellat etiam aquam sursum, vel si scopulum excaues vsque ad fundum maris, vel fodias puteum, non statim oriatur flumen. tum, quia si fontes à spiritu fiunt, aprica & calidiora loca aquis maximè abundarent, & egerent frigidiora. Cum enim spiritus à calore Solis fiant, vt constat ex Aristotele lib. 1. Meteor. sum. 3. c. 1. & lib. 2. sum. 2. c. 2. & Sect. 26. Probl. 12. 13. 14. etiam
actione

actione Solis auferentur. & tamen, vt notat D. Gregorius Nyffenus in Hexam. & alij, loca Septentrioni proxima & frigidiora aquis magis abundant. Signum est igitur frigiditatem, & non exhalationem seu spiritum esse fontium & fluminum efficientem causam: tum, quia si aqua à spiritu impulsà à mari ascenderet ad fontem, non solùm teperet, verùm etiam vehementer caleret, & ferueret, vti euenit aquis thermalibus Aponitanis S. Helenæ, & aliis in agro Patauino subterraneis ignibus calefactis. Si enim ille spiritus sit remissè calidus in egressu è cauernis, non habebit tantam vim, vt possit aquas per se graues sursum euehere.

Accedit (vt nihil dicam de frigidis cauernarum lateribus, ac fornice) aquas sua frigiditate debere impetum sese efferentium exhalationum retundere, & potiùs eas secum trahere, quàm ab ipsis impelli & trahi. Nam etiam exhalatio materia ventorum frigefacta à media aëris regione deorsum fertur, nedum euehit vlteriùs sursum aliud seipsa grauius. tum, quia in mari prehenderentur ex retortis aquis, & vorticibus hiatus & loca, vbi aquæ cauernas montium subirent, vt accidit Scyllæ & Charybdi, sicut disputat Aristoteles Sect. 2 3. Probl. 5. Danubio, & aliis fluminibus. tum, quia æstate auferentur flumina, cum ob calorem vehementiorem Solis huiusmodi flatus & spiritus subterranei roborari & multiplicari debeant: eadèmq; vicissitudo prehenderetur in reliquo anni spatio pro varietate temporum. tum, quia hic spiritus prehenderetur ex ebullitione etiam in mari, ipsique fon

fontes in ampullas surgerent, vt accidit in dolio musti, quod non videmus. tum, quia ille spiritus & exhalatio cum aqua eructaret quicquid in fundo maris adesset prope cauernas fluminum principia, non secus atque fiat in fonte Marfyæ; de quo Plinius lib. 1. cap. 2. tum, quia aqua fontium & fluminum esset salsa, quippe quæ ex falso mari à spiritu impellatur. Dices percolari nõ secus ac si demittas obturatum figulinum vas nouum in fundum maris, quod repletur aqua dulci. Sed huic rei obstat, tum, quia retundetur imperus spiritus impellentis sursum aquas ex opinione aduersariorum: tum, quia meatibus paulatim patefactis humor falsus falsugine sua fontis aquas omnes inficeret, iuxta doctrinam Aristotelis, dum Sect. 23. Probl. 37. quærit, cur si quis fodiat in littore maris, prius aqua dulcis emanet, mox salsa efficiatur? & ex iam relicta falsedine in cauernis meatus essent falsi, cum ea sit aquæ natura, vt faciliè saporem contrahat terræ, quam lambit, vt docet Plato in Phædone; Aristoteles lib. 2. Meteor. Plinius lib. 31. cap. 4. Vitruuius lib. 8. c. 4. & constat experientia aquarum sulphurearum, & fluminis Himeræ in Sicilia, quod à fonte progressum bipartito alueo diuiditur, & ramus ille qui versùs Ennam profluit per terram dulcem, dulcis est, alter, qui per terram ex qua foditur sal, decurrit, falsus est, vnde iam mutato nomine Salsa dicitur. quare omnes fontes veherent aquam falsam. Tum denique, quia fontes & flumina, præsertim maxima, potiùs in planitie, quàm in montibus orientur;

quippe quæ minùs à mari, ex quo per aduerfarios fluunt, remota, & fpiritus vberior futurus fit, & impetus vehementior, nec adeò fublimè cogatur euehere àquam. At accidit oppofitum, vt præter Aristotelem docet experientia: Indus enim è Caucafo, Tanais in Sarmatia è Riffeo, Araxas è Periarde in Armenia, Padus in Alpibus Italiae è Vefuuio, Danubius in Germania ex Arnobia, Rhenus, Rhodanus & Ifara ex Alpiù iugo fluunt, idémque de cæteris, quæ tantùm è magnis montibus oriuntur: eo quòd in his folùm magni fpecus effe poffint, in quibus copiofus vapor in aquam concrefcatur. Quòd fi Pyramus ex planitie fluere videtur, id euenit quòd in Tauri cauernis concretus vapor in aquam ibi primùm exitum nancifcatur: vt etiam idem accidere vidi in agro Veronenfi prope Montorium in villa, quæ Scali-gerorum Principum fuerat, magno impetu erumpentibus in planitie: fed in Alpibus genitis aquis adeò copiofis, vt triplicem alueum repleant, quorum vnus Veronam ducitur, alter ad oppidum S. Martini, & tertius irrigandis agris vfque ad Athesim deferuit ciuibus: adeò vt, fi in vnam aquæ omnes fimul confluant, non exiguum fint effecturæ flumen. Neceffe eft igitur vt concludamus cum Aristotele lib. 1. Meteor. fum. 4. c. 1. & lib. de plantis. c. 1. Plutarcho in Æmilio, Auerroë in Meteoris, & ibidem Alexandro, Philofoño, Olympiodoro, Buccaferro, Vicomercaro, Gabriele Falopio lib. de aquis medic. c. 3. Agricola lib. de his quæ fluunt è terra, Gregor. Nyffeno in Hexam. cæterisque Peripateticis; quicquid in
contra

contrarium senserit Homerus lib. 21. Iliad. dum ait;

——— *profundi magna potentia Oceani,*

Ex quo omnes fluij, & totum mare,

Et omnes fontes, & putei alti fluunt.

quem sequuti sunt Lucretius lib. 6. Seneca lib. 3. nat. qq. c. 15. Plinius lib. 2. c. 65. Philo lib. de Opificio mundi, Albertus lib. 2. Meteor. tr. 2. c. 11. Iandunus tr. 4. c. 1. Scaliger, & Valesius locis citatis, & Andreas Baccius lib. 1. de aquis. c. 4. & 5. non posse flumina per terræ cuniculos è mari prouenire: sed inde tantum fieri quòd vapor, vt Pontani in Meteoris verbis vtar,

——— *montana rigens vt frigora sensit,*

In stillas abit, & longo fluit agmine multus

Desuper ima petens, donec iam viribus auctis

Erumpit vallo, atq; in campos turgidus exit.

Quòd si primò obiicias. Cùm æstate cauernæ in quibus, ex Aristotele, vapores coguntur in aquam, sint frigidiores, fontes & flumina magis tunc aquis abundarent, & tamen accidit oppositum. Respondeo, id omnino futurum fuisse, si cætera essent paria, at secus res se habet, tum, quia in æstate imbres, quibus valdè augentur flumina, rariùs fiunt, quàm in hyeme: tum, quia æstate vehementi actione Solis multi resoluuntur vapores, vnde etiam fit, vt tunc in média aëris regione pluuiæ rariùs fiant, quàm hyeme.

Si secundò obiicias, Eccl. c. 1. omnia flumina oriri à mari, ideo mare non redundare, licèt in illud influant flumina. Respondeo primò, torrentes intelligi, qui fiunt ex vaporibus in pluuiam

denfatis, à mari præcipuè eleuatis, & in mare decurrunt; vnde redeunt ad principium à quo prodierunt. Explicatio hæc authorem habet D. Hieronymum in Commentariis secundùm moralem sensum, vbi dictum illud accommodat hominibus, notatque dici torrentes, & non flumina, eo quòd citò prætereant, sicut torrentes citò deficiunt. Eodèmq; modo Septuaginta non flumina, sed torrentes sunt interpretati. Authorem item Olympiodorum, qui vt præcipuam secundùm litteram præsentis loci intelligentiam ponit: atque ad hoc idem propositum adducit illud Amos Prophetae c. 5. *Qui vocat aquas maris, & effundit super faciem terra.* Loquitur enim de pluuia, teste etiam D. Hieronymo, & Gregor. Nysseno in Hexam. post medium. Ideo etiam præmisit Propheta: *Facientem Arcturum & Orionem, & conuertentem in mane tenebras, & diem in noctem mutantem.* Sunt enim stellæ, quæ solent pluias gignere. Quare de Orione dixit Aristoteles lib. 2. Meteor. sum. 1. c. 2. *Incertus autem & molestus Orion esse videtur, & occumbens, & oriens; quia in transmutatione temporis accidit occasus & ortus, astate, aut hyeme.* & Virgilius lib. 1. Æneid.

Cum subito assurgens fluctuo nimbosus Orion,
& lib. 4. Æneid.

Dum pelago desatit hyems, & aquosus Orion.
& de Arcturo idem lib. 1. Æneid.

Arcturum, pluuia scq; Hyadas, geminosq; Triones,

& in Rudente Plaurus eundem Arcturum ita loquentem facit.

Increpui

Increpui hybernū, & fluctus monti maritimos.

& Plinius lib. 18. c. 28. de ambobus, & simul de Hædis. *Hæc* (ait, tempestates, grandines, procellæ) *ab horridis syderibus exeunt, ut sapius acrimus, veluti Arcturo, Orione, Hædis.* Videndus hac eadem de re Columella lib. 2. c. 4. Respondeo secundò, posse pariter intelligi flumina ipsa, quæ non immèdiatè, sed mediatè exeant à mari, eo quòd vapores, qui intra terræ cauernas in aquam distillant, & fontes ac flumina efficiunt, eleuantur ab aqua, quæ vel ex mari in imas cauernas penetrat, & actione Solis versa in vapores ad fornices & latera cauernarum ascendit, ibique agentè frigore iterum in aquæ formam transit: vel à mari eleuati in cauernas terræ propelluntur. Quò fit, teste etiam Aristotele lib. 2. Meteor. c. 2. & Lucretio lib. 6. vt mare non redundet, quia non maior vis aquarum id ingrediatur, quàm ex eo actione Solis mediis vaporibus fit eleuata, & frigoris vi, aut mediæ aëris regionis in pluias, aut montium cauernarum, ex quibus flumina oriuntur, in stillas abierit. Quod autem initio capitis dicebatur, visum aliquando Nilum aquam marinam detulisse; existimamus primò fabulam esse non ab similem multis aliis, quæ de aquis referuntur. v.g. quod ab eodem Euthymene Massiliensi cum quo hoc capite disputamus, asseritur Atlanticum mare esse dulce, ita. n: ait apud Senecam lib. 3. nat. qq. c. 2. Sed dato id aliquando visum, non insolubilem habet difficultatem, quamuis Nilus originem non habeat à mari. Etenim non omnis

Salsedinis natura.

de quo supra, & flumen apud portas Caspias, cuius summa densantur in salem, amne reliquo veluti sub gelu fluente, & apud Bactros Ochus & Oxis salisamenta deferentes, ex Plinio lib. 31. c. 7. aquæ thermales, quæ continent salem, ut aquæ balnei Aponitani in agro Parauino, balnei montis Catini in agro Pistoriensi, fons falsus in Prouincia Narbonensi, ipsis marinis aquis salstior, ex Pomponio Mela lib. 2. c. 5. alius in agro Volaterrano, ex Falopio lib. de aquis thermalibus. c. 8. & alij ex Plinio lib. 31. c. 7. putei salis in agro Placentino; sal fossilis apud Halam in Comitatu Tirolis; item sal croceus translucidus & odoratissimus effossus in Cappadocia, & qui in Oromeno Indiæ monte, & Egelastæ in Hispaniâ citeriori, ex Plinio loco cit. & qui, eodem teste, fit ex carbone & lignis, alijque plures, de quibus Galenus lib. 11. simpl. medic. fac. essent etiam à mari: ut omittam aquas pluias salas, quæ in Bosphoro ter frumenta consumpserunt, ex Plinio lib. 31. c. 4. & Georgio Agricola lib. 3. de his, quæ è terra fluxerunt. Respondeo igitur ex Aristotele lib. de sensu & sens. c. 4. Plinio & Galeno locis cit. & Falopio lib. de aquis therm. c. 11. non solum in mari falsedinem fieri, verum etiam in lacubus, fluminibus, & terra, ex admixtione scilicet partium terrestrium adustarum cum humido aqueo. Vnde Aristoteles Sect. 23. Probl. 30. hanc vult esse causam, cur superiores partes aquarum putealium sint magis salas, quam inferiores, & Plutarchus lib. de causis nat. c. 9. cum Plinio lib. 31. c. 4. ut æstate mare sit magis salsum, & amarum quam hyeme:

hyeme : & Galenus , vt ex Tragasio lacu, & Plinius loco cit. c. 7. vt circa Memphim æstate colligatur sal, aquis æstu Solis absumptis & concretis. Notauit autem idem Plinius loco cit. & ante eum Theophrastus lib. 2. c. 7. & 8. & lib. 6. c. 14. de causis plant. omnem locum, in quo reperitur sal, sterilem esse , nihilque gignere. Sed cur , inquires? Causæ petendæ sunt ex Theophrasto loc. cit. qui quærens cur in plantis sapes omnes præter salsum reperiantur? respondet, id fieri, tum, quia falso ita terræ & germinum vires erodit, vt impediatur generationis & nutritionis facultas, vnde pisces, & quæ in mari nascuntur, non sine dulcedine aut aliorum saporum qualitate proueniunt. tum, quia humor salus ob pondus non possit à Sole aut calore attrahi, sed solum quod dulce est & leue, vt patet ex mari: cibo igitur minus idoneus est, ideòque à nulla planta hauritur; non enim posset illum sursum eleuare, & crescere. tum, quia talis humor nullam alterationem, aut putredinem in plantis necessariam facillè capit. Vnde experientia constat, si lignum marinam, aut salitam aquam imbiberit, igne comburi non posse. Hinc fit, vt si aliquibus plantis aliqua falso acciderit, vt contingit ciceri, natura illam, vt pote alienam, ad putamen & partes exteriores transmittat, vt fructus interior incolumis custodiatur. Quod igitur causa est cæteris ne generentur, idem nihil ex se generare posse ratio demonstrat. Sed ad rem nostram redeo. Non est igitur mirum, si vapor, aut humor adustus, Solisque radiis perpetuò tostus in arenis & lacibus Ægypti,

& Æthiopiæ fuerit falsedinis causa; cum Ægyptus plurimum roris habeat, qui matutino tempore arenis infidens, ac eis sese miscens, Solis deinde calore in salem concrefcit. In quam etiam causam referenda est amaritudo fontium, qui inter mare Erythræum & Nilum interiacent; & nitrosa illa aquarum infectio puteorum in Arabia Mechæ, ut notauit Georgius Agricola lib. 1. de nat. eorum, quæ fluxerunt è terra. Fieri igitur potuit, ut Nilus aliquando sit falso infectus succo ob adustos vapores, vel rorem copiosiore, aut alium humorem in salem concretum; unde Carhis Arabiæ oppido muros domosque conficiunt massis salis: & Ptolemæus, cum circa Pelusium castra haberet, magnas salis glebas adinuenit, quo etiam exemplo postea inter Ægyptum & Arabiam etiam squalentibus locis cœptus est inueniri detractis arenis. Circa Hammonis Oraculum Cyrenaici quoque tractus nobilitantur Hammoniaco, & ipso; quia sub arenis inueniatur, appellato, ex Plinio lib. 31. c. 7. vel ob falsas & amaras pluias corruptus; ter enim magna Ægypti pestilentia falsas pluias cecidisse scribit idem Plinius lib. 31. cap. 4. & fauet, quod litteris mandauit Athenæus lib. 2. c. 2. ob siccitatem circa Nilum aliquando aquam venenatam fluxisse, cuiusque potu periisse multos. Ex his igitur causis videri aliquando potuit Nilus aquam marinam detulisse.

*An incrementum Nili fiat ab aliquatis
niuibus in Æthiopia?*

CAPVT XII.

ELEBRIS fuit opinio, Nilum augeri ab aliquatis niuibus in montibus Æthiopiæ. Authores habuit Sophocle, Anaxagoram, ex Galeno lib. de hist. Philos. eiusque discipulum Euripidem in Helena, & Archelao, quam non improbabilem putat. Lucretius, sic canens extremo libro suæ Philosophiæ.

*Forsitan Æthiopum penitus de montibus altis
Crescit, ubi campos altas descendere ningues
Tabificis subigit radiis Sol omnia lustrans.*
Eandem sequutus est Statius lib. 4. Thebaidos ita scribens.

*Sic ubi se magnis refluxus suppressit in antris
Nilus, & Eoa liquentia pabula brume
Ore premit, fumant deserta gurgite valles,
Et patris undosi sonitus expectat hinc
Ægyptus, donec Phariis alimenta rogatus
Donet agris, magnamque inducat messibus annum.*
qui etiam lib. 8. de iisdem niuibus sub pruinae nomine differens canit.

*Qualis ubi auersi secretus pabula cæti
Nilus, & Eoas magno bibit ore pruinas,
Scindit fontis opes, septemq; patentibus aruis
In mare fert hyemes.*

Eandem sententiam verissimam putat Dio in

Epitome Seueri, quamuis non ab Æthiopia, sed ab Atlante deriuetur Nilum; Herodotus modestissimam arbitratur. Eius meminit Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. Diodorus Siculus lib. 1. Aristides in oratione Ægyptiaca, Lucanus lib. 10. Claudianus Epigr. de Nilo, Pomponius Mela lib. 1. c. 5. Author libri de Nilo, & ex recentioribus Pierius Valerianus lib. 34. c. de diluuiio Nili, Franciscus Patritius lib. 7. discuss. M. Antonius Sabellicus, Hieronymus Fracastorius tr. de Nilo, & Paulus Iouius.

Sed nobis sententia hæc non probatur, non quòd niues generari non possint in Æthiopia, vt putauit Proclus in Timæum Platonis, Diodorus, Seneca, Lucanus, Aristides, Author libri de Nilo, & Abulensis in Gen. cap. 2. q. 17. cùm experientia constet, id falsum esse, vt docent Abyssini, & Lusitani apud Paulum Iouium, & Ioannem Barrium in sua Asia lib. 10. dec. 1. cap. 1. idque confirmari potest ex Tacito, qui lib. 21. docet, Libanum montem haud multum ab Ægypto distantem in summis etiam caloribus niue esse cooperatum: sed quòd hæc sint magis versùs Tropicum hyemalem, quàm fontes Nili, vt scripsit oculatus testis Franciscus Alvarez in peregrinatione Æthiopica. cap. vlt. deinde, quia etiamsi essent vbi sunt fontes Nili, non tamen possent esse causa illius incrementi; multo enim citius à Sole liquefierent, nempe cùm à Capricorno progreditur ad Æquatorem; esset enim illis perpendicularis, & non cùm est in Cancro, quippe qui tunc sit remotissimus, & ex consequenti vigeat frigus & hyems

hyems in Æthiopiâ; quare tûc nix potiùs cadet, quàm liqueſcat. Confirmatur experientia, quia apud nos niues liqueſcût ingrediēte Sole ad minimum ſignum Tauri, cùm diſtat ad 50. gradus; ergo multo faciùs eodem tempore niues illæ liqueſcent in Æthiopia parum diſtantes. nullo igitur modo expectabunt Iunium, aut Iulium menſem *Quia* etiam, vt argumentatur Diodorus Siculus, ſi incrementum eſſet à niuibus, per id tempus inde ſpiraret ventus maximè frigidus, quod tamen falſum eſt. Adde ex Authore libri de Nilo, cû ex multa niue fiat exigua admodùm aqua, haud poſſe concipi, tantam ibi niuem reperiri, quæ liqueſcens ad eò Nilum augeat, vt Ægyptum inundet. Denique ex Ariſtotele libr. 2. Poſt. t. 24. Nilus fluit pleniffimus in fine Lunæ; at frigore concreta & congelata magis liqueſcût in plenilunio, cùm & noctes plenilunij ſint calidiores. Quare Ariſtoteles libr. 4. de part. anim. c. 5. *Echini* (inquit) *habent ſe in pleniluniis vberius, non quia per id tempus copioſius paſcantur, vt quidam putant, ſed quòd noctes tepidiores ſint propter Lunam pleniorẽ, calorem enim deſiderant, quando frigori patẽt, ut pote qua ſanguine carent. ex quo fit, vt eſtate potiùs ubique vigeant.* At fortè dicent aduerſarij, Nigrum Nili æmulum in eadem Africa eodem tempore creſcentem augeri à niuibus, quare etiam Nilum. Reſpondemus primò, etiam ſi concederemus Nigrum augeri niuibus, id tamen negaremus de Nilo, quia Niger vicinus eſt Atlanti, in quo, teſte Plinio, ſunt niues, ideòque cùm Solſtitio Atlanti Sol vicinus ſit, niues facilè liqueſcent; quod

de Nilo haud dici potest, cum Sol tunc maximè distet ab Æthiopia. Respondemus secundò, etià Nigrum ab aquis pluuiis, non à niuibus augeri, cum Nigri fontes parùm à Regno Goyano distet; à fontibus autem Nili gradibus quinque, vt Geographica Tabulæ docent.

*An incrementum Nili sit ab Etesis Nili
cursum inhibentibus?*

CAPVT XIII.

SENTENTIA fuit multorum veterum, ab Etesis aduersus Ægyptum resstantibus, suoque impetu Nili fluente retrò agentibus, sibique aquis inuicem occurrentibus, illis quidem supernè è fonte; his verò infernè Etesiarum flatu actis, & nequeuntibus propter eminentiores ripas fluminis se dilatare, Nilum tandem augeri & inundare Ægyptum. Refertur hæc opinio ab Herodoto lib. 2. Aristide in oratione Ægyptiaca, Ammiano Marcellino, Plinio, Lucano, & aliis. Authorem habuit Thaletem, teste Authore libri de Nilo, Seneca lib. 4. nat. qq. cap. 2. Plutarcho lib. 4. de plac. c. 2. Diodoro Siculo lib. 1. Laërtio in Thalete, Galeno lib. de hist. Philos. c. hac de re, & Fracastorio tr. de Nilo, qui eam quoque tribuit Eudeno. Sequutus est Thaletem Philo lib. 1. de vita Moysis, & Lucretius qui lib. 6. canit.

*Ut rigat Ægyptum medium per sæpe calorem,
 Aut quia sunt æstate Aquilones ostia contra
 Anni tempore eo, quo Etesia esse feruntur,
 Et contra fluvium flantes remorantur, & undas
 Cogentes rursus replent, coguntque manere.*

Eandem tandem tenuit Beda in lib. de natura rerum. cap. 43. eam tamen nos non probamus. Ut enim argumentatur Diodorus, Herodorus, Aristides, & Author lib. de Nilo, crescit Nilus non flantibus Etesis; non est igitur inde incrementum illius. Antecedens patet, tum, quia Etesia noctu non spirant, sed tantum interdiu, ex Aristotele lib. 2. Meteor. sum. 2. c. 2. & Plinio lib. 11. c. 47. cum tamen Nilus tunc ita magnus fluat, atque interdiu. tum, quia docet Plinius lib. 2. biduo post ortum Caniculæ Etesias flare, nempe 13. Kal. Augusti, cum, eodem teste, oriatur Canicula 15. Kal. eiusdem quod etiam confirmat Columel. lib. 11. c. 2. & Aristot. loco cit. asserens spirare post Canis ortum. At superius ostendimus, Nilum crescere circa initium Cancris, quod contingit die 22. Iunij; per dies igitur 24. aut 25. incrementum Nili anteuertit Etesias. Quod si dicant aduersarij cum Plinio incipere Luna noua post Solstitium; respondemus, id repugnare & authoribus cæteris, & experientia, cum sit obseruatum paulo post Solstitium incipere: deinde, etsi semel id contingeret, non accideret tamen singulis annis, ut prima Luna inciperet in fine Cancris, ut vult Lucanus, & alij, qui illud referunt in Etesias, quæ tantum 13. Kal. Augusti incipiunt. Accedit, quia si Nilus augetur ab Etesis inhibentibus fluminis

Etesia
quando
incipiât.

minis cursum, id eueniret pariter aliis Africae fluminibus, praesertim minoribus Nilo, quae à ventis facilius possunt cogi, cum eorum ostia sint etiam contra Etesias. Idemque eueniret Europae fluminibus contra Septentrionem labentibus non secus ac labitur Nilus. v.g. Sequanae, Rheno, Scheldae, Amasio, Albi, Oderae, Vistulae, & aliis praesertim Aquiloni proximioribus, quam sit Nilus, & tamen in eis nihil tale conspicimus. Addo, Nigrum eodem anni tempore crescere, cum tamen non habeat ostia eodem situ quo Nilus posita, cum defluat in Oceanum Occidentalem. Testantur quoque Plinius & Aristides, Etesias ut plurimum esse Zephyros spirantes ab Occidente non tam versus ostia Nili, quam versus Orientem, ideoque non posse inhibere illius cursum: & Seneca notauit non fieri maius incrementum, cum Etesiae flauere vehementius, nec minui, si lenius, contra quam omnino accideret, si ab eis pendere incrementum.

An Nilus crescat ob arenam congestam ab Etesias ad eius ostia?

CAPVT XIV.

SVNT qui ab arena ad Nili ostia congesta ab Etesias incrementum hoc esse velint, ideoque sic canit Lucretius lib. 6.

Est quoque vti possit magnus congestus arena

Fluctibus

*Fluctibus aduersis oppilare ostia contra,
Cum mare permotum ventus ruit intus arenam.*

*Quo sit uti pacto liber minus exitus amni,
Et procliuis item fiat minus impetus undis.*

Idem sensit etiam Strabo Fuldenfis in Gloss.ord. in c.8. Amos, Linconiensis & Ægidius lib.2. Post. c.24. & Isidorus Hispalensis lib. de Mundo. c.43. licet velit, Etesias spirare etiam mense Maio ab hora diei 6 ad 10. & sua simul violentia retardare Nili cursum, ut authores superioris sententiæ philosophabantur. Nos tamen id haud verum existimamus, tum, quia ex dictis citius augeatur Nilus, quam spirent Etesia: tum, quia id multo magis faceret Aquilo, qui è regione, & vehemētissimè spirat: tum, quia id fieret potius hyeme, quam in summa æstate, cum lenissimè spirant vēti Boreales: tum, quia prius cresceret ad ostia, quā in superioribus Æthiopiæ partibus, quod est à veritate alienum. Scribit enim Strabo lib.17. prius deprehendi incrementum in vrbe Elephantina (hæc est posita in Insula Elephantina tribus miliaribus infra nouissimum Cataractem, & quindecim supra Syenen, ex Plinio lib.5. c.9. eamque lib.2. c.73. dixerat ab Alexandria distare quinque stadiorum millibus) quam circa Memphim, & prius circa Philas, ut docet Seneca 4. nat. qq. c.2. Sunt verò Philæ, ex Seneca, Strabone, & Heliodoro lib.8. cōmunis Æthiopum & Ægyptiorum habitatio supra Insulam Elephantinam inter primum & secundum Cataractem viginti triū graduum altitudinis ab Æquinoctiali. Ex quo etiam patet, haud rectè scripsisse Paulum Orosiū lib.1. solūm

folùm in Ægypto Libyáque Nilum crefcere : tñ, quia fi ad oftia eius incrementi tempore bolidem demittamus, nullam prorfus arenarum molem feu aggeres reperiemus: tum denique, quia tunc inundatio efferet folùm infra Cataractas, quæ funt altiffimæ, vt non tantùm colligimus ex Nicephoro lib. 6. cap. 19. verùm etiam ex Strabone & Sececa lib. 4. nat. qq. cap. 2. *At ubi (inquit) scopulos verberavit, fumat; & illi non ex natura fua, fed ex iniuria loci color efi: Tandemque eluctatus obftantia, in vaftam altitudinem fubito deftitutus cadit, cum ingenti circumiacentium regionum ftrepitu, quem perferre gens ibi à Perfis collocata non potuit, obtufis affiduo fragore auribus; & ob hoc fedibus ad quietiora tranflatis: vt etiam idem Seneca fcripferat epift. 56. M. Tullius in Som. Scip. Macrobius ibid. lib. 2. cap. 4. Philoftratus lib. 6. vitæ Apollonij, Zezes, Ammianus Marcellinus, & alij, quos fequutus Italorum Poëtarum Princeps cecinit;*

Forfe fi come il Nil d'alto cadendo

Col gran fuono i mortai d'intorno afforda.

At falſum eſt folùm infra Caráctas Nilum crefcere, cùm augeatur etiam apud Philas, vt paulo antè diximus, & ſcribit etiam Odoardus Congenſis apud Philippum Pigafetam lib. 2. de Regno Congi. c. 10. Quòd ſi dicas adèò magnas eſſe hos arenarum cumulos ad oftia Nili, vt etiam ſupra Cataractas poſſint aquas retroagere, fabulam omnino conſinges: tunc enim Ægyptus non 16. vel 18. cubitis aquarum operiretur, ſed amplius ſexcentis, tumulíque arenarum adèò attollerentur extra ſuperficiem maris, vt montes etiam excede

excederent; & tamen ab initio mundi vsque ad hanc diem nemo mortalium hos arenæ cumulos vidit. Neceſſe eſt igitur, vt incrementum aliunde veniat.

An incrementum Nili fiat ab Eteſiis propellentibus in Æthiopiam nubes, quæ ibidem in aquam reſoluantur?

CAPVT XV.

ALII in Eteſias quidem Nili incrementum retulerunt, ſed quæ à Septentrione in Æthiopiam nubes propellerent, quibus in aquam reſolutis augeatur Nilus. Refertur hæc opinio à Plutarcho lib. de Iſide & Oliride, Lucano, Solino, Plinio, Pomponio Mela, Ammiano Marcellino, Ariſtide locis cit. & Pierio Valeriano lib. 46. c. 1. Fuit verò Democriti ex Galeno lib. de hiſt. Philoſoph. & Plutarcho lib. 4. de plac. quem ſequuti ſunt Iamblicus, Author libri de Nilo, Alexander Aphrodiſæus lib. 1. Meteorum, & Suidas, idque probabile putat Lucretius, dum ita lib. 6. canit,

*Fit quoque uti pluvia forſan magis ad caput eius
Tempore eo ſiant, quo Eteſia ſtabra Aquilonum
Nubila coniiciant, in eas tunc omnia partes
ſcilicet ad mediam regionem eiecta diei
Cum conuenerunt, ibi ad altos denique montes
Contuſæ nubes coguntur, vique premuntur.*

Sed non poſſum hanc ſententiam in eo probare,

K quòd

quòd affirmat pluuias, quibus Nilus crescit, fieri Etesiarum ope & auxilio ex Septentrione in Æthiopiam nubes propellentium: tum, quia iam ostendimus multo ferius Etesias flare, quàm au-geatur Nilus: tum, quia non repugnat eleuari vapores in Æthiopia imbrium materiam, etsi aliunde non deferantur: tum, quia videtur omnino difficile propelli posse in æstate Etesiarum flatu à Septentrione vapores humidos in Æthiopiam ad sexaginta quatuor stadiorum millia distantem, deuehendos per Zonam torridam, quam ita calidam credidit (vtri diximus lib. 1. c. 2.) Aristoteles lib. 2. Meteor. sum. 2. c. 2. Plinius lib. 2. c. 68. & alij, vt eis ob nimium calorem videretur inhabitabilis; quique lib. 1. sum. 2. c. 4. scripserit raro fieri Cometas intra Tropicos ob Solis, & astrorum motum non solum segregantem calidum, sed etiam disgregantem id quod consistit. vnde & lib. 2. ait, etsi à Polo Antartico spiraret ventus, sicut à Septentrione spirat Aquilo, non tamen ad nos vsque progredi posse; quemadmodum ne Aquilo quidem illuc pertingit, quippe qui nec per totam terram nostram habitabilem feratur: ideòque nec Austrum flare à Conuersione brumali, seu Tropico Capricorni, sed solum ab æstiuæ Conuersione. Ex quo loco aperte colligimus, librum de Nilo non esse Aristotelis, cum illi repugnet, neganti ne illuc quidem Aquilones, qui sunt vehementissimi, pertingere, aut ventos à Tropico Capricorni ad nos, qui non adeò à Tropico Cancri distamus, venire. Quare multo minus ex Aristotelis sententia à Septentrione
pro

propelli possunt ab Etesis nubes ad Capricornum, cum & distantia sit maior, & venti non vehementes. Accedit, eum librum non numerari à Laërtio inter Aristotelis opera. Videtur igitur verisimilius, librum illum esse Aristonis Andronici discipuli, cum quo Eudorus in contentionem venit ob librum de Nilo, ut testatur Strabo, sed ob vicinitatem vocis Aristotelis, & Aristonis, librariorum iniuria fuisse Aristoteli tributum, quod Aristoni fuerat adscribendum. At Pigafeta lib. 1. de Congi Regno. c. 2. scribit, experientia constare tunc temporis ab Etesis eò nubes propelli. Dicimus videri Pigafetam satis diuersè Etesias sumere, quam sumpserint antiqui. Nam per Etesias accipit ventos, qui mensè Aprili & sequentibus spirant, teste Heliodoro lib. 2. Æthiop. tantum à Conuersione æstiuæ versùs Tropicum Capricorni, non docet tamen esse Etesias, de quibus Aristoteles, Plinius, & alij asserunt flare post Canis ortum. Omitto eundem velle lib. 2. c. 10. pluuias incipere mensè Aprili, cum nondum spirent Etesis. Non est igitur Nili incrementum ab Etesis nubes in Æthiopiam propellentibus.

*An Nilus Solstitio crescat, quòd tunc sit hyems apud Antichthonas, unde oriatur & sub-
tus maria ad nos defluat?*

CAPVT XVI.

REFER T Diodorus Siculus lib. 1. sensisse quosdam, Nilum apud Antichthonas nobis à Meridie oppositos originem habere,

qui ubi subtus maria penetrarit, tandem è terris emergat in nostris oris: redundare autem æstate, quòd tunc sit hyems, vnde originem ducit, eamque opinionem probabilem existimat Pomponius Mela lib. 1. c. 5. Nobis verò sæcus videtur, si eam quo exposui modo, intelligamus. Eudoxus enim apud Plutarchum lib. 4. de placitis illam aliter explicat, facitque coincidere cum sequenti opinione vera. Improbatur igitur, tum, quia cum terra sit rotunda, vt probat Ptolemæus in Almag. d. 1. c. 4. Alphraganus diff. 3. Ioannes Regiomontanus lib. 1. concl. 2. Christophorus Clavius in c. 1. Sphæræ, aliique Mathematici, & docet ratio ipsa, cum omnes eius partes ob grauitatem contentur appropinquare centro; & Luna eclipsetur sphericè; & Sol citiùs oriatur Orientalibus, & non omnibus eodem tempore. Vnde fit, vt vna eademque eclipsis Lunæ nobis. v. g. appareat vna hora noctis, Orientalibus appareat hora tertia: quod sanè conuincit illis priùs factam fuisse diem & noctem, quod esse non posset, nisi terra esset rotunda; non potest flumen ex opposita parte ad nos fluere: is enim fluxus & motus super rotunda terræ superficie omninò esset frustra, cum non habeat quò tendat, cum circuli nulla sit diuersitatis ratio. Itémque grauitas eius motiua qualitas deorsum, & non in gyrum impellat, cum grauià omnià ad centrum tendant, ex Aristotele lib. 4. cæli. tex. 33. Non igitur nouas oras illustraturus elongabitur à cetro, vt in nostris terris emergat: tum, quia inter originem, & ostia Nili nullum intercedit mare: tum, quia hæc opinio

Terræ
rotundi-
tas.

nio sapit Tartarum Platonium, quod pluribus confutat Aristoteles lib. 1. & 2. Meteor. tum denique, quia & ubi sese sub terra & mari condat, & ubi iterum emergat, non tantum dicere, sed etiam probare debuisse.

Nilum aquis pluuiis incrementi tempore crescere.

CAPVT XVII.

Vigitur aliquando germanam veramque causam incrementi Nili aperiamus, censéo fieri ab aquis pluuiis eo anni tempore, quod hyemi nostræ responderet, in Æthiopia cadentibus. Referunt hanc sententiam Diodorus Siculus, Plutarchus, Seneca, Strabo, Proclus, Pomponius Mela, Lucanus, Claudianus & Pierius Valerianus lib. 34. & 46. Fuit autem Trasiarchi, ex quo sumpsit Aristoteles, ut ex Calistene docet Strabo lib. 17. Proclus in Timæum, & Eustathius lib. 4. Odyss. quorum vestigiis insistentis Theophrastus lib. 3. de causis plant. cap. 4. dixit. *Vbi vero imbres per æstatem crebrescunt ut in Æthiopia & India, vel ut in Ægypto, cum Nilus restagnat illic paulo ante imbres, aut post, satum conuenire consuevit.* Et Arrianus lib. 8. de rebus gestis Alexand. Ex quibus (ait) licet Nili naturam coniectare, quòdque verisimile est, ex pluuiis, quæ per æstatem in Æthiopia montibus gignuntur, augeri, tur-

bidūmque limo ripas excedere, & in Ægyptum diffundi, qualis ea parte anni effluit, non veluti ex niue dissoluta. Idem sensit Eratostenes ex Strabone & Proclo, Eudoxus apud Galenum, Eustathium, & Plutarchū lib. 4. de plac. Agarthagines Cnidus ex Diodoro Siculo lib. 1. Possidonius, Proclus, Strabo, & Diodorus; contenditque Eustathius idem sensitse Homerum, eo quòd lib. 4. Odyss. Nilum *δὴ ἄρῃ* appellarit, quia ab Ioue, id est, aëre pluuia descendens illum augeat. Huc etiam respexit illud Martialis,

Apollo doro plaudit imbrifer Nilus.

Adiungendūque est Democritus, Alexander Aphrodisæus, Iamblicus, Suidas, & Author libri de Nilo citati cap. 15. licet voluerint vapores ab Etesis in Æthiopiam deferri. Ex recentioribus idem tenuit Ioannes Goropius in Niloscopio, quamuis cum Authore libri de causis & prop. elem. cap. 1. misceat etiam influentias (quas minus Peripatericas esse docuimus in lib. de cælo. quæstione vltim. ex Auerroë lib. 2. de cælo. cap. 42. Buccaferro lib. 2. de gen. post tex. 15. Achilino lib. 4. de orbibus, dub. vlt. Pico Mirandulano lib. 3. contra Astrologos cap. 3. & seq. Ianduno lib. 2. cæli. q. 12. Bernardo Mirandulano de Euerfione lib. 22. & 23. Syrenio lib. 3. de fato. c. 49. & aliis.) Hieronymus Cardanus, qui tamen cum Esiobulo apud Abulensem in Gen. c. 2. q. 17. niues adiungit, & Hieronymus Fracastorius, licet in reddenda causa pluuia vehementer erret, de quo postea. Ex Patribus idem docuit ex sententia D. Antonij S. Athanasius, dum in illius vita scribit,

scribit, dæmones prænunciare incrementum, cū iam viderint in Æthiopia fieri pluuias; & Anastasius Episcopus Nicænus q. 23. in Scripturam & ipse repetens dæmones, cū viderint magnam vim imbrium fuisse in regione Indica (latius India nomen sumpsit) prædicare in Ægypto futurum magnum Nili ascensum; si quis verò roget quot cubitorum aut digitorum sit futurus, hæsitare, & conuinci nihil scire.

Hanc sententiam, vt verissimam probat ipsa experientia, cū oculus testis Franciscus Aluarez in peregrinatione Æthiopica. c. 9. & 147. scribat, à dimidio Iunio vsque ad Septembrem se maximos imbres expertum, Æthiopsque testatos id quotannis fieri. Quod etiam apud Bacciū docet Ioannes Bermudes Lusitanus, qui triginta annis iussu Regis Æthiopum totam Africam à Nili fontibus peragrauit, & Ant. Fernāus Soc. I E S V in epist. quam inde scripsit de Abyssinorum rebus apud Nicolaum Godignum lib. 1. c. 11. cū enim dixisset. *Hyems hęc sub Maij finem incipiens ad initium Septembris recedit.* paulo post subdit. *Cū in his regionibus hyems est, dies ferè nullus sine pluuiis, vt hac plerumque modica, semperque à Meridie, nec sine tonitru.* Idemque mihi confirmauit die 13. Ianuarij anni 1595. nobilis Æthiops, qui Serenissimum Ducem Ranutium Farnesium officij gratiā Placentiæ conuenerat, & ab eodē Serenissimo humanitatis gratiā missus, vt hac de re mecum ageret, testatus toto incrementi tēpore mōtes principium Nili densissimis nubibus contegi, quæ subinde resoluuntur in pluuias. Eandem

ratio ipsa demonstrat: Lunæ enim montes, & Cafatæ Nilique fontes sunt ultra Æquinoctialem ad duodecim gradus; dum igitur Sol est Cancro, tantundem ab illis distabit, atque distat à nobis in vere: pari igitur ratione eo tempore ibi fient pluuiæ, sicut in vere fiunt apud nos. est enim ibi frigus sufficiens ad vapores eleuatos in aëre condensandos Sole longissimè posito; vnde respectu fontium Nili est hyems, licet non adeò frigida uti nostra, sed veris instar, diésque breues, noctes verò longæ sunt, quibus de causis remittuntur calores aëris, & frigus inualefcit. quod etiam egregiè apud Cleomedem lib. 1. Meteor. cap. 8. docuit illis verbis Possidonius. *Enimuerò cum nox equalis sit diei sub Æquinoctiali & perinde refrigerandi spatium suis amplum habeat, etiam imbres cadent, & spirabunt venti, ut possint aëra refrigerare. vnde in Æthiopia enarrantur imbres iuges per astatem pluere, precipuèque in ipso articulo.* Ex quo etiam Nilus per astatem inundare intelligitur.

Sed duo nobis obiicit Abulensis in Gen. c. 26. q. 2. contra hanc de pluuis sententiam. Primum, quòd cum pugillus aquæ fiat ex decem pugillis aëris, necesse esset, ut magna pars aëris conuerteretur in aquam, quod non videretur verisimile. Alterum, quia si Nilus augetetur à pluuiis, augerentur pariter flumina alia non longè à Nilo distita: at nullam omnino aquam, vel ad vnum iactum lapidis à Nilo distantem eo tempore augeri. non crescit igitur Nilus ab aquis pluuiis. Verùm hæc nullam habent omnino difficultatem. Etenim quod ad primum attinet, licet admitteremus illam

lam decuplam proportionem in transmutatione elementorum, quam tamen exempli tantum gratia attulit Aristoteles lib. 2. de gen. tex. 7. ut ibidem docuimus, haud vllum tamen inconueniens sequitur. Cum enim ex eius sententia Nilus augeatur ad viginti cubitos, nubes resoluendae in aquam exigentur secundum profunditatem ducentorum cubitorum, quod saepissime accidit etiam apud nos; & multo profundiores esse posse docet ipsa ratio. Etenim media aëris regio, in qua coguntur nubes materia pluuiæ, secundum suam superiorem sui partem distat à nobis secundum Vi-
 tellionem lib. 10. propof. 60. Alazenū lib. 7. propof. 6. Petrum Nonium lib. de Instrumentis Geometricis, & Clauium in 1. cap. Sphærae quinquaginta duobus miliaribus, ut demonstrant ex vaporibus illuminatis in Orizonte à Sole ante eius ortum, & post eiusdem occasum. Si enim Sol non distet longius ab Orizonte nostro decem & nouem gradibus, minutoque vno, hora scilicet cum quadrante, videmus in extremo Orizonte à Sole vaporem aut nubem illuminari. Quare si distantiam illius vaporis à terra cum prædictis Geometris metiaris, eam quinquaginta duorum miliarium reperies. quamquam Cardanus lib. 4. de Subtil. cap. de luce, voluerit eam partem mediæ regionis à nobis abesse 288. miliaribus, fallitur tamen, ut ostendit Nonius: non enim quidquam cernimus in Zenith seu vertice nostro tunc illuminari, ut contra experientiam & rationem (impediente scilicet vmbrae cono facto ab interpositione terræ) supposuit Cardanus, sed

folùm in Orizonte. Cùm igitur infima aëris regio definat vbi finitur radiorum Solis reflexio, quod fit valdè propeterram, vt nubium vicinitas ostendit, profunditas nubium ad quinquaginta milliaria esse poterit; quidni igitur aquam distillent & pluant ad altitudinem viginti cubitorum, quantam Nili incremento tribuit Abulensis? Sed nõnne hoc idem accidere solet hvernali, & verno tempore in Europa, vt de Aña taceamus, cùm augentur flumina, & egressa extra ripas ad multa milliaria agrøs inuadant, vt testis est in Italia, Placentia, Mantua, Ferraria & Rodigium, testis in Germania interiori Bataua cum finitimis Prouinciis, quæ ante duos annos altiùs exundante Rheno magnam passiæ sunt calamitatem? Quòd si non adeò inundent, vt facit Nilus, id est, & quia plura sunt flumina, in ea autem Africæ parte (Ægypto scilicet) vnus tantùm Nilus qui minùs inundaret, si plures eius essent aluei, & quia loca vicina non adeò plana sunt, vt Ægyptus, & quia minùs currunt, quàm Nilus, qui longo cursu plurima in Æthiopia minora flumina in se recipit. Quid? nõnne videt Abulensis eundem, imò multo difficiliorem nodum sibi ipsi soluendum? Cùm enim constet augeri Nilum ad eam altitudinem aquarum, nisi aquæ ex aëre decidant, necessariò in specubus & cauernis montium Nili principio augebuntur pariter à vaporibus, vel aëre intruso & densato primum in singulares stillas, deinde cunctas simul erumpentes in tantam alluionem (neque enim meo iudicio eò deueniet Abulensis, vt contra omnium

omnium Philosophorū, & Theologorum placitum ad hoc à Deo nouam materiam creari dicat) non igitur difficultatem effugit, sed auget, quippe cum multo difficilius hic excessus aquarum fieri possit in speluncis montium, quam in multo patientiore & profundiore media aëris regione. Neque enim timendum est ei de aëris transmutatione & diminutione, cum & ad hoc sufficere possint vapores, qui copiosissimi suppetunt, ut paulo post patebit; & si aliquid etiam aëris in aquam concresecat, alibi augeatur ex resolutis vaporibus actione Solis, aut aliqua alia ceterorū elementorum transmutatione, iuxta doctrinam Aristotelis lib. 2. de generatione. Quod etiā spectat ad alterum Abulensis argumentum, dicimus eum falli toto cælo, cum ex Plinio lib. 5. cap. 8. & Geographis, idem omnino eodem tempore patiat Niger, ingens certè flumen, quod incipiens duobus gradibus ultra Æquinoctialem, longitudinis verò 44. & 47. gradu fluit ad decimumquintum vsque gradum ab Æquinoctiali versùs Septentrionem, indeque flectens ad plagam Occidentalem ad Caput Viride plurib. ostiis influit in pelagus Occidentale ferè è regione Hesperidum, in vndecimo, duodecimo, decimotertio & decimoquarto altitudinis ab Æquinoctiali; longitudinis autem gradibus sexto & septimo. Quare iam certum statutumque sit, incrementum Nili æstiuo tempore esse ab aquis pluuiis eo tempore in Æthiopia cadentibus.

Sed adhuc apud aliquos viros graues & eruditos difficultas est de proxima causa efficiente
harum

harum pluuiarum. Etenim Hieronymus Fracastorius tr. de Nilo sentit, huiusmodi pluuias Solstitio fieri ob ingentem calorem, eo quòd Sol tunc diutiùs super eandem terræ partem maneat. idque videtur sumplisse ex Lucretio lib. 6. qui pluuiæ causam refert in ventos & calorem Solis quo liquecant nubes, instar ceræ ardore ignis. ait enim:

—nam vis venti trudit, & ipsa

Copia nimborum turba maiore coorta

Urget, & è supero premit ac facit effluere imbres.

Præterea cum rarefcunt quoque nubila ventis,

Aut dissoluuntur Solis superièta calore,

Mittunt humorem pluuium: stillantque quasi igni,

Cera super calido tabescens multa liquefcant.

& ex Heliodoro lib. 2. Æthiop. scribente, æstiuo tempore, non ab Etesiarum flatu, sed ab ipsis circa Solstitium æstiuum ventis genitis nubes propelli versùs Meridiem; donec in Zona, quæ ardore Solis torretur, colligantur, in qua illarum motus retunditur; & propter æstus vehementiam humor congregatus & densatus in vltimis Libyæ partibus liquefcit in copiosas pluuias. At contrà primò, si res ita se habet, cur eadem de causâ tunc non pluit etiam in Ægypto, quæ vel subiacet, vel non distat à Cancro? Cur item secundò non idem bis quotannis accidit Sole existente in Æquatore, quando etiam calor est maior? Tertio, quia à vehementissimo calore fit attractorum vaporum resolutio, vnde ad attractionem sufficit calor remissus, ad resolutionem autem solùm aptus est intensus. Quarto, quia in

Solsti

Solstitio Sol terram sub Æquinoctiali, & vlt-
rius non aspicit radiis rectis, sed obliquis, illisq;
dies facit breuiores, & non longiores. Quintò,
argumentum Fracastorij, si quid ex præmissis
colligere debet, concludit, pluuias fieri sub Can-
cro, & in Ægypto, vbi tunc Sol terrã rectis ferit
radiis, & dies sunt longissimi. At pluuiã, quæ ad
hanc inundationem veniunt, non fiunt in Ægy-
pto, alioquin omnibus patuisset causa incre-
menti: cum igitur veniant vltra Æquinoctialem,
ex opposita ratione erit oppositum concluden-
dum, nempe non ex calore vehementi, sed
ex frigore hyemali, & breuitate dierum tunc fi-
ri vltra Æquinoctialem pluuias materiam incre-
menti Nili. Iosephus Acoſta in lib. de rebus noui
orbis & ipse easdem pluuias in ingentem calorem
retulit, vultque accidere vaporibus quod vide-
mus euenire in præpinguibus, quæ si admoucan-
tur igni vehementi, illorum pinguedo liqueſcat
& diffluat; ſin verò ignis moderatus ſit, non li-
queſcant, ſed aſſentur. Sed hac in re viro alio-
quin eruditifſimo minùs aſſentior: etſi enim
ſciam alibi ſub Zona torrida æſtate maximos
imbres fieri, & alicubi quotidie; hyeme verò
nullos, vt videre eſt apud eundem loco cit. Ame-
ricum Veſputium epiſt. 1. ſuæ nauigationis, Io:
Petrum Maſſeum lib. 1. hiſt. Indiæ, Ioannem
Gonzalem de Mendoffa Itinerarij c. 4. & annuas
litteras Prouinciæ Mexicanæ Soc. I E S V anni
1584. condensatis per antiperiſtaſim ob Solis ar-
dorem vaporibus eadem proſus ratione, qua di-
ximus æſtate aquam putealem eſſe frigidiorẽ,
quã

quàm hyeme ex Aristotele lib. 1. Meteor. sum. 3. c. 2. Lucretio lib. 6. M. Tullio lib. 2. de nat. Deorum, & aliis, ad quod plurimum confert, vaporem fuisse præcalesfactum, cum præcalesfacta citius refrigerentur, vt docet idem Aristoteles loco cit. Plinius lib. 31. c. 3. & Theophrastus lib. 5. de caus. plant. c. 20. quia ex calore tenuiora fiant, ideoque magis patlib lia: id tamen minus accommodari potest pluuiis Nilum augentibus; sed reuocandum in frigus, quod eo tempore in Æthiopia viget Sole remotissimè posito. vnde vapores ibi & vicinis locis eleuati difficilè dissolui & consumi possunt à Sole, vt etiam accidere solet in Italia veris tempore. Quare cum tunc in Æthiopia non sit æstas sed hyems, non in vehementem calorem, sed in hybernum frigus conferenda est pluuiæ & Nili incrementi causa, vt superius definiuimus.

*Cur non citius, aut tardiùs fiant pluuiæ
Nilum augentes.*

CAPVT XVIII.

VERVM dubitabit aliquis, cur imbres Nilum augentes fiant tantum Sole existente in Cancro & Leone, non autem citius, aut tardiùs, cum sit eadem ratio Solis in Geminis & Cancro quoad distantiam ab Æthiopia, atque in Cancro & Leone? Respondemus, posse etiam sæpe in vltimis gradibus Geminorum

rum fieri pluias, cùm non omnino sit certus ac de iustus incrementi dies, vt ex D. Athanasio, & aliis superiùs diximus, & hyems sub finem Maij incipiat ex Anton. Fernando suprà citato apud Godignuta lib. I. c. 11. nec sit necesse initio pluiæ Nilum crescere: dixit enim Seneca lib. 3. nat. qq. c. 7. *Primis mōribus non augentur amnes, quia totos in se sūiens terra trahit.* Posito tamen non pluere nisi cùm Sol cæperit per Cancrum vehi, id fit, quia ^{lib. 2. c. 2.} necessariò debent disponi vapores, & consumi reliquæ præteriti vehementioris caloris, intendique frigus, vt illius vi densatis vaporibus possint generari pluiæ. Sicut eadem ratione apud nos maior est calor Sole in Leone, quàm in Geminis, etsi vtròbique æqualiter distet, inò etiam in Cancro, cùm vicinior est; eo quòd iam penitùs consumptum sit frigus vernum, & calor perfectè dominetur. Itémque maius frigus post Solstitium hyemale, quàm Sole in Aquario & Capricorno, quando nondum consumptus est calor autumnalis. Pluiæ autem non differuntur vlteriùs, quia iam Sol maximè distat ab Æthiopia, ideòque facilè eleuari possunt vapores, difficilè verò consumi, Sole enim viciniore factò, vapores ob calorem auctum facilè disgregarentur, & euanescerent, vti quotidiana experientia videmus actione Solis in nubibus fieri.

Vnde

*Undenam suppetant in Æthiopia vapores
imbrium materia.*

CAPVT XIX.

 E D quomodo, inquires, potest Sol vapores materiam pluuiæ attrahere ex siccis intra Tropicos locis, cum apud nos æstate non nisi raræ generentur pluuiæ, illæque non inges? Dubitatio hæc negotium facit Olympiodoro, qui quærens quomodo ex sententia Aristotelis lib. 1. Meteor. possint æstate fieri vehementissimæ pluuiæ in Arabia, & Æthiopia, cum nullus ibi videatur humor: respondet, nullos quidem vapores, aut nubes ibi ascendere, ex quibus exprimatür pluuiæ, verùm Etesias æstate flantes ab Aquilone illuc nubes propellere. Idemque senserat Democritus, Alexander Aphrodisæus, Iamblicus, & alij de quibus c. 15. Sed huiusmodi causam nos superiùs improbauimus, nobisque in ora maris Mediterranei, qua vaporibus ex Septentrione iter esset, degentibus apertè id falsum esse constat: quippe cum æstate rarò ad nos veniant Boreales venti, & si quando veniunt, ingentes excitent calores, quòd calidas exhalationes ex Germania, & aliis Prouinciis nobis à tergo positis, quasi verrentes, eas ad nos deuehant: Meridionales autem à prandio ferè quotidie experiamur, eosque frigidiusculos. quare rectiùs veriùsque philosophabitur, mea sententia, qui
æstate

æstate ad nos ex Ægypto aquis operta, & finitimis Prouinciis venire, quàm qui ex Septentrione eò ventis propelli vapores affirmabit.

Dicimus igitur multis in locis Æthiopiæ, & circa eam posse eleuari vapores, imbriumque materiam suppetere. Adest enim ab Oriëntali plaga sinus Arabicus, à Meridie, Oceanus Meridionalis vsque ad Caput Bonæ spei antiquis penitus ignotum, ab Occidente immensum pelagus Atlanticum, & Æthiopicum ab Congi Regno & Angola, vsque ad Brasiliam in orb. nouo patēs, veteribus imperuium, in ipsa Æthiopia paludes & flumina non exigua, de quibus diximus lib. 1. cap. 2. Calor verò ibi multò remissior est, quàm sit apud nos in æstate Sole multo remotiore ab Æthiopibus, quàm æstiuo tempore à nobis, diebus multo breuioribus, longioribusque noctibus æstum plurimùm remittentibus; atque altissimis montibus vmbra iacentibus longissimè, & sua altitudine excedentibus reflexione radiorum Solis, qua maximè in his inferioribus calor intenditur, vt non tantùm Auerroës, & alij Philosophi Aristotelis interpretes lib. 2. de cælo. sum. 3. c. 1. sed ipsa experientia docet, cùm æstate, & meridie, & locis apricis intendatur aëris calor ob reflexionem radiorum Solis vehementiorem, & ex concauis speculis exciterur ignis, qua de re Albertus lib. 1. Meteor. tr. 1. cap. 12. Vicomercatus lib. 1. cap. 14. & alij. Non est igitur difficile Soli inde eleuare vapores, non facile autem eisdem eleuatos, aut inde, aut aliunde, & à ventis ea loca perflantibus delatos resoluerè; idq; quo-

tidie minùs. Quare. v. g. secundo die plures vapores remanent in aère quàm primo, cum Solis longè positi actio sit remissa, & quotidie vsque ad Solstitium longiùs abscedat, & tertio quàm secundo, & sic deinceps, vsque dum Sol vice versa factus magis vicinus, magis ac magis eosdem resoluat. Ob id per dies quadraginta, aut circiter Nilus quotidie magis crescit, præsertim quia aquæ præcedentis diei nondum penitus defluerunt, cum nouæ fiunt pluiiæ, & sic deinceps quotidie toto tempore incrementi. Accedit, quia quò magis vltiori Æthiopiæ pluiiæ propiùs fiunt, eo etiam sunt copiosiores, cum ibi frigus intensius sit: hæverò egent longiori tempore ad defluendum in Ægyptum. Eadem proportio seruetur in eius decremento. Vidit hoc idem etiam Lucanus cum lib. . . o. canit.

*Nec non Oceano pasci Proebùmque, poliùmque
Credimus, hunc calidi tetigit cum brachia Cancrì,
Sol rapit; atque vnda plusquàm quod digerat aër
Tollitur, hoc noctes referunt, Nilòque refundunt.*

Cur autem vice versa cum Sol est in Capricorno, non fiant in Ægypto frequentes pluiiæ, causa est referenda, tum in solum arenosum, de quo plura Q. Curtius lib. 4. tum in planitiem, ob quã venti vapores aliò possunt auertere. Vnde Herodotus lib. 2. ad significandum, Ægyptum planam esse, eam appellauit supinam. Quare Aristoteles Sect. 26. Probl. 58. scripsit. *Itaque montibus magis, quàm planis pluit, cuius causam reddiderat Probl. 5. quòd nubes ibi magis consistant, vbi ventus vix quasi ardua superans, depellere nequeat, vt fit*

in montibus. tum in frigus remissius, cùm ibi non sint montes, vt in Æthiopia: in Africa enim vbi sunt montes, fiunt etiã niues, vt in Athlãte, teste Plinio. tum in maris vicinitatem, quæ calidas exhalationes solet procreare, & proximas regiones temperatiores reddere.

*An quo die incipiunt pluuia in Æthiopia,
eodem deprehendatur apud Mem-
phim incrementum?*

CAPVT XX.

LLV D vnum explicandum restat, an eodem quo incipiunt pluuia die, innotescat etiã in inferiori Ægypto incrementum Nili; id enim expressè docuit Ioannes Baptista Ramnusus in lib. de incremento Nili. Mihi tamen omnino probatur oppositum. Vt enim superius docuimus lib. 2. c. 14. ex Strabone lib. 17. & Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. tardiùs apud Memphim, quàm apud urbem Elephantinam & Philas incrementum dignoscitur. & perspicuè id exigit ratio, cùm aquæ non possint in instanti tantum terræ spatium decurrere. Nec possit præsentem difficultatem tollere ratio illa ab Aristotele Sect. 23. Probl. 3. allata ad quæstionem illam soluendam. Cur interdum priùs eueniant fluctus maris, quàm venti à quibus impelluntur? Quia scilicet primo spiritus ortu pars maris impulsã sibi continuam impellat, & illa alteram, & sic

L 2

deinceps

deinceps ob maris continuitatem. Hæc enim in quaestione proposita nihil iuuare potest, ob Cataractas, & alia impedimenta, loci decliuitatem, & aluei nondum vsque ad summos margines repleti amplitudinem, & multorum flexuum obliquitatem. Nec ratio vlla assignari posset, si id demus Nilò contingere, cur in cæteris omnibus orbis fluminibus ductis aquis pluuiis, nivalibus, aut aliis quibuscumque non idem accidat. Ad quid item prænuntiaret Dæmon, vt superiùs ex D. Athanasio, & Anastasio Nicæno diximus, in Ægypto Nili incrementum, cum iam viderit capisse in Æthiopia pluuias, si ibidem iam patet incrementum? Necessè igitur est, vt initium pluuiæ præcedat antequàm Nili deprehendarur incrementum. Ei autem, qui & ab initio librauit fontes aquarum, eisque nunc legem suo arbitratu ponit, & pro vt libet illas ligat in nubibus suis, & super Ægyptum, & vniuersam terram ad hominum vtilitates effundit, benedictio, & gratiarum actio in omnem æternitatem.

INDEX RERVM.

A

*Egypti praecon-
na. lib. 1.
c. 7*

*Egyptus creditur à Nilo
facta. lib. 1. c. 1. & 8*

*Egyptus olim viginti
vrbū millibus inhabi-
tata. lib. 1. c. 7*

*Egyptius vacca ob Ni-
li aquas frequenter bi-
num partum, & ali-
quando quintuplum
edere. lib. 1. c. 6*

*Egyptias mulieres ali-
quando quintuplum &
septuplum foetus eni-
xas. lib. 1. c. 6*

*Aëris media regio quam
profunda. lib. 2. c. 17*

*Aesculapij in fonte mer-
sa emergunt in Phale-
rico. lib. 1. c. 2*

*Ethiopia duplex. lib. 1.
c. 2*

*Alphaus ortus in Pelopon-
neso, in Archibusam
Sicilia desinit. lib. 1. c. 2*

*Antiperistasis quomodo
fiat. lib. 1. c. 7*

*Aqua decocta utilior. lib.
1. c. 3*

*Aquas Nili & Danubij
inter gargas à Regibus
Babylonia ad ostentan-
dam potentiam asserua-
tas. lib. 1. c. 4*

*Aqua pluvialis debito
tempore collecta opti-
ma. lib. 1. c. 6*

*Aqua fluvialis immerito
ab Aetio damnata.
lib. 1. c. 6*

*Aqua Nili optima. lib. 1.
c. 6. lib. 2. c. 16*

*Aqua fontana quibus a-
liis praestat. lib. 1. c. 6*

*Aqua puteana quando
bona. lib. 1. c. 6*

*Aqua nivialis, glacialis,
stagnina mala, & cur.
lib.*

I N D E X

- lib. 1. c. 6
- Aguas fontanas & fluviales qua prestantes reddant.* lib. 1. c. 6
- Aqua turbida quomodo cito clarescat.* lib. 1. c. 6
- Aquam tantum Nili Reges Egypti, Choaspis & Eulei Patrum horum potare solitos.* lib. 1. c. 6
- Aquam Nili Berenicem Assyria Reginam solitam bibere.* lib. 1. c. 6
- Aqua multis medentur morbis.* lib. 1. c. 6
- Aqua que vinum sapiant, & inebrient.* lib. 1. c. 6
- Aguas aliquas infusas vino non commisceri.* lib. 1. c. 6
- Aque potae qua necent.* lib. 1. c. 6
- Aque que animantium colores mutant.* lib. 1. c. 6
- Aque qua facundent animantes; & cur.* lib. 1. c. 6
- Aque qua steriles reddant bibentes.* lib. 1. c. 6
- Aque qua abortum prohibeant; & quare.* lib. 1. c. 6
1. c. 6
- Aguas puteales & fontanas, & specus subterraneos aestate esse frigidiores, hyeme calidiores; & cur.* lib. 2. c. 7
- Aque gutta cur sphaerica.* lib. 2. c. 11
- Aque pars superior an protrudat inferiorem?* lib. 2. c. 11
- Aqua terra, quam lambit, saporem contrahit.* lib. 2. c. 11
- Arcturi sydus nimbosum.* lib. 2. c. 11
- Atlas ubi situs, & an Nili principium?* lib. 1. c. 2
- Atlas nives habet.* lib. 2. c. 12
- Auras cur non edat Nilus.* lib. 1. c. 3

C

- C** *Admus apud Grecos litterarum inventor.* lib. 1. c. 1
- Canopus Nili ramus principus.* lib. 1. c. 1. & 4.
- Canopus cur ab Egyptiis Deus credens, & quomodo formaretur.* lib. 1. c. 1

R E R V M.

- Causas Deo providentiam ac rerum gubernationē adimens confutatur.* lib. 2. c. 4
- Causam incrementi Nili Soli Deo cognitam censuram D. Henam.* lib. 1. initio.
- Chomata Nili quid.* lib. 1. c. 3
- Chomata Nili rumpentis prona incendium, iura autem publicatio bonorum & deportatio.* lib. 2. c. 3
- Contraria, contraria refugium.* lib. 2. c. 2.
- Crocodili magnitudo.* lib. 1. c. 7
- Crocodilus inter omnes animantes superiorem maxillam monet.* lib. 1. c. 7
- Crocodilus avidè humanas expetit carnes.* lib. 1. c. 7
- Crocodilus lacrymatur.* lib. 1. c. 7
- Crocodilus an habeat linguam.* lib. 1. c. 7.
- Crocodilus quot ova pariat.* lib. 1. c. 7
- Crocodilo Icheumon quomodo necem afferat.* lib. 1. c. 7
- Crodili dorsum impeneetrabile.* lib. 1. c. 7
- Cubitus Nili mensura in Serapidis templo posita.* lib. 1. c. 7

D

Diane Ephesie templi quis Architectus, & quod solum. lib. 1. c. 8

Diane Ephesie templum à tota Asia factum, idque annis 220. ibid.

E

Echini in plenilunio pinguiores. lib. 2. c. 12

Elementa an gravitent in locis propriis. lib. 2. c. 11

Elephantina situs. lib. 2. c. 14

Etesia quando spirent. lib. 2. c. 13

Etesia an Nilum augeat. lib. 2. c. 13

Etesia an ferantur usque

L 4 in

INDEX

in Æthiopiam. lib. 2.

c. 15

Euilab seu Chauila, unde dicta, & ubi sita.
lib. 1. c. 2

F

Flumina capite Taurino figurata. lib. 1.
c. 3

Flumina in montibus oriuntur. lib. 2. c. 11

Fluminis Nili magnitudo.
lib. 1. c. 1. & 5.

Fluminis Argēi magnitudo lib. 1. c. 5

Fluminis Oreliani in nouo orbe fluminum omnium magnitudo maxima.
lib. 1. c. 5

Fluminis Zaira magnitudo mira. lib. . c. 2

Flumen ut commodè fluat, exigit singulis octo stadiis locum uno pede decliniorē. lib. 2. c. 11.

Flumina que sese in terras condant, & rursus emergant. lib. 1. c. 2. & 3

Flumina & fontes fieri in cauernis terra vaporibus

in aquam concretis. lib. 2. c. 11.

Fluminum precipitantium strepitus qualis. lib. 1. c. 3

Flumina aliqua salem vehunt. lib. 2. c. 11

Fontes cur per terebrata foramina in Leonina capita figurata aquam eructant. lib. 2. c. 2

G

Ganges non est in Sinis, ut putauit Georgius Mercator, sed in Bengalibus. lib. 1. c. 2

Ganges & Phison an sit idem fluuius. lib. 1. c. 2

Geon an sit Nilus. lib. 1. c. 2

Geonis nominis etymologia. lib. 1. c. 2

Geonis nomen analogum. lib. 1. c. 2

Gelus unde fiat. lib. 1. c. 6

Glacies cur supernatent aque. lib. 1. c. 6

Gutturis vitium unde. lib. 1. c. 6.

Hippo

R E R V M.

H

Hippopotamus qualis. lib. 1. c. 7

I

IChneumonis astus. lib. 1. c. 7

Incrementi Nili Hieroglyphica. lib. 2. c. 1

Incrementum non solius Nili statis temporibus. lib. 2. c. 1

Incrementum Nili in anno unicum, quidquid aliqui senserint. lib. 2. c. 2

Incrementū Nili fieri initio Cancris. lib. 2. c. 2

Incrementum Nili aliquādo tardius solito, aliquādo fuisse nullum. lib. 2. c. 2

Incrementum Nili planetu in Isidis sacris imploratum. lib. 1. c. 7

Incrementum Nili in Canicula maximum. lib. 2. c. 2

Incrementum Nili finitur in ingressu Solis in Li-

bram. lib. 2. c. 2

Incrementum Nili in aquale. lib. 2. c. 3

Incrementum Nili sit ordinatè & pedetentim. lib. 2. c. 3

Incrementum Nili ad Aegypti fertilitatē quantum esse debeat. lib. 2. c. 3

Incrementum Nili quantum sit futurum indicia. lib. 2. c. 3

Incrementum Nili aliqua presentunt animalia. lib. 2. c. 2. & 3

Incrementum Nili an sit solum à diuina providentia, an verò etiam secundas causas habeat? lib. 2. c. 4

Incrementum Nili agrorum limites confundit. lib. 1. c. 1

Incrementum Nili nō fieri ab aqua fluente ex Septentrione ad opem ferendam Aegypto adusta. lib. 2. c. 5

Incrementum Nili non esse ab Aegypti terra exsudante. lib. 2. c. 6

L 5

In

INDEX

- Incrementum Nili non fieri quòd tunc interiora terra frigida minus Nili venas consumat.* lib. 2. c. 7
- Incrementum Nili non fieri quòd Sol tunc aquas consumat.* lib. 2. c. 8
- Incrementum Nili non fieri quòd astrorum radij aquas suspendat absq; alia aqua.* lib. 2. c. 9
- Incrementum Nili sitne à vaporibus Sole in Capricorno eliquatis in terra cavernis tunc in aquam fluentibus?* lib. 2. c. 10
- Incrementum Nili an sit ob Oceano?* lib. 2. c. 11
- Incrementum Nili an sit ab eliquatis niuibus in Aethiopia?* lib. 2. c. 12
- Incrementum Nili an sit ab Etesijs Nili cursum inhibentibus?* lib. 2. c. 13
- Incrementum Nili an sit ab arena congesta ad eius ostia?* lib. 2. c. 14
- Incrementum Nili an fiat ab Etesijs propellentibus in Ethiopiam nubes ibique resolutas?* lib. 2. c. 15
- Incrementum Nili an sit quòd fiat apud Amichthones hyeme?* lib. 2. c. 16
- Incrementum Nili esse ab aquis pluujs tunc in Aethiopia cadentibus.* lib. 2. c. 17
- Incrementum Nili à frigore tamquam agente causi provenire, non à calore, ut Fracastorius, & alij putant.* lib. 2. c. 17
- Incrementum Nili cur nõ fiat citius, aut tardius.* lib. 2. c. 18
- Incrementum Nili unde suppetat materia.* lib. 2. c. 19
- Incrementum Nili prius deprehendi in Aethiopia quam apud Memphis.* lib. 2. c. 20
- Influentia minus Peripatetica sunt.* lib. 2. c. 17
- L
- L**iber de Nilo non est Aristotelis, sed Aristonis.

R E R V M.

riftonis. lib. 2. c. 15
Luna montes ubi sunt. lib.
 1. c. 2

*Luna crescens & decre-
 scens agit per mensem,
 quod Sol accedens &
 recedens per annum
 circa temporum varie-
 tates.* lib. 2. c. 2

*Luna & maris consensus
 & dissensus.* lib. 2. c. 9

M

M *Are cur raro con-
 geletur.* lib. 1. c. 6

*Mare non potest esse im-
 mediatum principium
 fluminum.* lib. 2. c. 11

*Mare Erythraeum non est
 altius terra, idemque de
 aliis.* lib. 2. c. 11

*Maris aestus sententia di-
 versa.* lib. 2. c. 9

*Maris aestus nec ubiq; est,
 nec ubicumque equa-
 lis, nec semper Lunam
 sequitur.* lib. 2. c. 9

*Mare cum terra unam cō-
 stituit sphaeram.* lib. 2.
 c. 11

Maris superficies ubique

est in equilibrio. lib. 2.
 c. 11

Microës situs & longitudo.
 lib. 3. c. 1

Montium altitudo qua.
 lib. 1. c. 2

N

N *Iger fluvius ubi situs,
 & an patiatur in-
 crementum instar Ni-
 li?* lib. 1. c. 17

Nilus unde dictus. lib. 1.
 c. 1

*Nilus quibus nominibus
 appellatus.* lib. 1. c. 1

*Nilus diuinis honoribus
 cultus.* lib. 1. c. 1

*Nilus seu Canopus reli-
 quorum Deorum gen-
 tium victor quomodo
 creditus.* lib. 1. c. 1

*Nilus maximus fluviorum
 influentium in mare Me-
 diterraneum.* lib. 1. c. 5

*Nilus cur veteribus an-
 num significaret.* lib. 1.
 c. 1

*Nilus an sit Paradisi flu-
 uis?* lib. 1. c. 2

*Nilus à quibus Euphra-
 tes*

INDEX

- tes creditus.* lib. 1. c. 2
Nili fluxus ab Austro in Septentrionem. lib. 1. c. 3
Nili cursus ad 24. stadiorum millia. lib. 1. c. 3
Nili cursus velocissimus. lib. 1. c. 3
Nili cursus semper conspicuus. lib. 1. c. 3
Nilus an veniat ex Antichthonibus? lib. 2. c. 16
Nili originis cognitio à veteribus quanti facta. lib. 1. init. & c. 2.
Nili originem quicenserint sciri non posse. lib. 1. c. 2
Nili origo in Regno Goyamo. lib. 1. c. 2
Nili originis cognitio Lusitanis adscribenda. lib. 1. c. 2
Nilus plures insignes fluuios vincit aquarum copia, vincitur tamen à nonnullis. lib. 1. c. 5
Nilus tantus fluuius aliquando exaruit. lib. 1. c. 5
Nilus fertilitatis Egypti causa. lib. 1. c. 7
Nilus cor Egypti. lib. 1. c. 7
Nili simulacrum quale. lib. 1. c. 7
Nili incrementi Hieroglyphica. lib. 2. c. 1
Nilus aurifer. lib. 1. c. 7
Nilus arator. lib. 1. c. 7
Nilus spicifer. lib. 1. c. 7
Nilus à paupertate solucus. lib. 1. c. 7
Niues in Atlante, & in ultima Ethiopia. lib. 2. c. 12
Niuis usus in patu malus. lib. 1. c. 6
Nubes an ab Etesis in Ethiopiam propellantur? lib. 2. c. 15
- O
- O** *Ceani profunditas.* lib. 1. c. 2
Orion nimbosus. lib. 2. c. 1
Ostia Nili quot, & quae. lib. 1. c. 4
- P
- P** *Apyri descriptio.* lib. 1. c. 7

R E R V M.

Paradisi nomine Gen. c.
2. non venit tota terra.
lib. 1. c. 2

Paradisi fons nõ fuit T. r-
tarius, aut mare. lib. 1.
c. 2

Phila ubi sita. lib. 2. c. 14

Phison sine Nilus, aut
Ganges? lib. 1. c. 2

Pluvia aliquãdo falsa. lib.
2. c. 11

Pluvia in Ægypto rara.
lib. 2. c. 14. 18

Pluviarum præfagia. lib.
2. c. 3

Pluviarum materia suppet-
tit in Æthiopia. lib. 2.
c. 18

Pluvia frequentiores in
montibus; & cur. lib. 2.
c. 19

Pontus cur assidue fluat in
mare inferius. lib. 2. c. 5

Pulchra difficilia. lib. 1.
init.

Putei aliqui cur æstate ple-
ni, hyeme sicci. lib. 2.
c. 7

Pyramides Ægypti qua-
les quantisque expensis
& labore extructa. lib.
1. c. 7

Q

Qualitates intentio-
nales primarum
qualitatum nulle. lib.
2. c. 7

S

Salsedo non tantum à
mari. lib. 2. c. 11

Salsedo cur non reperitur
in plantis. lib. 2. c. 11

Salis locus nihil aliud gi-
gnit. lib. 2. c. 11

Salis loca varia. lib. 2. c.
12.

Sale fabricatas domos
Carrhis. lib. 2. c. 11

Serendi mos in Ægypto.
lib. 1. c. 7

Sphinges quid significarēt.
lib. 2. c. 1

Sphingis simulacrum om-
nino ingens. lib. 2. c. 1

Superfetatio etiam in hu-
mana specie. lib. 1. c. 6

T

Tartarus quid. lib. 1.
c. 2

Tapro

INDEX RERVM.

<p><i>Taprobana quæ.</i> lib.1.c.2</p> <p><i>Terramotus natura.</i> lib.1.
c.8</p> <p><i>Terramotus non solet fieri
in Ægypto.</i> lib.1.c.8</p> <p><i>Terra rotunditas.</i> lib.2.c.
16</p> <p><i>Terra globus quantus.</i> lib.
1.c.2</p> <p><i>Theodosij præclarum re-
scriptum.</i> lib.2.c.2</p> <p><i>Torpedinis natura.</i> lib. 1.
c.7</p> <p style="text-align: center;">. V</p> <p>V <i>Accas Ægyptias</i>
<i>quintuplum ali-</i></p> | <p><i>quando partum edere.</i>
lib.1.c.6</p> <p><i>Vrue aquæ Nilin templū
delecta superstitione &
idololatria.</i> lib.1.c.1</p> <p style="text-align: center;">Z</p> <p>Z <i>Aire fluitus unde
fluat & quantum
pateat.</i> lib.1.c.2</p> <p><i>Zone quot, & an torrida
sit habitabilis.</i> lib.1.c.
2.lib.2.c.14</p> <p><i>Zuama unde, & quò fluat.</i>
lib.1.c.2</p> |
|--|--|

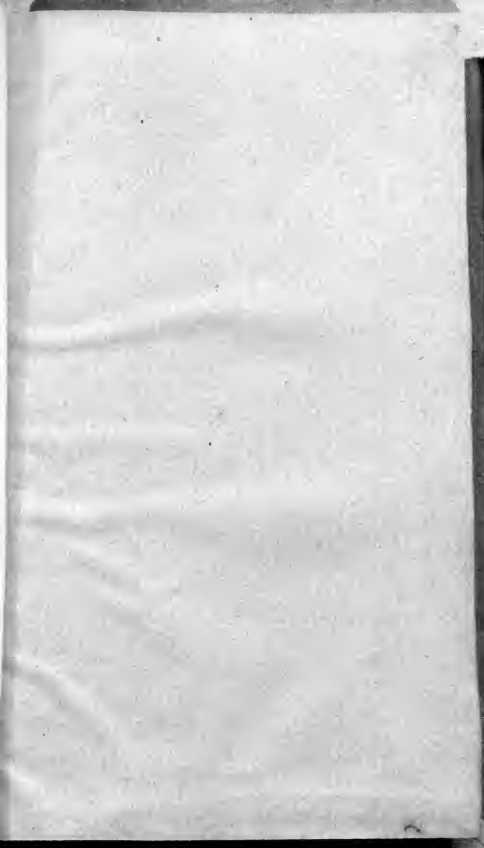
FINIS.

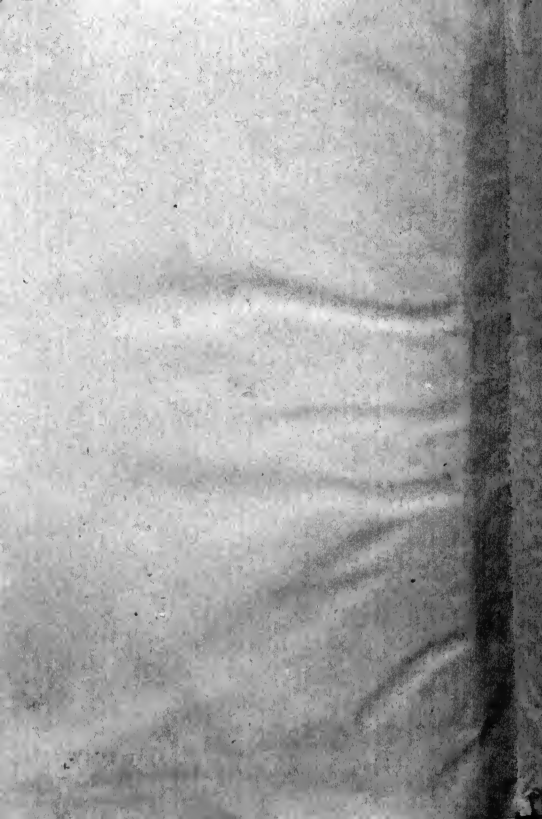

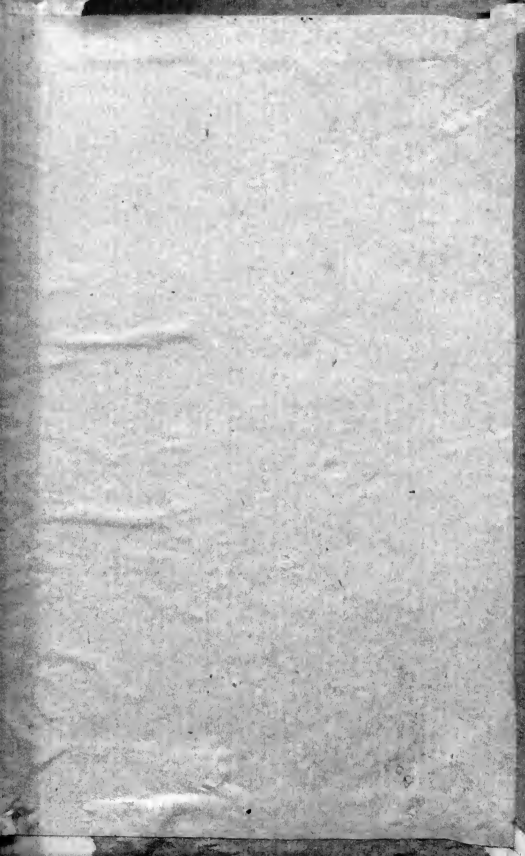

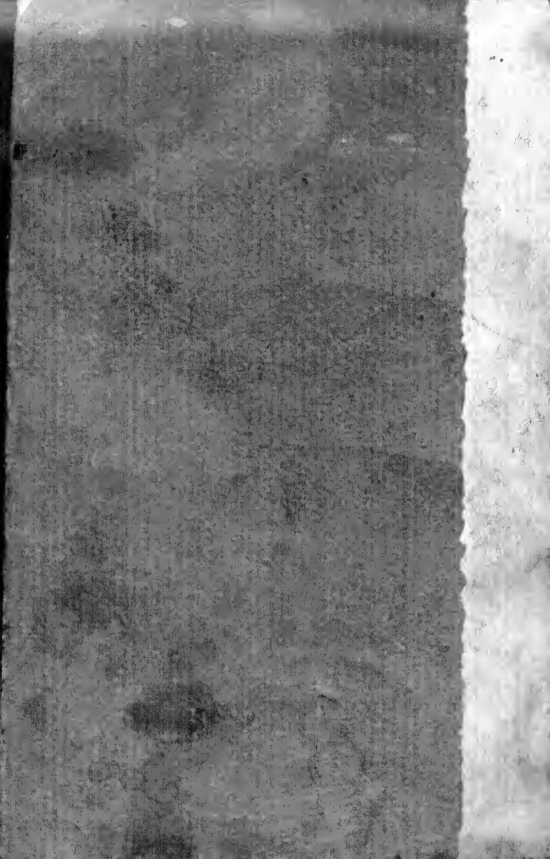

LIBRARY

SOCIETY